

**T. C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN İLKOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
GÖRSEL ÖĞRETİM MATERYALLERİYLE DESTEKLENMİŞ TARİH
ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
(SARIKAMIŞ İLÇESİ ÖRNEĞİ)**

**THE VIEWS OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS ON TEACHING
HISTORY WITH THE HELP OF VISUAL AIDS IN ELEMENTARY
SCHOOL SOCIAL STUDIES CLASS
(TOWN OF SARIKAMIŞ AS THE EXAMPLE)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih ÜNLÜ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Elif MAMUR YILMAZ

GİRESUN-2019

**T. C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**THE VIEWS OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS ON TEACHING
HISTORY WITH THE HELP OF VISUAL AIDS IN ELEMENTARY
SCHOOL SOCIAL STUDIES CLASS
(TOWN OF SARIKAMIŞ AS THE EXAMPLE)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Fatih ÜNLÜ**

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Elif MAMUR YILMAZ**

GİRESUN-2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Fatih ÜNLÜ 'nün **Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Görsel Öğretim Materyalleriyle Desteklenmiş Tarih Öğretimine İlişkin Görüşleri (Sarıkamış İlçesi Örneği)** başlıklı tezini incelemiş olup aday... tarihinde, saat... da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)		
Üye		
Üye		
Üye		
Üye		

ONAY

...../...../201..

Doç. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Görsel Öğretim Materyalleriyle Desteklenmiş Tarih Öğretimine İlişkin Görüşleri (Sarıkamış İlçesi Örneği)**” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../...

Fatih ÜNLÜ

ÖN SÖZ

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma sınıf öğretmenlerinin ilkökul sosyal bilgiler dersinde görsel öğretim materyalleriyle desteklenmiş tarih öğretimine ilişkin görüşlerini belirleme amacını taşımaktadır.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın varsayımları, tanımlar ve kısaltmalara; ikinci bölümde ilgili alan yazına; üçüncü bölümde yöntemle ilgili bilgilere; dördüncü bölümde bulgulara; beşinci bölümde ise elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın yapılmasında bana yol gösteren, yönlendiren bilgi ve tecrübesiyle çalışmamın her aşamasında yardımlarını hiç esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Elif MAMUR YILMAZ'a, teşekkürlerimi sunarım.

Eleştirileri ile araştırmama yön veren Doç. Dr. Seher ÇETİNKAYA ve Dr. Öğr. Üyesi Nazım KURUCA'ya teşekkür ederim.

Bu çalışmanın hazırlanmasının her aşamasında yardımcı olan yüksek lisans arkadaşlarım İbrahim UZUN ve Aykut KOÇ'a teşekkür ederim.

Çalışmanın her anında yanımda olan ve bana destek olan değerli eşim Merve ÜNLÜ' ye, teşekkürü borç bilirim.

Çalışmalarımın her aşamasında benden hiçbir şekilde desteklerini esirgemeyen çok kıymetli aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Fatih ÜNLÜ

ÖZET**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN İLKOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
GÖRSEL ÖĞRETİM MATERYALLERİYLE DESTEKLENMİŞ TARİH
ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
(SARIKAMIŞ İLÇESİ ÖRNEĞİ)**

Bu araştırmanın amacı ilkokul 4. Sınıfta görev yapan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersindeki tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı ile ilgili görüşlerini tespit etmektir. Bu yönüyle araştırma ilkokul 4. Sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel materyal kullanmanın öğretmen görüşlerine göre tespit edilmesi ve konu ile ilgili olarak alınması gereken önlemler konusunda katkıda bulunması açısından önemli görülmektedir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kars İli Sarıkamış İlçesinde görev yapmakta olan otuz sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemiyle hazırlanmış olup veriler araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarından elde edilen veriler betimsel ve içerik analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada ulaşılan genel sonuçlar şöyledir: öğretmenler, görsel öğretim materyallerini soyut olan tarih konularını somutlaştırma olarak anlamlandırmaktadırlar. Öğretmenlerin öğretim materyallerini çoğunlukla ders esnasında konuyu desteklemek için kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin tarih konularının öğretiminde en çok kullandıkları materyallerin harita, tarih şeridi ve kronoloji olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görsel öğretim materyallerinin öğrenme üzerinde olumlu tutum geliştireceği, etkili öğrenme ortamı oluşturacağı, öğrencinin derse katılımını arttıracığı, kalıcı öğrenme sağlayacağı, öğrenciye eğlenerek öğrenme ortamı oluşturacağı sonuçlarına ulaşılmıştır. Görsel öğretim materyallerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, zaman -kronoloji algılama ve değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin kazandırılmasında etkili olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin tarih konularının öğretiminde en çok ihtiyaç duydukları materyallerin videolar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, Sosyal Bilgiler, Tarih Öğretimi, Görsel Öğretim Materyaller

ABSTRACT

THE VIEWS OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS ON TEACHING
HISTORY WITH THE HELP OF VISUAL AIDS IN ELEMENTARY SCHOOL
SOCIAL STUDIES CLASS
(SARIKAMIŞ TOWN AS THE EXAMPLE)

The goal of this research is to assess the use of visual aids in teaching history in social studies classes according to the views of the elementary school 4th grade teachers. In this regard, this research might be considered important in that the use of visual aids in teaching history in 4th grade social studies class is determined by the views of teachers and the final results of this research contribute to the measures that must be taken. The task force of this research consists of thirty teachers who served in Sarıkamış, Kars in 2017-2018 school year. The research has been conducted in the pattern of qualitative research and the data have been gathered via a half-structured interview form which has been developed by the researcher. The data that have been gathered by the half-structured interviews have been evaluated with the use of descriptive analysis. Overall results of the research are: The teachers identify the visual aids as a method of materialization of more of an intangible historical subjects. The most used visual aids are maps, timeline and chronology. The visual aids help the teachers in supporting their teachings. They develop a positive attitude on comprehending the historical subjects. They create an effective environment for learning. They increase the students' involvement in the class. They provide more permanent learning for students. They make the classes more enjoyable for the children. They are highly effective in acquiring the skills of creative thinking, critical thinking, perception of time, chronology, change and consistency for the students. Finally, it has been discovered that the most needed visual materials for teaching are videos.

Key Words: Elementary School, Social Studies, Historical Subjects, Visual Aids

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖN SÖZ	I
ÖZET	II
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar / ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
I. BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.5. Varsayımlar	6
1.6. Tanımlar	6
II. BÖLÜM	8
KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ	8
2.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi	8
2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları	9
2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin İlköğretimdeki Yeri	10
2.2. İLKOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİH ÖĞRETİMİ	11
2.2.1. Tarihin Tanımı, Önemi ve Amaçları	11
2.3. İLKOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİH KONULARININ ÖĞRETİMİNDE MATERYAL KULLANIMI	15
2.3.1. Tanım, Kavram ve Kapsam Olarak Öğretim Materyali	15
2.3.2. Öğretim Materyallerinin Yararları	16
2.3.3. Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri	19
2.3.4. Tarih Konularının Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı	20
2.3.5. Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Kullanılan Bazı Görsel Öğretim Materyalleri	22
2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	37
III. BÖLÜM	43
3. YÖNTEM.....	43
3.1. Araştırma Modeli	43

3.2.	Araştırmanın Çalışma Grubu	45
3.3.	Araştırma Verilerini Toplama Teknikleri	45
3.4.	Araştırma Verilerinin Analizi	46
IV.	BÖLÜM	49
4.	BULGULAR VE YORUM	49
4.1.	Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum.....	49
4.2.	İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum.....	52
4.3.	Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum	59
4.4.	Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum	74
4.5.	Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum	77
V.	BÖLÜM	81
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER	81
5.1.	Sonuçlar.....	81
5.2.	Öneriler.....	84
6.	KAYNAKÇA	86
EKLER		101
(EK1).	ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU	101
(EK2).	İZİN FORMU	103

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu

TDK: Türk Dil Kurumu

ÖTMT: Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı

ÖTMG: Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme

NCSS: ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

TABLOLAR / ŞEKİLLER DİZİNİ

Tablo 1: Örnek Kodlama Tablosu.....	60
Tablo 2: Öğretmenlerin Cinsiyetlerine İlişkin Bilgiler.....	62
Tablo 3: Öğretmenlerin Hizmet Yıllarına İlişkin Bilgiler.....	62
Tablo 4: Öğretmenlerin Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı Eğitimlerine İlişkin Bilgiler.....	63
Tablo 5: Öğretmenlerin Tasarladıkları Öğretim Materyallerine İlişkin Bulgular.....	65
Tablo 6: Öğretmenlerin Tasarladıkları Görsel Öğretim Materyallerinin Kullanımına İlişkin Bulgular.....	67
Tablo 7: Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyali Kullanımına İlişkin Bulgular.....	70
Tablo 8: Öğretmenlerin Öğretim Materyallerinde Bulunması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular.....	74
Tablo 9: Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyallerini Nasıl Kullandıklarına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular	75
Tablo 10: Öğretmenlerin Öğretim Materyali Kullanımının Öğrenme-Öğretme Sürecine Etkilerine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular.....	79
Tablo 11: İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Öğretim Materyali Kullanımının Öğrenciye Kazandırdığı Becerilere Ait Bulgular.....	81
Tablo 12: Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyali Kullanımının Öğrencilerin Derse Yönelik Tutumlarına Etkisine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular	84
Tablo 13: Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyali Kullanımının Öğrencilere Etkisine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular	85
Tablo 14: Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyali Kullanımı Konusunda Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular	87
Tablo 15: Öğretmenlerin İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde İhtiyaç Duydukları Görsel Öğretim Materyallerine İlişkin Bulgular	89

Tablo 16: Öğretmenlerin İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Öğretim Materyali Kullanımı ile İlgili Öğretmenlerden Beklenti ve Önerilerine İlişkin Bulgular	93
Tablo 17. Öğretmenlerin İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Öğretim Materyali Kullanımı ile İlgili MEB'den Beklenti ve Önerilerine İlişkin Bulgular	95
Şekil 1: Lichtman'a (2006) Göre Nitel Yöntemle Veri Çözümleme Süreci.....	57
Şekil 2: Creswell'e (2008) Göre Nitel Veri Çözümleme Süreci.....	57

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın yapılma gerekçelerini ortaya koyan problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve konuyla ilgili bazı tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Değişim ve gelişimin büyük bir hızla arttığı günümüz dünyasında kişilerin bilgiyi ezberlemekten ziyade birden çok kaynaktan almaları, yeniden yorumlamaları ve özgün ifadelerle yansıtılmaları beklenmektedir. Dolayısıyla bilgiye ulaşabilen, ulaştığı bilgileri kullanabilen ve karşısına çıkan problemlere bilgiyi kullanarak çözümler üretebilen kişilerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu özelliklerin kazanılmasında kişilere, öğretmenlerin tasarladıkları öğrenme ortamlarının ve materyallerin etkileyici olması önem arz etmektedir (Şahin ve Yıldırım, 2001, s.1).

Öğretimin etkili olabilmesi için öğrenciler için zorluk yaşadıkları sözel olarak anlatılan soyut bilgilerin somutlaştırılarak verilmesi gerekmektedir. Öğrenciler daha önce duyu organları yoluyla algılayamadıkları olayları ve bilgileri zihinlerinde sağlam bir zemine oturtmakta zorluk çekmektedirler. Bu durumlarda “bilgilerin somutlaştırılmasında öğretim materyalleri öğrencilerin yardımcısı olacaktır” (Yiğit ve diğ. 2005, s.53).

Öğretim materyallerinin kullanımı eğitim öğretim hayatının her aşamasında önemli görülmeyle birlikte ilkokulun ilk dönemlerinde önemi daha da artmaktadır. “Öğretim materyallerinin içerisinde de özellikle görsel öğretim materyalleri önem arz etmektedir. Çünkü yaş olarak bilişsel gelişim dönemlerinden somut işlemler döneminde bulunan ilkokul öğrencilerinin düşünce sistemi somut gerçeklerden oluşmaktadır (Woolfolk, 1993; akt: Kıncal ve Yazgın, 2010, s.724).

İlkokul 4. Sınıf öğrencileri gelişimsel olarak somut işlemler döneminde bulunmaktadır. İlk defa bu dönemde karşılaştıkları sözel bir konu olan sosyal bilgiler dersi tarih konuları öğrenciler için soyut nitelik taşır.

Bu konularının öğretiminde öğrenciler zihinsel yönden hazırlanmalı derse başlamadan önce ve ders sırasında konuya dikkatleri çekilmeli ve ders öğrenciye

sevdirilmelidir. Ayrıca konular soyut olduğu için konuların öğretimde gerçek hayatta öğretim ortamı arasında köprü kurdurulmalıdır. Ders sırasında olabildiğince fazla duyu organına hitap edilmelidir. Bu yüzden duyu organlarının öğretim üzerindeki etkisi oldukça önemlidir.

Duyu organlarının öğrenme üzerindeki etkileri farklıdır. Duyu organlarının içinde göz öğrenme üzerindeki etkisi en fazla olan organdır. Göz ile alınan uyarılar daha güçlüdür ve zihinde hatırlanması da daha kolaydır (Binbaşıoğlu, 1995).

Wittrock'a göre, (1986) görselleştirmenin öğrenmeye katkısını ortaya çıkarmaya yönelik olarak yapılan araştırma bulgularının büyük çoğunluğu; görselleştirme ve canlandırmanın öğrenme ve hatırlama miktarını artırdığını ortaya koymuştur (akt. Yıldız, 2003, s.27). Barth ve Demirtaş'ın (1997) yaptıkları çalışma, öğrenme, hatırlama ve etkili öğretim konusunda öğretim araç ve gereçlerin önemli olduğunu belirtmektedir. Aynı araştırma sonuçlarından elde edilen harita, küre, duvar resmi, şema, poster, grafik gibi araçları kullanan öğrencinin öğrenme oranının yükseldiğı yönündeki bulgu ise öğretim materyallerinin yararlarına vurgu yapmaktadır.

Sözel olarak verilen bilgilerin görsel öğretim materyalleri ile zihne kaydedilmesi bu bilgilerin hatırlanmasını kolaylaştıracağı için bilginin kalıcılığını arttıracaktır. Ayrıca öğrencilerin kelimelere dökemedikleri şeyleri ifade etmeleri için bir fırsat tanımaktadır (Çilenti, 1979). Bu durum sözel olan tarih konularının öğretimini oldukça etkileyecektir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi tarih konularında okuduklarını anlamlandırmada ve eleştirel düşünme becerilerine sahip olmalarında öğretmenlerin derslerde kullandıkları görsel öğretim materyallerinin önemi büyüktür. Bu yüzden öğretmenlerin derslerinde görsel öğretim materyallerine yer vermesi gereklidir (Yazıcı, 2006, s.655). Ayrıca sosyal bilgiler kapsamında yer alan tarih konuları sarmal bir yapıda olduğu için ilkokuldan başlayıp üniversiteye kadar devam etmektedir. Bu yüzden öğrencinin ilkokulda öğrenmeye başladığı tarih konuları onun eğitim öğretim hayatı boyunca artarak öğrenmesini sürekli kılmaktadır. Bu yüzden görsel öğretim materyallerinin ilk dönemlerde kullanılması özellikle önem arz etmektedir.

Ancak yapılan araştırmalarda görüleceğı üzere öğrenciler sosyal bilgiler derslerine karşı ön yargılı davranmaktadırlar. Bu durumun Milli Eğitim Bakanlığı

(MEB) ders kitaplarının görselden yoksun olması, öğretmenin ezbere yönlendirmesi, müfredatın yoğunluğu, kronolojinin ezberleme gerektiğinin hissettirilmesi, ders dışı etkinliklerin az olması gibi nedenlerden kaynaklandığı görülmektedir (Öztaş ve Turan, 2009; Yanpar, 1997).

Bu yüzden tarih konularının öğretimini sağlam bir zemine almak gerekmektedir. Bu durumda en büyük sorumluluk öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenler bu konuların öğretiminde başarıyı yakalamak için öncelikle öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirmesini sağlamalıdır. Yukarıda açıklamalardan da görüleceği üzere bu konuda öğretmenlerin en büyük yardımcıları görsel öğretim materyalleri olmaktadır.

Tarih konuları yalnızca ders sırasında ders kitapları ile işlenmemeli, dersler öğretim materyalleri ile desteklenerek öğrencilerin keşfetmeleri sağlanarak öğrenmeleri kolaylaştırılmalıdır. Ayrıca sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde öğrenilen bilgilerin öğrencinin zihninde kalıcı olabilmesi için ders esnasında ders kitaplarının dışında harita gibi görsel materyallere yer verilmesi ve bu derslerde öğretim teknolojilerinin kullanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir (Akbaba, 2003; Özalp, 2000).

Öğretim materyallerinin eğitim-öğretim sürecine bunca katkısına rağmen literatür bulguları eğitim sistemimizde kullanımı pek yaygın olmadığını ortaya koymaktadır. Örneğin; Doğan'ın (1998), yaptığı çalışmada; ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin yaklaşık yarısının Sosyal Bilgiler dersinde araç-gereç kullanmadığını ortaya koymaktadır. Oysa aynı araştırma sonuçları görsel ve işitsel materyallerin kullanıldığı sınıflarda derslerin daha zevkli bir şekilde işlendiğini ve öğrencilerin konuyu daha iyi kavradıklarını göstermektedir.

Yapılan literatür taramasında da görüleceği gibi görsel öğretim materyalleri konusunda yapılan araştırmaların genellikle görsel öğretim materyallerinin; okullardaki mevcut durumu, eksikliği, eskiliği, bozukluğu, kullanım durumu ve amaçları, temini, hangi derslerde daha fazla kullanıldığı, öğrenci başarısına olan etkisi ve öğretmenlerin öğretim araç gereç ve materyalleri (ÖAGM) kullanım becerileri vb. üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Yapılan araştırmalara bakıldığında ilköğretim dersleri için yapılan çalışmalar oldukça azdır. Araştırmalar orta öğretim öğrencileri ve dersleri üzerinde

yoğunlaşmıştır. Oysaki öğrenim çağının başında olan ilkokul öğrencileri ilerde göreceği tarih konuları ile ilk defa ilkokul da karşılaşmaktadır. İlkokulda çözülmeyen sorunlar ilerleyen dönemlerde bu konuların öğretiminde sorunlar oluşmasına sebep olmaktadır. Çünkü öğrenciler bu konuların öğretimine ilişkin ilk tutumlarını bu dönemde geliştirmektedirler. Bu yüzden ilkokul dönemi de araştırmalara daha fazla konu edilmelidir.

Bu araştırma ilkokul 4. Sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında öğretmenlerin tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyalleri kullanımına ilişkin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada, sosyal bilgiler dersi içerisinde tarih konularının öğretiminde öğretmenlerin materyal kullanma durumları, öğretmenlerin en çok yararlandıkları görsel öğretim materyalleri, öğretmenlerin görsel öğretim materyallerini kullanırken karşılaştıkları sorunların tespiti ve bu konu ile ilgili önerileri araştırılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın Amacı; Sınıf öğretmenlerinin İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Görsel Öğretim Materyalleriyle Desteklenmiş Tarih Öğretimine İlişkin Görüşlerini tespit etmektir. Araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır:

- 1- Sınıf öğretmenlerin görsel öğretim materyalleri konusundaki eğitim durumları nedir?
 - a) Öğretmenler görsel öğretim materyali ile ilgili olarak ne tür eğitim almışlardır?
 - b) Öğretmenler ne tür öğretim materyali tasarımı yapmışlardır?
- 2- Öğretmenlerin tarih öğretimine ilişkin görsel öğretim materyali kullanım durumları nedir?
 - a) Öğretmenler ne tür görsel öğretim materyalleri kullanmaktadırlar?
 - b) Öğretmenler görsel öğretim materyallerini nasıl kullanmaktadırlar?

- 3- Öğretmenlerin tarih öğretimine ilişkin görsel öğretim materyali kullanımı ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 4- Öğretmenler ne tür görsel öğretim materyallerine ihtiyaç duymaktadırlar?
- 5- Öğretmenlerin görsel öğretim materyali ile ilgili beklenti ve önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsanların hayata hazırlanmasındaki önemli görülen basamaklardan ilki ilkokul dönemidir. Bu dönemde öğrenilen bilgiler ilerideki eğitim-öğretim hayatının temelini oluşturmaktadır. Öğrenci ilk defa karşılaştığı derslere karşı bu dönemde tutum geliştirmeye başlar. Geliştirdiği tutumda dersin ilerleyen safhalarında dersi sevmesi ve öğrenmeye istekli olmasını etkileyecektir. Bu yüzden ilk defa bu dönemde karşılaştığı dersler öğrenciye öğretmen tarafında sevdirmeli olumlu tutum geliştirmesi sağlanmalıdır.

İki kutuplu bir nitelik olan tutum, bir derse yönelik olumlu düşünme ya da dersi sevmeme ve onunla ilgili olarak olumsuz duyuşsal özellik gösterme haline kadar uzanır (Bloom, 1979, s. 31-32; akt Atasoy, 2002, s. 20). Tutum, öğrenmeyi etkileyen en önemli faktörlerdendir. Tutumun, bilgi ve yetenekten farklı olarak öğrenmenin belirleyicisi olduğu söylenebilir (White, 1993“ten akt. Atasoy, 2002, s. 20).Görsel, işitsel ve bedensel öğrenme stillerine sahip olan öğrencilerin öğrenme ortamı seçimlerinin öğrenmeleri üzerinde önemli bir değişken olduğu yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır (Boydak, 2006, s.126).

Görme duyumuzun öğrenme üzerindeki etkisi oranı % 83 civarındadır ve öğrenme üzerinde en etkili duyudur. Diğer duyularımızla öğrendiklerimizin etkisi ise şu şekildedir: İşitme % 11, koklama % 3,5, dokunma % 1,5 tatma % 1 şeklindedir (Çilenti, 1992 s. 35; Ergin, 1998, s.66).

Görsellerin kullanımı ile öğrenilenlerin fazlalığı ya da azlığı, yeterli olması ya da yetersiz olması arasında doğru orantı vardır. Bu yüzden ilkokul çağında ilk tercih görsel materyallerin olmalıdır. Çocuğun görsellerle konuyu anlamlandırması, yorumlayacağını daha iyi yorumlaması görsellerin eğitimde kullanılmasını önemli kılmaktadır (Dursunoğlu, 2010, s.93).

Öğrencinin okul çağında ilk defa karşılaştığı derslerden biri olan Sosyal bilgiler dersinde bilgiye en kısa yoldan ulaşip bilgiyi en kalıcı kılmak amacı ve

öğrenci seviyelerinin farklı öğrenme düzeylerine sahip olması, kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri ile materyallerin çeşitlenmesini gerektirmektedir (Taşkaya ve Bal, 2009, s.175). Bu yüzden öğretmenin uygulayacağı farklı yöntem veya teknikler farklı öğrencilere hitap edeceği gibi öğrenme düzeyinin artmasına katkı sağlayacaktır. Resim, grafik ya da diğer görsellerin kullanılması ikonik düşünme çağında olan çocuklarda olumlu katkı sağlayacaktır (Köksal, 2003, s.106).

Bu araştırma da ilkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde görsel materyal kullanımı ile ilgili olarak sınıf öğretmenlerinin görüşlerin nelerdir? Sorusuna cevap aramaktadır. Bu yönüyle araştırma ilköğretimde tarih konularının öğretiminde görsel materyal kullanmanın öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi, görsel öğretim materyalleri kullanımının incelenmesi, görsel öğretim materyalleri kullanımı konusunda sorunların tespit edilmesi ve alınması gereken önlemler konusunda katkıda bulunması açısından önemli görülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Kars ili Sarıkamış ilçesinde bulunan ilkokul dördüncü sınıfları okutan 30 sınıf öğretmeni ile sınırlıdır. Araştırma 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı ile sınırlıdır

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmada;

- 1- Tercih edilen araştırma modelinin araştırmanın amacına ve konusuna uygun olduğu,
- 2- Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme yöntemlerinin geçerli ve güvenilir olup, araştırma için gerekli bilgilere ulaşmayı sağladığı,
- 3- Sınıf öğretmenlerinin görüşme sorularına dürüstlikle cevap verdiği sayıltılarından hareket edilmiştir.

1.6. Tanımlar

Öğretim Materyali: Öğretme ve öğrenme süreci içeriğinin yapı ve düzenini açıklayan, genel olarak ucuz ve geçici nitelikte öğrenme ve öğretme yardımcılarıdır. “Gereç kaynaklar” olarak da adlandırılan bu kavram; “öğretim materyalleri”,

“öğretim gereçleri” ve “öğrenme-öğretme kaynakları” vb. değişik adlar altında ve farklı anlamlarda kullanılmaktadır (Uşun, 2006, s.8).

Görsel Öğretim Materyali: Öğrenilen bilgilerin kolaylaşmasını yanında kalıcılığını sağlayan fotoğraf, resim, slayt, grafik, tablo, karikatür, minyatür, harita gibi materyallerdir (Fidan ve Erden, 1996, s.189).

Sosyal Bilgiler Öğretimi: Sosyal Bilgiler; sosyal bilimlerden oluşan toplumsal hayat ile ilgili temel bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırılması amaçlanan ilköğretimde amacı sorumlu vatandaş yetiştirmek olan bir öğretim alanıdır (Erden, 2000, s.8).

Tarih Öğretimi: Pedagojik yaklaşım ağırlıklı 10-16 yaş arasındaki erişkinlere yönelik bilgi beceriler kazandırmak için Sosyal Bilgiler, Atatürk İlkeleri ve İnkılap tarihi dersleri adı altında, tarih disiplinlerinin içeriğini, yapısını öğretmeye yönelik yapılan eğitimidir (Ata, 2002, s.169).

II. BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ

2.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi

Ortaya çıkışı insanlığın ortaya çıkışı kadar eski olan sosyal bilgiler insanlıkla birlikte gelişmiş ve konuları ve alanı genişlemiştir. Sosyal bilgileri belli bir tanıma oturtmak oldukça zordur. Çok disiplinli bir yapısı olan sosyal bilgilerin zaman zaman çeşitli tanımları yapılmıştır.

Meydan (2010, s.67) Sosyal Bilgileri “davranış bilgileri ağırlıklı ilköğretimde okutulan bir ders olarak” ifade etmiştir. Sönmez (2005, s.455) ise Sosyal Bilgileri “bireyin toplumla bağ kurma süreci ve bunun sonucunda oluşmuş bilgiler” olarak tanımlamıştır.

Barth ve Demirtaş (1997) Sosyal Bilgileri, içeriğinde yurttaşlık bilgisi, coğrafya ve tarih gibi sosyal bilimlerin konularını barındıran, demokratik toplumda sorumlu bireyler yetiştiren, hayat boyu süren bir eğitim planı olarak tanımlamıştır (Kılıçoğlu, 2012, s.5).

Erden'e (1996, s.8) göre Sosyal Bilgiler, sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek için ilköğretim okullarında okutulan sosyal bilimlerin içeriğinden bilgilerle öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır.

Öztürk (2009, s.4), Sosyal Bilgileri, “sosyal ve beşeri ilimlerden aldığı bilgilerle gelişen ve farklılaşan ülke ve dünya şartlarında sorunları çözen, kararlı, etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan bir öğretim programı” olarak tanımlamaktadır.

Oğuzkan (1993, s.14) sosyal bilgileri ilköğretimde yurttaş hak ve sorumluluklarını kavratmak amacıyla öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumun ekonomik özelliklerini, yönetim düzenini, geçmişini, lazım olacak bilgi ve anlayışını kazandıran, içeriğini genel olarak vatandaşlık, coğrafya ve tarih gibi bilim dallarının oluşturduğu bir ders olarak açıklamıştır.

Yazıcı (2006, s.276), ise Sosyal bilgilerin, “Sosyal bilimlerin kazanımlarının, öğrenenlerin yaş, bedensel ve psikolojik durumlarını ön planda tutularak öğretildiği öğretim programı” olduğuna değinmiştir.

ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), sosyal bilgileri, yurttaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir araştırma alanı olarak tanımlamıştır (NCSS, 1994).

Sosyal bilgiler için yapılan bütün bu tanımlar, sosyal bilgiler dersinin içeriğini yansıtmakla beraber ne denli önemli bir ders olduğunu da ortaya koymaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin öğrencinin toplumsallaşmasına yardım eden, demokratik yaşama hazırlayan, geçmişini öğrenerek geleceğe umutla bakmasını sağlayan tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi gibi disiplinlerden yararlanan bir ders olması sosyal bilgilerin günümüz de önemini daha da arttırmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi öğrencinin toplumsal sorunlarla ilk kez karşı karşıya kaldığı ve kendisinin bu sorunları toplumsal yaşam içinde kabullenip çözümler üretmeyi düşünüp toplumla kaynaşmasının sağlandığı bir derstir (Sözer, 2011). Tüm toplumsal olguları ve ilişkileri içerisinde barındıran sosyal bilgiler, insanların hayat boyu kullandığı, onların daha mutlu ve rahat yaşamasını, kendini bireysel güçleri yönünde geliştirip gerçekleştirmesini sağladığı düşünülebilir (Sönmez, 1994).

Deveci ve Çengelci’ye göre (2005, s.140) toplumlar kendilerinden beklenen toplumsal yapıya uygun bireyler yetiştirme sorumluluğunu sosyal bilgiler dersine yüklemişlerdir. Bu yüzden sosyal bilgiler, ilköğretim programında bulunan en genel ve temel derslerden biridir.

2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları

Genel öğretimin ilk basamağı olan ilköğretim hayat boyu öğretimin de ilk basamağıdır. Amaçlı, güdümlü, destekli zorunlu öğretimin başlangıcı olan bu dönemde çocuklar ilk defa planlı ve programlı bir şekilde resmi bir öğretim kurumunda eğitim sürecine katılmaktadırlar (Aktay, 2005).

İyi birer toplum, ülke ve dünya vatandaşı yetiştirmeyi amaçlayan ilköğretim, bu amaçlara ulaşmak için sosyal bilgiler dersinden yararlanmaktadır. “Çocuklar sosyal

bilgiler dersiyle ülkelerinin ve dünyanın değerlerine karşı sorumluluk kazanırlar” (Barth, 1997, s.11; akt. Kılıçoğlu, 2012). Birey ilköğretim sosyal bilgiler ile dersi ile yaşadığı toplumu öğrenir, yakın çevresini öğrenir ve etkili yurttaş olarak toplumun içinde yer alır (Deveci, 2011, s.11). Etkili vatandaş yetiştirmek sosyal bilgilerin en büyük amaçlarından olmasının nedeni etkili yurttaşın bulunduğu toplumun kültürünü benimsemesi, özümsemesi ve bunu geliştirme düşüncesine sahip kişilerden oluşuyor olmasıdır (Safran, 2008, s.15).

Sosyal Bilgiler okul programı çeşitli içeriklerden yararlanır. Bunlar; antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji, sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimleridir (Öztürk ve Deveci, 2011, s.20). Sosyal bilgiler globalleşen dünyada kültürel farklılıkları önemseyerek bilgiye dayalı mantıklı kararlar verebilen bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2018, s.51).

Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı açısından bakıldığında Türkiye’de Sosyal Bilgiler programının genel amaçları, bilgi, beceri, değer-tutum kazandırmanın yanında etkili vatandaş yetiştirmek istemesi Sosyal Bilgilerin dayandığı bilgi temelleri açısından yeterince kapsamlı olduğu görülmektedir (Öztürk, 2011, s.14).

Bu amaçlardan görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersi öğrencilerin ilkokuldan itibaren geçmişinden ders alıp geleceğe ait olumlu beklentiler oluşturan, ülkesini ve milletini seven, demokratik değerleri önemseyen topluma yararlı, sorumluluklarını bilen, iyi bir vatandaş yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin İlköğretimdeki Yeri

Toplumların kültürel değerlerinin sağlıklı bir şekilde yeni nesillere aktarılması var olan sürekliliğini sağlamasına bağlıdır. Toplumsallaşma her gelen yeni neslin bu değerleri kazanma süreci olarak tanımlanır. Her toplum, kendinin oluşturan bireyleri kendi amaçlarına göre yetiştirmek ve kültürel değerlerinin devam ettirmek ister (Doğanay, 2002).

Devlet her vatandaşının bu eğitim sürecinin almasını bizzat kendisi sağlar. Diğer eğitim süreçlerine basamak teşkil eden bu süreç, bütün eğitim kademelerini direk etkilemektedir. Bu yüzden devlet; amaçlarına uygun yurttaşlar yetiştirmek için en alt basamak olan ilköğretim kademesinde başlamak üzere bireyleri eğitime almak

istemektedir (Tanırlı, 2007). Devletin bu amaca ulaşmadaki en önemli yardımcısı Sosyal Bilgiler dersi. İlkokuldan itibaren hayat bakış açısını şekillendiren onların doğaya ve insana karşı yapıcı davranışlar geliştirmesi sağlayan sosyal bilgiler dersi bu açıdan önemlidir (Kan, 2006, s.537).

Öğrenciler ilköğretim sosyal bilgiler dersi ile içinde yaşadığı toplumu öğrenir yakın çevresini tanır ve etkili bir vatandaş olarak kendini yetiştirir (Deveci, 2011, s. 11).

Sosyal Bilgiler Öğretim programı, öğrencilerin öz güven, öz disiplin ve ahlaki bütünlük içerisinde, günlük hayatında lazım olacak kadar sözel, sayısal ve bilimsel bilgiler ile akıl yürütme becerisi kazanmış bu bilgileri etkili bir şekilde kullanan hayatına uygulayan bireyler olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır (MEB, 2018).

İlkokulda sosyal davranış bilgilerine ağırlık veren bir ders olan sosyal bilgiler dersi, etkili ve üreten davranışlar geliştirmeyi amaçlamanın yanında öğrenciden; karar verme yeteneğinin kullanan, demokrasiyi benimseyen, temel tarihi olayları kavrayabilmesini amaçlamaktadır (Demirtaş ve Barth,1997; akt Kılıçoğlu, 2012).

Öğrenciler çevrelerini, insanları, insanların birbirleriyle olan ilişkilerini, geçmişini ve bugününü sosyal bilgiler dersi ile öğrenirler. Bu ders kültürel mirasını ve bu mirasın günümüzde yaşayan özelliklerinin toplum hayatına yansımalarını ele alan bir derstir (Günden, 1995, s.24).

Yapılan açıklamalardan da görüleceği gibi sosyal bilgiler dersi ilkokuldan itibaren çocuğun toplumlaşması ve devletin amaçladığı hedeflere yönelik yetişmesi için önemli görülmektedir. Devlet eğitim sisteminde bu kadar önemli gördüğü sosyal bilgiler dersini ilkokuldan itibaren müfredatta yer almasını sağlamıştır. İlkokuldan başlayıp eğitim öğretimin her aşamasında devam etmesi sosyal bilgiler dersini ilkokulda verilen en önemli derslerden biri olduğu söylenebilir.

2.2. İLKOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİH ÖĞRETİMİ

2.2.1. Tarihin Tanımı, Önemi ve Amaçları

Tarih, Sosyal bilgilerin en önemli disiplinlerinden biri olma özelliğini taşımaktadır. Sosyal bilimleri oluşturan bütün disiplinlerin tarihle kesin bir bağlantısı vardır. Toplumların geçmişte yaşanmış olan olayları nedensel ilişkiler kurarak bu

ilişkileri belge ve kalıntılara dayandırarak olayları yer ve zaman göstererek inceleyen bir disiplindir (Paykoç,1991). Tarih biliminin literatürde bilinen birçok tanımı vardır.

Tarih, en basit haliyle, “geçmişin bilimi” olarak tanımlanır. Tarihi, Fransız Annales Okulu kurucularından Marc Bloch, “zamandaki insan bilimi”; Amerikalı tarihçi Turner ise “geçmişten gelen bilgilerle günümüzde meydana gelen bilgileri eleştirel bir anlayışla incelenen kalıntılar” şeklinde ifade ederken; E.H. Carr, “tarihçi ile olaylar arasında devamlı bir etkileşim, geçmişle günümüz arasında devam eden bir diyalog” olarak tanımlamaktadır (Carr, 1988, s.29, akt. Safran ve Köksal, 1998, s.35).

Erden’e göre (1998), tarih, insanoğlunun geçmişte yaptığı eylemlerle ilgilenerek bu eylemleri ve olayları açığa kavuşturmak ve soruları cevaplamak için bilgiler toplayıp, kaydedip ve bu bilgileri yorumlayarak sunar.

Tarih öğretimini zorlaştıran ve ezbere odaklı olmaya yönlendiren Tarihin geçmişin bilimi olması ve geçmişteki olayları inceliyor olmasıdır. Ama tarih hiçbir zaman bilgileri ezberlemekten ibaret olmamalı bilgileri analiz edip eleştirel bir bakış açısıyla yorumlayarak zaman akışına katkıda bulunmalıdır (Ata, 2002a, s.51).

Önceden sadece devletlerin askeri ve siyasi olaylarını, hükümdarların hayatlarını konu alan tarih dersi 19. yüzyıldan itibaren alanını genişleterek devletlerin ve toplumun tüm kurumlarıyla ilişkili, yöntemlerini kendi oluşturmuş bir bilim dalı haline gelmiştir (Karaköse, 2003, s.325).

Tarih dersinin bilim dalı haline gelmesi tarih konularının öğretiminin önemini artırarak ve bir ders olarak eğitim öğretimin programlarına girmesini sağlayarak bu konuların ilköğretim seviyesinde de verilmesinde etkili olmuştur. Çocuğun eğitim öğretim hayatında tarih bilgisinin ilk kez ilköğretim 4. Sınıfta karşısına çıktığı görülmektedir. Bu yüzden bu konuların öğretiminde çocukların gelişimsel özelliklerinin göz önüne almak gerekmektedir.

Her şeyden önce çocuk, tarih dersini neden okuduğunu bilmeli kendini ve toplumu anlayabilmeli ve insan toplum ilişkisini kavrayabilmelidir. Bunun yanında çocuk; geçmiş şimdi ve gelecek zaman ayrımlarını yapabilmeli, içinde yaşadığı toplumu, ülkeyi ve toplumsal yapıları (devlet gibi) ayırt edebilmelidir (Bilici, 1998, s.12). Tabi bunlar öğretilirken öğrencilerin seviyesi unutulmamalı ve öğrencilerin derse ilgi duymaları sağlanmalıdır.

İlkokulda tarih öğretiminin çeşitli amaçları vardır. Ulusoy (2008), tarih öğretiminin amaçlarında öğrencilerin geçmişi ve bugünü anlamasına yardım etmenin önemine vurgu yaparken Köstüklü (1999), öğrencilerin çalışmalarla zihinsel gelişimlerinin sağlanması ve kendilerini hayata hazırlamaları, kimlik duygusunun gelişiminin sağlanması boyutunu ele almaktadır. Bunun yanı sıra Özalp'ın (2000, s.4-5), öğrencilere tarih bilgisinin yanı sıra eleştirel düşünme ve araştırma becerisi ile geçmişi değişik açılardan görebilme yeteneği kazandırma boyutuna vurgu yaptığı görülmektedir.

Dilek'e (2002, s.33-34) göre tarih öğretimi, sosyalleşme aracı olmasının yanında kültürel mirasın devam ettiricisi ve öğrencinin kişisel gelişiminin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Aynı şekilde tarih dersleri öğrencinin yurttaşlık eğitimini almasında araç niteliğinde görülür.

Pragmatizmin anlayışa sahip olan John Dewey, tarih öğretiminin amacının,“ çocuğa sosyal hayatın değerlerini kavratmak, insanların birbirleriyle etkili iş birliğini kolaylaştırmak ve teşvik etmek, toplumsallaşmasını sağlamak” olduğunu ifade ederken, tarihin bir bilgi yığını olmayıp geçmişi bugüne resmeden bir ders olarak belirtmiştir (Ata, 2000).

Atatürk; “ yeni yetişen nesile her şeyden önce Türkiye'nin geleceğine, kendi benliğine ve vatanına düşman zihniyetlerle mücadele etmenin gerekliliğinin öğretilmesine değinilerek” tarih derslerinin öğretimine özel önem verilmesini vurgulamıştır (Yuvalı, 1990, s.254).

Farris (2001) ise tarih konularının öğretim amaçlarında tarihsel sorgulama becerisinin geliştirilmesi üzerinde durmuştur. Bu beceri ile öğrencilerin kronolojiyi kullanmanın yanında kanıtlarla yeni bilgileri kullanarak tarihsel olayları keşfetmeleri sağlanır. Bu beceri öğrencilere, tarihsel olayların kronolojisini öğretmenin yanı sıra kanıt ve bilgileri kullanarak bunların meydana geliş sebebini keşfetmelerini sağlar. Böylece, geçmişi olayları doğru analiz ederek ve bugünü doğru anlayabilir (Öztürk, 2012, s. 21). Ayrıca tarih konularının öğretimi ile öğrencilerin geçmişte yaşanan olaylar sayesinde günümüzde yaşanan ülke ve dünya sorunlarını değerlendirmesi sağlanır (Karagözoğlu, 1966, s. 67).

“MEB 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sosyal Bilgiler dersi tarih konularının öğretim amaçlarında öğrencilerin Türk kültürünü

ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri, farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları” beklenmektedir (MEB,2018).

İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretimi sosyal bilgiler dersi içerisinde bulunan Kültür ve Miras öğrenme alanı ile sağlanmaktadır. Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir. Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir millî bilincin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Böylece öğrenciler kültürel öğelerin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu kavramaktadır. Bunun yanında kültürümüzün dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığını da öğrenmektedir.

Bu öğrenme alanı işlenirken aile birliğine önem verme, kültürel mirasa duyarlılık ve vatanseverlik gibi değerlerle kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama gibi becerilerin de öğrenciler tarafından kazanılması sağlanmalıdır (MEB, 2018).

Bu öğrenme alanında dört kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar şu şekildedir:

“SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.

SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.

Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.

SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.

SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.

Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır”.

Tarih öğretimi amaçları ile ilgili yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere tarih konularının öğretimi oldukça önem arz eden bir konudur. Bu yüzden Tarih konularının ilkokuldan itibaren öğrenciye verilmeye başlanması önem taşımaktadır. Bu konuların öğretiminde ve öğrencilerin bu amaçlara ulaşmasında hiç kuşkusuz en büyük görev öğretmenlere düşmektedir.

2.3. İLKOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİH KONULARININ ÖĞRETİMİNDE MATERYAL KULLANIMI

2.3.1. Tanım, Kavram ve Kapsam Olarak Öğretim Materyali

Öğretim materyalleri, “öğretimin kalitesinin arttırmak, eğitim öğretimi daha üst düzeye taşıyabilmek, öğretimden alınan verimi arttırmak için kullanılan her türlü araç gereç olarak” tanımlanabilir (Yiğit ve diğ., 2005, s.55). Aynı şekilde öğretim materyalleri “ öğrenene bilgiyi ulaştırmak için kullanılan yollar ve ortamlar” olarak da tanımlanabilir (Heinich, Molenda ve Russell, 1993, akt. Yalın, 2015, s.92). Yanpar ise (2005, s.9) öğretim materyalini, “genel olarak hedeflere ulaşabilmek amacıyla araçlardan faydalanarak yapılan ders sunum içeriklerini kapsar” şeklinde tanımlamıştır.

Öğretim materyalleri, öğretme ve öğrenme sürecince kullanılmak üzere özel olarak hazırlanmış materyallerdir. Diğer bir deyişle, belirli bir eğitim içeriğinin çalışılmasına ve müfredattaki özel eğitimsel amaçlara ulaşmak için kullanılırlar. Bu sebeple de öğretime uygun olarak düzenlenirler (Mazgon ve Stefanc, 2012, s.74).

Öğretim materyalleri, öğretmen tarafından değişik ortamlarda öğrenme süreci içinde öğrencilere sunulmak için yapılmış araçlar olarak da nitelendirilebilir. Öğrencilerin gözünde yeni bilgiler edinen ya da mevcut bilgilerini tekrarlayan; öğrenme materyali ya da öğrenme kaynağı da denilebilir. “Genel anlamda, öğretici yönünden bakıldığında ise öğretim materyalleri, öğretmenin öğretme sürecinde kullandığı ve öğretici amaca uyarlanmış öğretme materyalleridir (Mazgon ve Stefanc, 2012, s.174).

Öğretim materyallerinin tanımlarından görüleceği üzere öğretim materyalleri dersler de öğretimi kolaylaştıran, öğrencinin üst düzey bir eğitim almasını yardımcı olan hem öğretmen hem öğrenci için eğitim öğretimi daha verimli bir hale getiren araç gereç, farklı yol ve malzemeler olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğretim materyallerinin eğitim öğretim içinde önemine büyüktür.

Öğretim materyali, bilgilerin tutarlı olmasının yanında bilgileri farklı zamanlarda tekrar tekrar kullanılmasına olanak sağlar. Öğrencilerin aktif katılımlarını sağlayarak, okuma yazma arzusu uyandırır (Yalın, 2014, s.51). Öğretmenlerin öğretim materyal kullanımı ile etkin ve etkileşimli öğrenme ortamı oluştururlar. Bu ortamlarda eğitim alan bireyler, bilgiyi ezberlemek yerine onu kullanır, sorgular ve yorumlar (Şahin ve Yıldırım, 2011, s.1).

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere sınıfta öğrenenlerin öğrendiklerini daha iyi hatırlayabilmeleri için çok amaçlı öğrenme ortamlarının düzenlenmesi önemlidir. Bu ortamların düzenlenmesi için sınıfta göze, kulağa hitap eden araçlar olmalıdır (Avşar, 2010; akt. Yalın, 2014). Öğretim materyalleri “öğretim programının ihtiyaçlarına göre hazırlanmalı, öğrencilerin bütün ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde tasarlanmalı ve kullanılmalıdır” (Kaya, 2006, s.26).

2.3.2. Öğretim Materyallerinin Yararları

Bilişsel ve içsel bir süreç olan öğrenme bugünkü eğitim anlayışının bir gereği olmaktadır. Bu nedenle “bilgi, sadece ezberletilen bir kavram olmaktan çıkarılarak, öğrenenin bilgiyi anlamlandırmasını kolaylaştırmaya çalışılmalıdır” (Açıkgöz, 2006, s.8).

İnsanın doğasında öğretme merakının ortaya çıkmasının sebebi öğrenme merakıdır. Bir araya gelen insanoğlu neyi, nerede ve nasıl öğrenebileceğini araştırmaya başlamıştır. Zamanla insanlar öğrenmede sadece bilgi aktarmayı yeterli görmemiş kalıcı bir öğrenme için araç gereçler kullanmanın, teknolojiyi eğitimde kullanmanın ihtiyaç olduğunu fark etmişlerdir (Şimşek, 2002, s.9). Bu şekilde öğrenme kapasitesini artırarak öğretme öğrenme işini kolaylaştırmayı ve verimli öğrenmeyi sağlamak istemişlerdir.

“Eğitim-öğretim ortamının ana unsuru olan öğrenen, öğretmenden gelen iletileri duyu organları ile algılamaktadır. Algı sürecinde etkili olan bütün organlar farklı düzeyde rol alırlar. Sabit zamanda insanlar; okuduklarının % 10’unu, işittiklerinin % 20’sini, gördüklerinin % 30’unu, hem görüp, hem işittiklerinin % 50’sini, söylediklerinin %70’ini, yapıp söylediklerinin % 90’ını hatırlamaktadırlar” (Çilenti, 1992, s.35; Kinder, 1973, akt. Mamur Yılmaz, 2014, s.39).

Bu sebeple, öğretim sürecinde öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekerek görsel, işitsel materyalleri kullanmak veya öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrenmesini sağlayacak ortamlar hazırlamak, eğitim kalitesi ve öğrenci başarısı açısından oldukça önemlidir (Kırcal, 2003, s.21).

Öğretmen, öğrenci ve süreçlerle doğal ilişkisi olan öğretim materyalleri duyu organlarının sürece dahil olmasında öğrenme öğretme sürecini zenginleştiren ve çeşitlilik sağlayan araçlardır. Bu araçlar öğrenilmesi ve algılanması güç olan durumları duyu organları yoluyla algılanmasını ve durumun basitleştirilmesi sürecini hızlandırır (Alkan, 1990). İnsan, sadece görerek ya da sadece işiterek bilgileri zihne tek yönlü; hem görerek hem işiterek ise zihne çift yönlü kaydeder (Demir, 2008, s.10).

Günümüzde sınıflarda artık tek zekâ tipinden bahsedilemeyeceğinden farklı zekâ tiplerine sahip öğrencilerin de bulunması nedeniyle sınıflarda çoklu öğrenme ortamı oluşturmak zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle öğretimin öncelikli amacı öğrenciyi tanımak ve ihtiyaçlara cevap vermek olmalıdır (Demir, 2008, s.11).

Öğretim materyalleri öğrenme ortamında çoklu öğrenme ortamları oluşturulmasını sağlar. Sınıfta öğrenme ortamının çoklu olması hem öğretmen hem öğrenci ilişkileri için önemlidir. Çoklu öğrenme ortamı yalnız işitilip okunup veya gözleendiği andakinden daha fazla etkinliklere katılımı sağlama, grup içinde aktiviteyi arttırma gücünü kazandırır (Koşar, 2002, s.32-33). Çoklu öğrenme ortamı materyaller yönünden zenginleştirilerek, daha kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesi öğrenme sürecine katılan duyu organların sayısının artırılması yoluyla gerçekleşir.

Eğitim-öğretim süreçlerinde materyal kullanımı öğrencinin ilgisini derse yöneltir. “Bunun yanında öğretim materyalleri öğrenenlerin derse katılmasında ve aktif öğrenme sağlamasına da yardımcı olur. Öğretim materyalleri öğrencide

araştırma ve keşfetme arzusu uyandırır” (Doğdu ve Aslan, 1993, s.40). Öğretim materyalleri öğretimi canlı ve hareketli kılar. Öğrencilerin derse yönelik ilgilerini çekip dikkatlerini artırır ve onlarda öğrenme isteği oluşturur. Öğrenilecek konu üzerinde uygulama yapma imkânı sağlarlar. Öğretimi zenginleştirirler (Aydın, 2005, s.327).

Öğretim materyalleri sınıfa getirilme imkânı olmayan olay, olgu ve varlıkları, gerçek veya gerçeğe yakın halleriyle sınıfa getirir, öğrencinin bu olayları ve olguları öğrenmesinin kolaylaştırır (Doğdu ve Aslan, 1993, s.40). Öğretim materyalleri öğretilecek olan kavram veya bilginin bizzat aynısının eğitim ortamında bulundurulması mümkün olmayan durumlarda devreye girerek kavramın veya bilginin benzerini, resmini veya bir modelini sınıfa getirerek öğrenilmesine imkan sunarak yararını göstermektedir. Öğretim materyallerinin diğer bir faydası ise öğrenenlerin ilgi alanlarını genişletip motivasyonlarını artırmasıdır. Demiralp (2007, s.374) öğretim materyallerinin ders esnasında öğretimi desteklemek için kullanabileceğini belirtmektedir.

Piaget, ilkökul öğrencileri somut işlemler döneminde olduğu için öğretimde öğrencilerin beş duyusuna da hitap edilmesi ve öğretim somut materyallerle desteklenmesi üzerinde durmuştur (Çilenti, 1984, akt. Şahin ve Yıldırım, 2015, s.13).

Çilenti (1984) öğretim materyalleri kullanmanın duyu organlarının katılımını artırıp kalıcılığı sağladığını ifade etmektedir. Karamustafaoğlu’da (2006, s.90-101) eğitim öğretim programlarının başarıya ulaşmasında ve öğrencinin amaçlanan hedeflere rahatlıkla ulaşabilmesinde en büyük etkenin öğretim materyalleri olduğunu ifade ederek bu görüşü desteklemektedir.

Öğretim materyallerinin yararları ile ilgili yapılan açıklamalarda görüleceği gibi bu materyaller içerisinde en etkili olan görsel öğretim materyalleridir. Doğaner’e göre (2005) görseller tarafından zenginleştirilen konular derse karşı ilgiyi daha fazla artırarak dersi ezberden uzaklaştırıp öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Aynı şekilde görsel öğretim materyalleri özellikle soyut içerikli tarih konuları gibi sözel soyut derslerin öğretiminde etkili etkili olmaktadır.

2.3.3. Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri

Öğretim materyallerin seçilmesinde tasarlanmasında temel alınması gereken öğretim materyallerindeki hedef davranışlardır. Farklı hedef davranışları için farklı materyaller tasarlanmalıdır. Öğretim materyallerinin hazırlanmasında yıllık ve günlük planlarda kullanımı ile ilgili bilgilere yer verilmelidir (Kaya, 2006, s.27).

Derslerde kullanılacak öğretim materyalleri seçilirken ve tasarlanırken uyulması ve dikkat edilmesi gereken ilkeler vardır. Bu ilkeler şu şekildedir (Günay ve Özdemir, 2006: 115-119 Şimşek, 2007: 130-134; Uşun, 2006, s.272-279; Yıldız ve Şener, 2003, s.40; Sever, 2011, s.34-35):

Anlamlılık İlkesi: Bir materyalin anlamlı olduğu kadar öğrenilmesi de o kadar kolay olacaktır. Anlamlı sözcüklerin diğerlerine oranla daha kolay algılanması, bu ilkeye uygun bir açıklamadır.

Bilinenden Başlama İlkesi: Bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa ve soyuttan somuta doğru olan öğrenme en iyi öğrenme şeklidir. Öğretim materyallerinin hazırlanmasında önceden bilinen ya da öğretilenlerden yararlanmak, öğrenciye bildikleriyle yeni öğrendikleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları anlama kolaylığı sağlayacaktır.

Etkinliğe Yönlendiricilik İlkesi: Öğretmenlerin materyallerin kullanımı ve tasarlanması aşamalarında öğrenciyi de katmalıdır. Öğrencinin aktif olarak katılımı öğrenciye düşünme, tartışma ve üretme imkânı sağlayacak ortamlar sağlayacaktır. Bu yüzden olabildiğince öğrenci aktif olmasına dikkat ederek materyaller tasarlanmalıdır.

Ekonomiklik İlkesi: Materyallerin hazırlanmasında göz önüne alınması gereken diğer bir ilke ekonomikliktir. Materyal tasarlanırken gerek malzemesini seçerken gerek materyali kullanırken dikkate almak gerekir. Materyal kısa zamanda ve uygun fiyata mal edilmelidir.

İlgi Çekicilik İlkesi: Öğretmen materyal hazırlarken materyalin dikkate çekici olmasına özen göstermelidir. Öğrencinin dikkatini çeken materyal öğrenciyi derse karşı güdüleyip öğrenmeye hazır hale getirir. Dersse karşı güdülenen öğrencinin öğrenmesi kolay olacaktır.

Kullanışlılık İlkesi: Öğretim materyalinin kullanımı kolay olmalıdır. Kolay taşınmalı öğretim ortamına getirilip götürülürken kolay ve zahmetsiz olmalıdır. Ayrıca tekrar tekrar kullanmaya uygun olmalıdır.

Dayanıklılık İlkesi: Öğretim materyalinin yapımında kullanılan malzeme sağlam olmalı ve başka zaman ve öğrenme ortamında kullanılacak şekilde muhafaza edilmelidir. Öğretim materyalini dayanıklı sağlam malzemeden yapılması tekrar tekrar kullanılmasını sağlar.

Güzellik (Estetik) İlkesi: Yapılan öğretim materyalinin güzelliği ön planda olması öğretim materyalinin öğrenci tarafından sevilmesini sağlayarak, kullanımına teşvik edecektir. Öğrencide derse karşı öğrenme isteği sunacaktır.

Öğrenciye Görelik İlkesi: Tasarlanacak ve kullanılacak öğretim materyali öğrencinin yaşına, ilgi alanına ve konuya uygun olmalıdır.

Açıklık İlkesi: Öğretim materyalleri öğretilecek konuyu kolay anlaşılır bir şekilde öğrencilerin öğrenmesini sağlamalıdır. Olabildiğince duyu organına hitap etmelidir. Konuları soyuttan somuta taşıyıp öğrenmeyi kolaylaştırmalıdır.

Geçerlik İlkesi: Bir materyalin ne kadar işe yaradığı materyalin bilgi ve beceriyi öğretmede geçerliliği ile ilgilidir. Bu yüzden materyali tasarlarken materyalin amaca ne kadar hizmet ettiğini göz önünde bulundurmalıdır. Materyal gerçek hayata uygun olmalı, gerçeği yansıtmalıdır.

Güncellenebilirlik İlkesi: Öğretim materyali tasarlama sürecinde ileride materyalin geliştirilmesine ve güncelleştirilmesine olanak verecek şekilde tasarlanmalıdır. Ayrıca materyal öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanmalı, teknolojik gelişmelere açık olmalıdır.

Amaçlarla Bağdaşlılık İlkesi: Öğretim materyali dersin hedeflerini açıkça ortaya koymalıdır. Hazırlanan materyal milli eğitimin amaçlarına bağlılık gösterecek şekilde amaçlara uygun olmalıdır.

2.3.4. Tarih Konularının Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı

Görsel materyaller görme duyumuz aracılığıyla deneyim kazanmamıza ve bilgi edinmemize yardımcı olan materyallerdir. Görsel materyaller özellikle sözel olup içerik bakımından soyut olan derslerin öğrenci zihninde somutlaştırmada kullanılmaktadır (Demirel ve diğ. 2002, s.30).

Pingel; “Görsel materyaller, öğrencilerin hislerini etkileyerek, düş dünyasının geliştireceği” fikrini savunur (Işık, 2008, s. 48). Araştırmalara göre ilkökul 4. sınıf öğrencileri renkli görsel öğeleri renksiz öğelere ve resimleri ise çizimlere tercih etmektedirler. Gerçek nesne ve görsel materyaller öğrenmenin daha kalıcı olmasını sağlar. (Okan, 2004, s.17).

Görseller, yazılı belgelerin sunduğu kanıtları desteklemenin yanı sıra geçmişin daha canlı bir şekilde “zihinde canlandırılmasını” sağlarlar. Resimler, heykeller ve diğer görseller yazıya dökülememiş geçmiş kültürlerin ve deneyimlerin gelecek nesillere aktarılmasına ve gelecek nesillerle paylaşılma olanağı sağlar (Burke, 2003, s.156; Kütükoğlu, 1991, s.22).

Görsel materyal kullanımının sosyal bilgileri hem nitelik hem de nicelik yönünden verimli hale getirdiği bilinen bir gerçektir. Bu gerçek soyut ve sözel olan tarih konularının öğretiminde kullanımı kaçınılmazdır. Çünkü tarih konuları, öğrencinin pasif olarak bilgiler aldığı, öğretmenin kendisine verilen program dâhilinde, düz anlatımla ya da soru cevap yöntemiyle bilgileri aktardığı, düşünmeye teşvik etmeyen bir öğretimi ifade etmektedir (Karabağ, 2002, s.65).

Geçmiş dönemleri kendine konu alan tarih konularının geçmiş dönemlerle ilgili olayları öğretilmesinde henüz gelişimsel olarak somut işlemler döneminde yer alan öğrenciler için derse karşı merakının ve ilgisinin alt seviyelerde kalmasına neden olabilir (Demircioğlu, 2012, s.118). Bu durum ise, tarih dersinin sevilmemesine sebep olduğu gibi, bilgi edinme yöntemlerini göstermediği için de yaratıcı bir şekilde bilgi üretme isteğinin yok olmasına sebep olacaktır (Güven, 2014, s.2; Tunçay, 1998, s.55). Çünkü tarih derslerinde öğrencilerin bizzat gözleyemedikleri ve şahit olamadıkları birçok geçmiş olay incelenir. Tarih yalnız kitaplardan ya da sınıfta düz anlatım ile öğretilecek bir bilim değildir. Bu yüzden bu konuların öğretimi için geçmişte yaşanmış bilgiler öğrenme ortamına taşınmalıdır (Akbaba, 2003, s.20). Bu durum tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyalleri kullanımı gerektirmektedir. Görsel materyallerin tarih konularının öğretiminde kullanılmasıyla, öğrencilerin görsel benliği gelişir, öğrencilerin öğrendikleri tarihteki olayları hayal etmeleri ve unutmaları da zorlaşır (Ata, 2002 a, s.125-126).

Ayrıca tarih konularının öğretiminde öğrencilerin bilgileri yorumlayabilmeleri ve yeni bilgileri elde edebilmeleri için derslerde çizelgeleri, grafikleri, çizimleri, haritaları, resimleri ve küreleri kullanmayı öğrenmeleri gerekmektedir (Paykoç, 1991). Böylece hem konuya karşı ilgileri artmış olacak, öğrenmeleri kolaylaşacak ve soyut konuları organize etmeyi öğrenerek konular arasında bağlantı kurarak yorumlama becerilerini geliştirmiş olacaklardır. Demircioğlu (2005, akt. Akbaba, 2010, s.172-173) “Resim, fotoğraf, minyatür, gravür ve karikatürler geçmişe ait bilgilerin, öğrencilere aktarılmasının yanında, tarihsel becerilerin de geliştirilmesine katkı sağlamaktadır” ifadesiyle görsel materyalin tarih konularının öğretimindeki önemine dikkat çekmektedir.

Gelişmiş ülkeler tarih öğretimi ile öğrencilerin kapasitelerini arttırmayı ve tarih bilinçlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Böylelikle tarih eğitimi ile bireyin eleştirel düşünme yeteneğini ortaya çıkarmayı hedeflemektedirler. Bu nedenle tarih konularının öğretimini sadece sınıf ile sınırlamak yerine okul dışında devam edilmesi tavsiye edilmektedir (Kaya, 2005, s.2). Bunun için tarih konularının öğretiminde geleneksel yöntemlerden vazgeçilmeli, öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrenmelerine fırsat veren ortamlar oluşturulmalıdır. Çünkü derste kullanılacak görsel materyaller öğretmenin işini kolaylaştıracağı gibi öğrencinin de derse karşı motive olmasını sağlayacak ve derse katılımını arttıracaktır (Safran, 2000, s.78).

2.3.5. Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Kullanılan Bazı Görsel Öğretim Materyalleri

Görsel materyaller, öğretimi desteklemek için öğretme-öğrenme sürecinde aktif bir şekilde kullanılır. Görsel materyallerin hem göze, hem kulağa hitap etmesi etkililiğini artırır. “Görsel işitsel-araçlar yoluyla olguların öğretimi, geleneksel yöntemlere göre, daha az zaman harcanarak gerçekleşmektedir. Bu araçlarla edinilen bilgiler daha uzun süre hatırdadır” (Wendt, 1972, s.8-9). Görsel araçlar amaca ve konuya göre seçilir. Bu araçları, seçmeye geçmeden önce, öğrenim durumuna, konunun özelliğine ve diğer şartlara en uygun olacak aracın hangisi olduğunu bilmek ve öğrencileri bu konuda hazırlamak gereklidir (Pekgöz ve Hancılar, 1970, s.32).

Sosyal bilimlerin öğretim etkinliğinin az olmasında ve hatırlanma seviyesinin düşük olmasında doğasında sözel ve soyut semboller barındırıyor olmasıdır. Sosyal bilimlerin öğretim etkinliğinin artırılması için soyut sembollerin somutlaştırılması gerekmektedir. İşte bu durumda devreye görsel öğretim materyalleri girmektedir (Safran, 2007, s.284).

Günlük yaşamda birçok malzeme sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde materyal olarak kullanılabilir. Sosyal Bilgiler dersi tarih konularının öğrenciyi etkili öğrenmenin yanında araştırmaya, çözüm üretmeye sorumluluk üstlenmeye yönlendirmesi için görsel öğretim materyalleri kullanılmalıdır (Yaşar ve Gültekin, 2011, s.289). İletişim konularının öğretildiği bir derste öğretmen telefon, televizyon, telsiz, mektup vb. iletişim materyalleri kullanırken; tarih konularının işlendiği bir derste de tarihte gerçekleşmiş bir olayın anlatıldığı müze gezileri, tarihi eserlere ait resimler, fotoğraflar, videolar vb. görsel materyalleri kullanabilir (Yeşiltaş, 2009, s.230).

Barth ve Demirtaş'a göre (1997) görsel öğretim materyallerinin etkili öğrenme ve öğrenilen bilgilerin hatırlanmasında etkisi oldukça büyüktür. Sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde kullanılan görsel öğretim materyalleri tarih konularının öğretimini somutlaştırdığı gibi kalıcı öğrenme sağlayıp dersin hatırlanmasını kolaylaştıracaktır. Bu yüzden kullanılacak görsel öğretim materyalleri tanınmalı ve nasıl kullanılacağı hakkında bilgi sahibi olunmalıdır (Kılıçoğlu, 2012).

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkılarak görsel öğretim materyallerinin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde önemini vurgulanmaktadır. Sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde kullanılacak öğretim materyallerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

Tarih ve Zaman Şeritleri

Zaman ve kronoloji kavramlarının öğretiminde hiç kuşkusuz en önemli araçlardan biri zaman ve tarih şeritleri olmaktadır. “Zaman şeridi, zaman içerisinde önemli görülen olayların tarihlerini belirtmek için kullanılırken, tarih şeridi ise tarih içerisinde insanlığın geçirdiği evrimi öğretmek amacıyla kullanılmaktadır” (Sözer, 1998).

Özbaran'a göre (1992), eğitim sürecinde zaman ve kronolojinin çocuğu olarak görülen dersler içeriğinde tarih ve tarih konularını barındıran dersler olmuşturlardır. Baykara'ya göre (2014, s.17) tarih, içeriği bakımından geçmiş zaman da yaşanan olayların inceleyen bir bilim dalı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yüzden tarih dersi zaman ve kronolojiden faydalanır. Çünkü tarih biliminin en önemli parçalarından biri zamandır. Kütükoğlu (1998) tarihi olayların meydana geldiği şartların doğru anlaşılması, ortaya çıkan sonuçlarının doğru öğrenilmesi ve yorumlanabilmesi için olayın gerçekteştiği zamanın doğru şekilde bilinmesi gerektiğini ifade eder.

Tarih şeritleri, 3 veya 4 metre uzunluğunda ve ortalama 20 cm genişliğinde tarihsel olayları belirli bir akış içerisinde sunan sınıf içerisinde kullanıma uygun olan materyallerdir. Tarih şeritlerinde daha çok resim ve fotoğraflar kullanılır. Tarih şeritleri üzerinde her sene, iki çizgi arasında işaretlenir. Tarih şeridinde yazının yerine fotoğraf ve resim kullanmak daha uygundur (Binbaşıoğlu, 2003, s.124). Sözer'e göre (1998), ilkokulda öğrenim gören öğrenciler için soyut olan zaman ve tarih konularının öğretiminde zaman ve tarih şeritleri somutlaştırma aracı olarak kullanımı oldukça önemli görölmektedir.

Zihin Haritaları

Bireyin yeni öğrenmelerinin etkili olmasında geçmiş bilgilerinin etkisi büyüktür. "Bu yüzden öğrenilecek bilgiler ile önceki bilgiler arasında bağ kurulmalı yeni öğrenilen bilgilere anlamlandırılmıdır. Bunun için bu anlamlandırılmayı kolaylaştıracak öğretim materyalleri kullanılmalıdır" (Kalaycı, 2001).

Sosyal bilgiler dersi çeşitli disiplinlerden meydana geldiği için bu ders disiplinler arası bir derstir. Bu disiplinler arasındaki bağı öğrencilere aktarabilmenin yollarından biride zihin haritası tekniğidir. Bu yüzden 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının etkin öğretiminde zihin haritaları oldukça önemlidir.

İki boyutlu görsel öğrenme araçlarından biri olan "zihin haritası, zihnin etkililiğini ortaya çıkaran güçlü bir materyal olarak görölmektedir. Novak (1998) zihin haritasını 2 anlamlı öğrenmenin iskeletini oluşturmak için tavsiye edilen grafiksel bir görünümü olan öğretim materyali" olarak tanımlamaktadır (Brinkmann, 2003, akt. Karadeniz, Tangülü ve Faiz, 2013).

Buzan (1996, s.59), zihin haritasının özelliklerini açıklarken bazı noktalara dikkat çekmiştir:

- Derse dikkati çekme işi, merkezi bir resimle sağlanır.
- Dersin asıl temaları, merkezdeki resimden ayrılan dallar tarafından yayılır.
- Dallar, birleştirilmiş çizgiler üzerindeki bir anahtar resim veya anahtar sözcüğü içerir.
- Dallar aralarında ilgi kurulmuş, bağlı bir yapı şeklindedir (Buzan, 1996; akt. Bütüner ve Gür, 2008).

Tarih konularının öğretiminin amaçlarından da biri de geçmiş ve gelecek arasında bağ kurup bu bağ kavramasını sağlamak olduğundan zihin haritaları öğretim materyali 4. Sınıf sosyal bilgiler tarih konularının öğretiminde öğrencilere ve öğretmenlere kolaylık sağlamaktadır.

Kavram Haritaları

İlkokulda problem çözmede kavramların ayırt edilmesi ve kavramlar arasında bağ kurulması oldukça önemlidir. Bu önem kendini iki noktada belli eder. Birincisi problem çözmenin plan aşamasında ikincisi yapılacak işlemlerde işlemsel kavramların yanında işlemlerin nasıl yapılması gerektiğini ve niçin yapıldığında açıklayabilme aşamasında önemlidir (Baykul, 1998, s.33).

Sosyal bilgiler dersi içerik ve yapısı itibari ile oldukça fazla kavram içermektedir. Bunun bir diğer sebebi ise sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji gibi sosyal bilimlerden oluşuyor olmasıdır. İstenilen hedeflere ulaşılabilmesi için bulunan bu kavramların ve bu kavramlar arasında ilişkilerin doğru olarak öğrenilmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2008).

Bu ilişkilerin doğru anlaşılabilmesi, çocukların bu kavramları anlamlandırabilmesinde kavram haritalarına büyük iş düşmektedir.

Anlamlı öğrenmenin temsilcilerinden olan Asubel, 1984 yılında Novak ve Bob ile birlikte yürüttükleri araştırma sonucunda geliştirdikleri kavram haritalarını, öğrenenlerin bilgiyi anlamlandırmada kullandıkları bir öğretim stratejisi olarak tanımlamıştır (Atasoy, 2002, s.162).

Somut grafikler olarak da bilinen kavram haritaları, benzer kategorilerdeki kavramaları birbirleri ile ilişkisini belirtirler. Daha genel anlamda kavramları daha geniş bir kavram altında birbirleriyle ilişkilerini gösteren iki boyutlu materyallerdir (Kaptan, 1999, s.108).

Atasoy (2002, s.162), göre kavram haritaları, şematik bir şekilde kavramların birbirleri ile olan ilişkilerinin ortaya çıkmasını sağlayan ve öğrencilerin anlamasını kolaylaştıran materyaller olarak ifade etmektedir.

Kavram haritaları öğrenmeyi artırır. Çünkü bir bilgiyi geniş kapsamlı olarak görsel hale getirir. Özellikle soyut kavramların somut bir grafikle başka kavramlarla ilişkisinin görsel hale getirilmesi anlamayı kolaylaştırır (Sökmen ve Bayram, 2000, s. 39).

Kavram haritaları görsel olarak öğrencinin zihninde bilgilerin yapılanmasını ve düzenlemesini sağlar. Ayrıca bilgileri organize ederek kavramları ayırt edilmesinde öğrenene kolaylık sağlar (Duru ve Gürdal, 2002, s.310-316).

Genel olarak kavram haritaları, eğitim durumunun önemli bir ögesi olan öğretim materyallerinden biri olarak nitelendirilmektedir. Kavram haritaların kullanımı ile çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Güngör'ün (2004) deneysel çalışmasında 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde kavram haritalarının kullanımı araştırılmıştır. Tarihsel kavramların, kavram haritalarının öğretilmesiyle ilgili yaptığı araştırmayı 77 öğrencisiyle kontrol ve deney grubu şeklinde gerçekleştirmiştir. Çalışma sonuçlarına göre kavram haritaları tekniğinin öğrencilerin dersteki başarılarını arttırdığı ve kavram öğrenmelerini olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Altıntaş ve Altıntaş (2008), ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde kavram haritaları kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Araştırma sonucunda kavram haritalarının öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu etkisi olduğu saptanmıştır.

Yapılan çalışmalar ve tanımlardan yola çıkılacak olursa kavram haritaları, bilgiler arasında var olan yapıları açığa çıkarmada önemli araçlardan biri olmaktadır. Kavram haritalarının çok amaçlı materyal olması hem bilginin tanıtılması, hem yapılandırılması hem de konunun değerlendirme aşamasında kullanılması yönünden önemini daha da artırmaktadır.

Bilgi Haritaları

Bilgi haritaları, metinde bulunan önemli bilgilerin daha iyi anlaşılmasını sağlayan iki boyutlu görsel öğretim materyalleridir (Angel ve Donell, akt. Görgeç, 2001). Bilgi haritaları, “kısaca bir metinde bulunan önemli sözel bilgilerin ve bu bilgiler arasında bağın şematik olarak gösterimi” olarak ifade edilebilir.

Karamustafaoğlu, Yaman ve Karamustafaoğlu’na göre (2005) Piaget ilkököl öğrencilerinin somut işlemler döneminde olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden soyut içerik tarih konularının öğretiminde soyut bilgilerin öğretimin basitleşmesi için bilgi haritaları önemli görsel öğretim materyallerindedir.

Bilgi haritalarının özellikleri şunlardır (Kalaycı, 2008, s.72):

- Bilgiyi şemalaştırır.
- Görsel şemalarla önemli miktarda bilgi sunar.
- Kavramlar, alt kavramların yanı sıra tanım, diğer önemli bilgileri, özellikler ve örnekler bu haritada yer alabilir.
- Öğrenen daha fazla kullanır.
- Kavram haritalarında birçok yönden farklılık gösterir.
- Kendine özgü biçimsel kuralları olması özgünlüğünü gösterir.

Bilgi haritaları oluşturulurken yapılışında bazı hususlara dikkat edilmelidir. Metnin ana düşüncesi ve temel kavramlar metin ile ilgili önemli görülen bilgiler özet şeklinde geometrik şekillerin içine yazılır. Bu şekilleri arasında ilişkiyi gösteren bağlar vardır. Bu bağlar ile metinde öğrenilecek olan önemli bilgiler bir bütün olarak öğrenilmesini sağlar” (Görgeç, 2008).

Yapılan açıklamalar iki boyutlu görsel öğretim materyallerinden olan bilgi haritalarının öğrencilerin öğrendiği bilgileri yapılandırmasında ve hatırlanmasında yardımcı olan önemli materyallerden biri olduğunu göstermektedir. Bu yüzden özellikle sözel ve soyut olan sosyal bilgiler dersi için öğretmen ve öğrenciler için büyük önem taşımaktadır.

Çalışma Yaprakları

Sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretimi için işlevsel olarak kullanılabilen araç-gereçlerden biri de çalışma yapraklarıdır. Çalışma yaprakları ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde tüm öğretim etkinliklerinde rahatça kullanılabilen, öğrenciyi aktif kılabilen çok amaçlı materyallerden biridir.

Çeşitli tanımları bulunan çalışma yaprakları İngilizce 'de "worksheet" olarak ifade edilmektedir. Demirel (2003) Eğitim Bilimleri Sözlüğünde çalışma yapraklarını, karalama kâğıdı olarak açıklamaktadır. Çalışma yaprakları YÖK (1997), tarafından hazırlanan kılavuz kitapta çalışma yaprakları, "öğretmenin planı doğrultusunda sınıftaki tüm öğrencilerin katılmasını sağlayan materyal" şeklinde tanımlanmaktadır

Yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere çalışma yaprakları, eğitim-öğretimin tüm basamaklarında kullanılabilen, konularla amaçlanan davranışları gerçekleştirmek için öğrencilerin bireysel olarak aktif öğrenmelerini sağlayan ders içinde dışında kullanılabilen görsel öğretim materyalle olarak açıklanabilir.

"Çalışma yaprakları çeşitli uyarıcılardan oluşan, öğrenilen kavram ve etkinliklerden değerlendirme amaçlı soruların bulunduğu bölümlerden oluşur" (Karamustafaoğlu, Yaman ve Karamustafaoğlu, 2005, s. 217).

Yalın (2014, s.120) ise çalışma yapraklarının öğretimi desteklemek amacıyla kullanıldığını bunun yanında hatırlamayı kolaylaştırıcı, içeriği basitleştirici, dikkat çekici gibi işlevlerinin bulunduğunu ifade etmiştir.

Çalışma yaprakları drama film v.b gösteri odaklı uygulamaların yanı sıra örnek olan, iş birliği ve etkileşimin ön planda olduğu çalışmalar yapılırken kullanılabilir. Ayrıca ders kitaplarına yardımcı materyal olarak ve yerel tarih çalışmalarında da çalışma yapraklarından faydalanabilir (Haydn vd., 1997; akt. Demircioğlu ve Kaymakçı, 2010, s.147).

Literatür incelendiğinde, çalışma yapraklarının farklı amaçlar için kullanımı ve farklı değişkenler üzerine etkilerinin araştırıldığı çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır.

Başbüyük ve Çıkılı (2002), “İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Coğrafya Konularında Çalışma Yapağı ve Dilsiz Harita Kullanımının Öğrenci Motivasyon ve Başarısı Üzerine Etkisi” adlı deneysel çalışmalarını iki deney iki de kontrol grubu üzerinde yürütmüşlerdir. Çalışma sonucunda çalışma yapraklarının ve dilsiz haritaların öğrencilerin sınıf içi etkinliklere katılımını sağlamada olumlu yönde etkili olduğu saptanmıştır.

Yağdıran (2005), yaptığı araştırmasında, çalışma yaprakları, vee diyagramları ve kavram haritasının öğrenci başarısına ve tutumları üzerine etkisini incelemiştir. Çalışmada ön test – son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Analizler sonucunda çalışma yaprakları, vee diyagramları ve kavram haritaları kullanılarak yapılan öğretimin deney grubu lehine daha etkili olduğu, ancak istatistiksel anlamlılık düzeyinde bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sambur (2009), çalışma yaprakları ile yapılan öğretimin öğrencilerin bilgi düzeyleri ve tutumlarına etkisi üzerine yaptığı çalışmasını 20’si deney, 20’si kontrol grubu olmak üzere 40 öğrenci ile yürütmüştür. Araştırma sonucunda çalışma yapraklarının öğrencilere hem olumlu tutumlar kazandırdığı hem de öğrencilerin bilişsel düzeylerini geliştirdiği sonucuna varılmıştır.

Fotoğraflar

Fotoğraflar gözle görülen somut nesnelerin ışık yoluyla kâğıt üzerine aktarılması olarak tanımlanır. Geçmiş zamanda olan bir olayın şimdi ki zaman anlaşılmasının ve göz önüne getirilmesinde kullanılan önemli materyallerdendir. Bu yüzden geçmişteki geçmişi ele alan tarih konularının öğretimde fotoğrafın kullanılması önemli görülmektedir (Akbaba, 2010).

İnsan gördüğü şeyleri okuduklarına oranla daha fazla hatırlar. Çünkü görülen şeyler uzun süreli bellekte daha fazla kalır. Bu yüzden fotoğraflar bilginin hatırlanmasını kolaylaştırmasının yanında kalıcılığı da arttırmaktadır (Gezgin, 1994, s.31).

Tarihte yaşanan dönemlere ait fotoğraflar sözel olarak anlatılamayan birçok bilgi verirler (Köstüklü, 1999, s.114). Yazılı kaynaklarda olmayan bilgiler fotoğraflarda bulunabilir. Fotoğraf, tarih bilincinin oluşmasında belge niteliğinde bir

görsel materyal olarak kullanılmaktadır. Tarih derslerinde ilk fotoğraf kaynakları öğrencilerin kitaplarda karşılaştığı fotoğraflardır (Ata, 2002 a, s.131).

Tarih öğretiminde fotoğraf seçerken anlam ve mesaj yüklü fotoğraflar seçilmelidir. “Tarihi fotoğraflardan yararlanabilmek için çeşitli bilgiler gereklidir. Fotoğraf, yazı ve açıklamalarla desteklenmelidir” (Ata, 2002a, s.136).

Resimler

Geçmişçi açıklamak için yararlanılan kaynakların başında gelen resimler, geçmişten günümüze kadar başka yollar ile ulaşılması mümkün olmayan birçok tarihsel bilgiyi bünyelerinde bulundurur (Akbaba, 2003, s.101).

Tarih derslerinde kullanılan resimler iki kısımdır. Bunlardan ilki olan temsili resimler, yazılı kaynaktan hareketle yapılan resimlerdir. İkincisi olan belgesel resim ise olayın ve zamanın görgü tanığı tarafından yapılan resimlerdir. Tarih konularında bir hayli belgesel resim ve temsili resimlerle karşılaşmak mümkündür (Ata, 2002a, s.138).

Gürol’un (2002), yaptığı “İlköğretim 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Bulunan Resimlerin Çocuğun Eğitimine Etkileri” adlı yüksek lisans araştırmasında, İlköğretim 1. sınıf hayat bilgisi ders kitapları incelenerek, karşılaştırılmış ve elde edilen veriler üzerinde çalışma tamamlanmıştır. Eğitimin vazgeçilmez öğelerinden olan ders kitaplarının bilimsel yöntemlerle hazırlanması gerektiği, İlköğretim 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarının okul yıllarının başlangıcında ressam ve grafikerlerin tasarımıyla resimlenen kitapların çocuğun ilgisini artırdığı belirtilmiştir.

Brimberg’e göre (2004, s.65-66) öğrenciler resimleri eleştirel gözle inceleyebilme düzeyine ulaştırılmalıdır. Bunun için resimler, tarih öğretmek için kullanıldığında, resmi kimin yaptığı ve içeriği gibi bazı bilgileri vererek resmin çerçevesini oluşturmak gerekir, tıpkı metinlerden yararlanırken referansların gösterildiği gibi (Özdemir, 2014, s.106).

Yapılan çalışmalardan hareketle resimlerin soyut konuları somutlaştırmada en önemli görsel materyallerden biri olduğu görülmektedir. Resimlerin öğrencilerin dikkatini çekme aşamasında, ders esnasında, değerlendirme aşamasında rahatlıkla kullanıldığı ve kalıcı öğrenmeler sağladığı görülmektedir.

Minyatürler/Gravürler

“Daha çok eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı” olarak tanımlanan (TDK, 2008, <http://www.tdk.gov.tr>) minyatürler kendi aralarında siyasi, sosyal, kültürel, iktisadi ve askeri hayat ile ilgili olmak üzere sınıflandırılabilir.

Minyatürler, Osmanlı tarihine, saray hayatına, savaş ve kuşatma sahnelerine, şehir ve kale manzaralarına ait konularıyla, sanatçının, gerçek olayları gerçekçi bir görüş ile anlatmasından dolayı tarih öğretiminde kullanılacak zengin görsel materyaller sunmaktadır (Ata, 2002, s.129).

Ancak tarih ders kitaplarında rastlanan minyatürler, gerek kalitesiz baskı, gerekse donanım bakımından yetersiz olması kitabı kullanan öğretmenin minyatürlerin etkili bir şekilde kullanılmasını engellemektedir (Ata, 2002, s.129).

“Ağaç, taş veya metal bir levhanın oyularak işlenmesi ve bunun bir yüzeye basılması tekniği ile yapılmış resim” olarak tanımlanan (TDK, 2008) gravürler, fotoğrafın icadından önce kitapta sözü edilen kişi, manzara ve olayları tasvir için yapılıyor ve çoğaltılıyordu.

Gravürler, fotoğrafın icadından önce, manzara ve olayları tasvir için yapılıp ve daha sonra çoğaltılıyorlardı. Gravürler önemli bir olay olduğunda sığağı sığağına hemen hazırlanır. Genellikle ressam olay yerinde bulunmadığından gelen bilgilere göre gravür çizer. Belge ve sanat değeri olan gravürler; tarih, kültür ve doğa bilincini oluşturmada da kullanılmaktadır (Ata, 2002, s.129).

Gravürlerin tarih öğretiminde kullanılması öğrencilere birçok konuda fikir vermesini sağlayabilir. Örneğin öğrencilere ilgili zamanın meslek erbaplarının giydiği kıyafetlerin yer aldığı gravürler gösterilebilir. Bu öğrencilerin o döneme ait meslek kıyafetlerine ilişkin kavramları öğrenmelerine yardımcı olabilir.

Derste kullanılacak tarihsel belge niteliği taşıyan bir gravürün yorumlanmasında ve analiz edebilmesinde en kullanışlı yol gravüre sistematik sorular yönelmektir (MEB, 2005, s.576). Bu sayede tarihsel bir kaynak olan gravürle çalışan öğrenciler tarihsel belgeyi değerlendirme, tarihsel düşünme, eleştirel düşünme, tarihsel empati ve sorgulama becerilerini de kazanmış olur (Güngör Akıncı ve Dilek, 2012, s.7).

Minyatürler ve gravürler tarih derslerinde hem kaynak hem materyal olarak kullanılmaktadır. Bu da öğrencilerin düşünmelerinde ve neden sonuç çıkarımlarında bulunmasını sağlar. Minyatürler ve gravürler tarih konularının öğretiminde vazgeçilmez görsel öğretim materyallerindedir.

Harita ve Küre

Harita, “coğrafya, tarih, dil, nüfus vb. konularda ilgili yeryüzünün veya bir parçasının, belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağıdır” (TDK, 2008, s.850). Sosyal bilgiler dersinde harita ve kürelerin okunmasının bilinmesi çok önemlidir. NCSS bu konuda öğrencilerin; harita ve küre üzerinde yönleri belirleme, harita ve küre üzerinde yerleri konumlandırma, ölçeği kullanarak uzaklıkları hesaplama, harita sembollerini yorumlama ve ne anlama geldiklerini zihninde anlamlandırma, bir yerin konumunu tarif ederek açıklama becerilerine sahip olması gerektiğini belirtmiştir (Sözer, 1998).

Haritalar tarih derslerinde birçok amaç için kullanılabilir. Haritaların en yararlı uygulanma tarzı çok kere ihmal edilmektedir. Bir harita -hele bir atlas-bir kitap gibi kullanılabilir. Haritalar öğretmenin sınıfta yapabileceği değişik egzersizler için çok faydalı bir araçtır. Diğer taraftan öğrencilerin, tarih konularını, elleri altında bir harita bulundurarak incelemeleri gerekir. Öğrenciler bu yönteme alıştırmalıdır. Haritalar, ders kitaplarının en karmaşık metinlerini en çabuk ve görsel şekilde açıklarlar (Schueddekopf, 1969, s.62, akt. Candan, 2003, s.61).

Tarih konularının öğretiminin haritalar ile ilgili konularının öğretiminde soyut olan mekân ve yer kavramlarının öğretilmesinde oldukça faydalı olacaktır. Öğrenciler olayla ilgili yerleri bilmeleri olayları anlamalarında ve yorumlamalarında oldukça faydalı olacaktır (Köstüklü, 1998, s.116).

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere öğrencilerin tarih konularını öğrenirken tarihi olay ve olguların gerçekleştiği yeri zihinlerinde canlandırabilme, tarihsel mekânı algılama becerisini kazanmalarında haritalı tarih öğretiminin etkili olacağı anlaşılmaktadır. Bu da olayları yorumlayabilmesi ve içselleştirmesini kolaylaştırmaktadır. Görsel materyal olarak tarih haritaları tarih konularının öğretilmesinde öğretmenlerin önemli öğretim materyallerindedir.

Afiş ve Posterler

Afişler grafik tasarım ürünü olup renklerle iyi uyum sağlanmış kısa yoldan etkili mesaj aktaran görsel öğretim materyalleridir (Sarıtaş, 2007). Afiş ve posterler, daha çok renkli ve çarpıcı özelliğe sahiptirler. Bir bütünlük içinde anlatılmak istenen temel duygu ve düşünceyi yansıtan materyallerdir. Posterler ise, belirli bir amaç için hazırlanmış olan büyük boydaki resimlerdir (Sözer, 2010).

Afişlerde bulunan renkler ve yazılar uyumlu açık anlaşılır ve hatırdaki kalıcı olmalıdır. Afişlerin amacı öğrenmeyi desteklemektir. Afişler olabildiği kadar sade olmalı, gereksiz süslemelerden kaçınılmalıdır. Çok parlak ve dikkat dağıtacak şekilde hazırlanan afişler amacında sapabilir (Halis, 2002, s.71).

Filmler

Sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde öğrencilere geçmiş zamanla alakalı bilgiler hakkında genel olarak sözel olarak anlatılan soyut bilgilerin somutlaştırılmasında film/belgesel filmler diğer görsel materyaller kadar etkili olmaktadır (Aktegin ve Çoban, 2012).

Zengin öğrenme ortamları hazırlayabilecek materyallerden birisi olan filmler sosyal bilgiler derslerini daha basit ve ilgi çekici hale getirmekle beraber öğrencilere geleneksel öğretim ile kazanılmayacak birçok niteliği kazandırabilecek öğretim materyalidir (Chansel, 2003, akt. Sever, 2015, s.290).

Sinema ve belgesel filmler geçmiş dönemde yaşayan halkların kararlarının ve inançlarının anlaşılması için işlevsel bir mekanizmadır. Ayrıca öğrencilerin ders kitaplarında karşılaşamayacakları türden çok çeşitli olay, konu ve insanları içine alan bir perspektif yüküdür. Bu sayede öğrenciler tarihte gerçekleşen olaylarla ve yaşayan kişilerle birebir ilişki kurar. Gerçekliği tamamıyla hisseder ve tarihi olayların analizini kendisi yapar (Marcus ve Stoddard, 2009, akt. Sever, 2015, s.291).

Filmler görsel ve işitsel duylara hitap etmenin yanında duyuşsal yönüyle de öğrenmeye hizmet eder. Filmler soyut bilgileri, ilgili tüm unsurlarıyla bir bütünlük içerisinde tam olarak canlandırabilmekte ve gerçek hayata dönüştürebilmektedir. Filmler oluşturduğu etkileyici atmosfer ile öğrencilerin duygularını harekete

geçirerek onlarla etkili iletişim kurar. Böylece öğrencilerin konuya ilgisini arttırarak, etkili ve verimli öğrenme sağlar (Özden, 2013).

Öğrencilerin filmde izlediklerini tarih konuları bağlamında ilişkilendirerek özgün yorumlara dönüştürebilmeleri için planlı etkinlikler yapılmalıdır. Filmden sonra izledikleri ile ilgili konuşturulmalı, izledikleri üzerine yorumlar yapılmalı, öğrencilerden filmde gördükleri olayların, kahramanların, tarihî yerlerin vb. resimleri canlandırmaları istenmelidir. Kısaca, film yalnızca seyredilmemeli, film izletildikten sonra çeşitli aktiviteler de yapılarak öğrenme artırılmalı ve kalıcı kılınmalıdır.

Dergi ve Gazeteler

Dergiler ders kitaplarını zenginleştiren, görsel açıdan zengin yardımcı öğretim materyalleridir. Dergiler ders kitaplarının yardımcı kaynaklarıdır (Sarıtaş, 2009, s.64). Eğitsel yönden çok çeşitli öğretim materyali olan gazeteler, dünyada ve ülkemizde yaşanan olaylarla ilgili olarak insanları haberdar etme özelliği taşır. Sosyal Bilgiler dersi ile gazetede ki haberleri okumayı, haberlerle ilgili düşünce üretip yorum yapmayı öğrenen öğrenciler, daha sonraki yaşantılarında da bu alışkanlıklarını sürdürürler (Deveci, 2005).

Sosyal bilgiler dersinde öğretmen gazeteler ve dergilerle güncel olayları sınıfa taşımış olur. Böylelikle öğrenciler yakın çevresinde ve dünyada meydana gelen sorunlara ve olaylara karşı duyarlı olur. Böylelikle sorumluluk kazanırlar (Sözer, 2010).

Öğretmen, gazetelerden elde ettiği çeşitli metinleri öğrencilere göstererek benzer metinlerle öğrencilerin bir sayfa hazırlamalarını isteyebilir. Öğrencilerden konuyla ilgili olarak gazete haberlerini araştırmalarını ve uygun olanları toparlayarak, sınıfta sergilemelerini ve bu haberlerden yola çıkarak yorumlar yapmalarını sağlanabilir.

Daha önceki tarihlerde yayınlanan gazeteler kütüphanelerden ulaşılarak derslerde tarih materyali olarak kullanılabilir. Özellikle yurttaşlık eğitimiyle ilgili konularda gazetede ki güncel olaylar kullanılabilir (Ünlüer, 2008, s.19).

Dergiler ve gazetelerde geçmiş tarihi olaylar ve bu olaylara yönelik tartışmalar olmaktadır. Ayrıca geçmişte yaşanmış olayların yıl dönümleri tarihte

bugün başlığı altında olabilmektedir. Öğrenciler bu şekilde geçmişte yaşanmış tarihi olayları günümüzle kıyaslayabilir hatta dönemi karşılaştırma imkânı bulabilirler. Gazete ve dergiler güncel kaynaklar olması ve ekonomik, kullanışlı materyaller olması yönünden büyük önem taşır.

Grafikler

Zaman içerisinde meydana gelen değişimleri bilimsel olarak karşılaştırıp gösteren şekiller olarak tanımlanan grafikler, sosyal bilgiler dersinde de görsel öğretim materyalleri olarak kullanılabilirler (Şanslı, 2008, akt. Sever, 2015, s.289).

Grafikler sayısal olan verileri görsel hale getirerek, veriler arasındaki ilişkilerin öğrenmesini kolaylaştırmak için kullanılır. Günümüzde özellikle ilköğretimde ve ortaöğretimde yapılan ulusal sınavlarda sık sık sorulan görsel bir doküman türüdür.

Çocuklar ilkokula başladıklarında aslında okulda birçok grafiksel durumla karşı karşıya kalmaktadırlar (Parmar ve Signer, 2005; akt. Sever, 2015, s.289). Grafikler tablolardan daha kolay okunur ve kolay yorumlanır. Ancak öğrencilere grafik okuma becerileri öğretilmelidir. Böylece veri karmaşıklığı giderilip öğrencilerin anlamlandırılması kolaylaşır (Demirel, Seferoğlu ve Yağcı, 2002).

Öğrencilerin grafik okuma becerilerini geliştirmek için grafikleri oluşturan temel unsurları tanımaları ve nereye niçin bakacaklarını bilmeleri gerekir. Ancak unutulmamalıdır ki grafikler bazı matematiksel beceriler gerektirir. O nedenle derslerde öğrencilerin seviyelerine uygun basit hazırlanmış, kolay anlaşılır grafikler tercih edilmelidir (Akgün, 2010).

Modeller ve Maketler

Gerçek eşyalar bazen öğrenme alanına getirilemeyecek kadar büyük, fazla küçük, fazla pahalı, kirli, tehlikeli ya da hassas olabilir. Bazı durumlarda ise eşyanın gösterilmek istenen özellikleri açık olmayabilir ya da bazı materyallerden daha iyi öğretilir (Yalın, 2014, s.123). Gerçek eşyaların her birini sınıfa getirme olanağı olmadığından bunların yerine modellerini getirmek ve sınıfta kullanmak olasıdır. Maketler de model olarak sınıfta kullanılabilir (Demirel vd., 2002, s.96).

“Modeller, asıl cisimden daha büyük, daha küçük olabildiği gibi temsil ettiği gerçek eşya ile aynı büyüklükte ve yapıda da olabilir. Üç boyutlu insan modelleri, atom ve molekül modelleri, güneş ve çevresindeki gezegenler modeli, yapılması tasarlanan bina ve uçak maketleri, modellere örnek oluşturmaktadır. Özellikle söküp takılabilen, bundan dolayı iç detayların görünebilmesini sağlayan, önemli detayların renk kullanılarak vurgulandığı modeller öğrencilere, gerçek eşyaların sağlayamayacağı öğrenme tecrübeleri sağlayabilir” (Yalın, 2014, s.123).

2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yazıcı (2001), “İlköğretim Okulları Birinci Ve İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Dersini Okutan Öğretmenlerin Bu Dersin Öğretiminde Kullanılan Öğretim Metot, Teknik Ve Etkinliklerinin Kullanılma Durumu” adlı yaptığı araştırma sonucunda ilköğretim okulları birinci ve ikinci kademesi Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde kullanılan öğretim metotlarının yeterli şekilde uygulanmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun sebepleri olarak, öğretmenlerin metot, teknik ve diğer etkinliklerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmamaları, sınıfların kalabalık oluşu, sosyal bilgiler dersinin branş öğretmenleri tarafından verilmemesinin yanı sıra, araç gereç yetersizliğine de vurgu yapılarak istenilen başarının elde edilemediği yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Sığan (1997), tarafından yapılan “İlkokullarda Sosyal Bilgiler Dersinin Etkililiğini Azaltan Faktörlerin Araştırılması” konulu tezde, sosyal bilgiler dersi öğretiminde, ekonomik nedenlerden dolayı sadece ders kitaplarından yararlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca dersin işleniş esnasında görsel araç-gereçlerden faydalanılmasının önemine de vurgu yapılmıştır.

Kuş ve Çelikkaya'nın (2010), “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar” adlı bir araştırmalarında öğretmenlerin ifadelerinde sınıf ortamlarının araç gereç donanımı bakımından yetersizliğine ve özellikle sosyal bilgiler dersliği için harita odası bulunmamasına vurgu yaptıkları görülmüştür. Aynı araştırmada öğretmenlerin bu sıkıntılarının yanı sıra okullarının da fiziki koşullarının yetersizliğini de dile getirdikleri üzerinde durulmuştur.

Arslan (2000), “İlköğretim İkinci Kademesinde Okutulan Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Kullanılan Metotlar Üzerine Bir Araştırma” adlı araştırmasında öğretmenlerin ağırlıklı olarak geleneksel ve öğretmen merkezli yöntemleri kullandıkları ve çağdaş araç gereçleri kullanımın düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yetersizliklerin nedeni olarak da uygun eğitsel ortamın olmayışı, gerekli araç gereç konusunda yetersizliklerin oluşu, öğretmenlerin araç gereç kullanma ve yöntemler konusunda yetersizliklerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Meydan (2001), “İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuvar ve Görsel İşitsel Materyal

Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi” adlı araştırmasında; örneklem olarak seçilen okullardaki tespit edilen farklı sınıflarda, farklı tekniklerle işlenen dersler takip edilmiş ve derslerde materyal kullanımının önemini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda; İlköğretim okullarında öğretmenlerin kullanmaları için yeteri kadar araç - gereç bulunmadığı, bulunan az sayıdaki materyallerden de öğretmenlerin haberinin olmaması, araçların maliyetinin fazla olması, araçların depolarda muhafaza edilmesinden v.b sebeplerden dolayı bu araç- gereçlerden yeteri kadar faydalanamadıkları tespit edilmiştir. Aynı araştırma araç - gereç kullanılarak işlenen bir ders, araç - gereç kullanılmadan işlenen bir derse göre daha verimli geçtiği ve öğrencilerin gelişimleri üzerinde etkili olduğu yönünde bulgular da ortaya koymuştur.

Şahin (1997), “İlköğretimde Sosyal Bilgiler Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı araştırmasında, yalnızca kitap ya da geleneksel eğitim materyalleri ile yetinilmemesi gerektiğine vurgu yaparak, bilgisayar, video, televizyon, internet gibi bilgi ve iletişim teknolojileri ve bunlara ait yazılım, kaset, CD vb. gibi materyallerin kullanımının yaygınlaştırılarak öğrencilerin bilgiye doğrudan erişiminin sağlanması gerektiği yönünde önerilerde bulunmuştur.

Çetintürk (2014), “Okul Duvarlarında Yer Alan Görsel Materyallerin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Yerine İlişkin Öğrenci Görüşleri” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonuçları öğrencilerin büyük çoğunluğunun okul duvarlarında yer alan görsel materyallere dikkat ettiğini ortaya koymuştur. Bu materyallerden özellikle Türk büyüklerine ait portrelerin, haritaların, afiş ve posterlerin, kulüp panolarındaki çalışmalarının, sergilen proje ve performans ödevlerinin, okulun müsabakalarda kazandığı belge ve kupaların öğrencilerin dikkatini çektiği ve bu materyallerin içeriklerinin öğrenciler üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada duvarlarındaki görsellerden etkilenmediğini ifade eden öğrencilerin sürekli aynı görsellerin asılı olmasından ve bu görsellerdeki yazıların küçük olmasından dolayı dikkat çekmediği yönündeki eleştirilerini içeren bulgulara da ulaşılmıştır.

Bal ve Yiğittir (2012), “Okul Duvarlarındaki Görsellerin Tarih Öğretimi Açısından İncelenmesi” konulu araştırmasında, 25 okul duvarında bulunan görsel materyalleri incelemiş ve bu okullardaki ortaöğretim öğrencilerinin bu materyallerle ilgili görüşlerini odak grup görüşmesi yoluyla almıştır. Araştırma sonucunda 19

farklı görsel öğretim materyalinin olduğu ve bunların çoğunlukla Osmanlı tarihini konu alan portre resimlerden oluştuğunu tespit etmiştir. Öğrencilerin ifadelerinde söz konusu resimlerin önemli olmasına rağmen yeterince dikkat çekici ve faydalı olduğuna inanmadıkları görülmüştür. Aynı çalışmada öğrencilerin dikkat çekici, belirli bir olayı canlandıran, gerçekçi ve sanatsal resimlerin nasıl olması gerektiğine ilişkin görüş bildirdikleri de bulgularına ulaşılmıştır.

Mamur Yılmaz'ın (2014), "Görsel sanatlar öğretmen adaylarının ilköğretim okulları öğrencilerine sanatsal düzenleme ilkelerinin öğretimine yönelik öğretim materyali tasarım süreçleri" konulu doktora çalışmasında Görsel Sanatlar öğretmenlerinin perspektif öğretimi, desen öğretimi, sanat eleştirisi, sanat tarihi öğretimi, müze eğitimi ve sanatsal düzenleme eleman ve ilkeleri ile ilgili konularda öğretim materyallerine ihtiyaç duydukları yönünde bulgular elde edilmiştir.

Taşkaya ve Bal (2010), "Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Araç-Gereçlerini Kullanma Durumları" incelemiştir. Tarama türünde desenlenen bu araştırmanın verileri görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Konya ilinde 33 sınıf öğretmeni ile yürütülmüş olan çalışmada: Sosyal Bilgiler dersinde en çok kullanılan ders araç-gereçlerinin "harita", "yer küre modeli" ve "konu ile ilgili film, ses ve görüntü CD'leri" olduğu; "kullanılan araç-gereçlerin öğrenmeyi kolaylaştırması", "konuları somutlaştırması" ve "kalıcı öğrenmeyi sağlaması" özellikleri nedeniyle tercih edildiği; "Bilgisayar ve yansıtıcıyı (projeksiyon)" kullanmak istenmelerine rağmen "okulda olmadığı" için kullanamadıkları ve Sosyal Bilgiler dersinde ortalama "5" ders araç gerecin kullanıldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Coşkun (2001), "İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Teknoloji Kullanım Durumları" adlı, araştırma sonucunda; ilköğretim okullarının birçoğunda yeteri kadar teknolojik araç-gerecin bulunmadığı, okullarda bulunan bilgisayarların dörtte birinin idari amaçlı kullanıldığı, sınıf öğretmenlerinin % 42.9'nun eğitimle ilgili teknolojik araç-gereçleri kullanmadığı ancak % 17'sinin bu araçları kullanabildiğini belirlemiştir.

Mamur Yılmaz ve Bilici'nin (2016), "Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Dersinde Öğretim Materyali Kullanım Durumlarını Ve Öğretim Materyali Kullanımı İle İlgili Görüşleri" adlı araştırmanın sonucunda görsel sanatlar öğretiminde alana yönelik öğretim teknolojisi ve materyali eksikliği olması nedeniyle

öğretmenlerin bazı sanat konularının öğretiminde zorlanmalarına rağmen derslerinde sınırlı da olsa öğretim teknolojileri ve materyalleri kullandıkları ancak bu konuda hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Işık (2001), “İlköğretim 4. Ve 5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Programının Sınıf Ortamında Öğretilmesi” adlı çalışmasında programdan, öğretmenden, ders kitaplarından, araç gereçlerden ve zamandan kaynaklanan güçlükler olduğu, bu nedenle Sosyal Bilgiler kitaplarının, araç gereçlerinin ve zamanın yeniden düzenlenmesi, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretimiyle ilgili seminerlere alınması gerektiği öne sürülmüştür.

Güneş (1993), “İlköğretim Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Eğitim Teknolojisine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi” adlı araştırmasında, Sosyal Bilgiler öğretimi ve eğitim teknolojisi ile ilgili hizmet içi eğitim kurslarının düzenlenmesi gerektiğini, öğretim etkinliklerinin planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili yeterliliklerin saptanması yönünde daha fazla araştırmanın yapılması yönünde önerilerde bulunmuştur.

Sönmez (2006), “İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Karadeniz Bölgesi Konusunun Görsel Araç-Gereçlerle Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisinin Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersinde görsel araç gereç kullanmanın başarıyı artırması bakımından geleneksel öğretim yöntemine göre daha etkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Çiftçi (2002) “Sosyal Bilgiler 6. , 7. ve 8. sınıf Derslerinde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumlarına Etkisi” konulu araştırmasında, tutum ve başarı açısından, materyal kullanımının sağlandığı deney gruplarının, geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol gruplarına göre daha başarılı olduğunu ortaya koymuştur.

Yunus Günindi (2005), “Kullanılan Yöntem ve Araç-Gereçlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenmesine Etkileri” adlı çalışmasında araştırmanın temel boyutlarını oluşturan iki grupta yani araç-gereçlerle ve programlandırılmış öğretim yapılan grupta, geleneksel öğretim yapılan grup arasında öğrenme kalıcılığını sağlama bakımından fark gözlenmiştir. Araç-gereçle öğretimin, ilköğretimin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinin tüm ünitelerinde geleneksel öğretime göre daha başarılı olduğu yönünde bulgulara ulaşmıştır.

Can (2009), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde (Araç-Gereç) Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi” başlıklı çalışmasında, başarı açısından, materyallerle desteklenerek öğretimin sağlandığı deney grubunun, geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubuna göre daha başarılı olduğunu göstermiştir.

Doğan’ın (1998), “İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıflardaki Sosyal Bilgiler Dersi İçin Gerekli Görsel ve İşitsel Materyal Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin yaklaşık yarısının sosyal bilgiler dersinde araç-gereç kullanmadığı, görsel ve işitsel materyallerin kullanıldığı sınıflarda derslerin daha zevkli bir şekilde işlendiği ve öğrencilerin konuyu daha iyi kavradıkları yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca, Sosyal Bilgiler öğretiminde, görsel ve işitsel araç ve gereçlerin neler olduğu bilip; araç ve gereç seçimindeki ölçütlerin iyi bilinmesi halinde eğitim ve öğretimde kalitenin artacağı, daha başarılı öğrencilerin yetişeceği gibi sonuçlara da ulaşılmıştır.

Okan (2004), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı ile Coğrafya Konularının Öğretimi” adlı çalışmayla İlköğretim Sosyal Bilgiler derslerinde görsel materyal kullanımı ile Coğrafya konularının öğretimi üzerinde durmuştur. Makalesinde, görsel materyalleri sıralayarak bunların Coğrafya konularının öğretiminde kullanımını örneklerle ortaya koymuştur. Buna ilaveten bir görsel materyal grubunun (fotoğrafların) sorularla çözümlenmesi üzerine örnek çalışma yaparak bunların öğretme-öğrenme sürecine katkısını belirlemekle birlikte öğretme-öğrenme sürecinde görsel materyal kullanımının öğrenmeyi somutlaştırarak kalıcı hale getirdiği yönünde bulgulara ulaşmıştır.

Köken (1995), “İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi” isimli araştırmasında Sosyal Bilgiler dersinin ciddi ve amacına uygun yürütülebilmesi için iyi bir planlama yapılması, dersin islenişinde değişik araç-gereçlere daha fazla yer verilmesi gerektiği üzerinde durmuştur.

Szabo, Dwyer ve De Melo (1981), görsel malzemenin sınıfta öğrenmenin eğitim ve değerlendirme aşamalarındaki rolünü araştırmışlar ve görsel materyallerin eğitimin sunum ve değerlendirme basamaklarında etkin olarak kullanılması gerektiğini, sözlü eğitim ve görsel materyallerin birbirini tamamladığını ve birlikte

kullanılmaları halinde öğrencinin başarısının artacağını savunmuşlardır (Kuvvetli, 2008).

Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında araştırmalar daha çok yöntem ve tekniklere araştırılmasına yoğunlaşmışlardır. Araştırmaların alanı ise genellikle ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kademelerinde yapıldığı görülmektedir. Öğretim materyalleri ile ilgili olan çalışmalarda daha çok öğretim teknolojilerini araştırmıştır. Yapılan çalışmalar öğretim materyallerinin derse etkileri öğretmene etkileri üzerinde durmuş olmakla birlikte öğrenci üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalar oldukça azdır.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada izlenen yöntem “Araştırma Modeli”, “ Araştırmanın Çalışma Grubu”, “Araştırmanın Verilerini Toplama Teknikleri” ve “Araştırma Verilerinin Analizi” alt başlıkları altında açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında tarih öğretiminde görsel materyal kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik bu araştırmada derinlemesine daha zengin bulgular elde etmek üzere nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılması uygun görülmüştür.

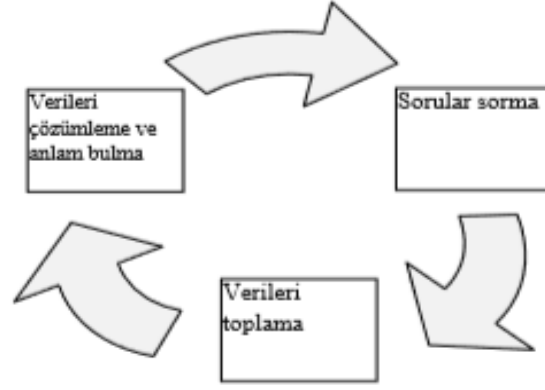
Nitel araştırma, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların tabii ortamda realist ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" türü olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.41).

Diğer bir tanımda nitel araştırma; araştırmacının, katılımcıların görüşüne bağlı olduğu, geniş ve genel sorular sorduğu, katılımcıların kelime veya metinlerinden elde edilen verileri geniş bir yelpazede topladığı, temalar için bu kelimeleri çözümlendiği ve tanımladığı ve önyargılı ve sübjektif bir tavırla araştırmayı yönettiği bir eğitim araştırması türüdür (Creswell, 2008, s.46).

Denzin ve Lincoln (1998) nitel araştırmayı, araştırmacıların araştırılacak konu ya da konuları doğal ortamda incelediklerini araştırılan insanların getirmiş oldukları anlamlar açısından olguyu anlamlaştırma ve yorumlama çabası içerisinde olduklarını belirtmektedir (Ekiz, 2015, s. 31).

Nitel araştırmanın en temel özelliği, üzerinde araştırma yapılan kişilerin bakış açılarıyla araştırılan olay, olgu, norm ve değerleri incelemeye çalışmasıdır (Ekiz, 2015, s. 33).

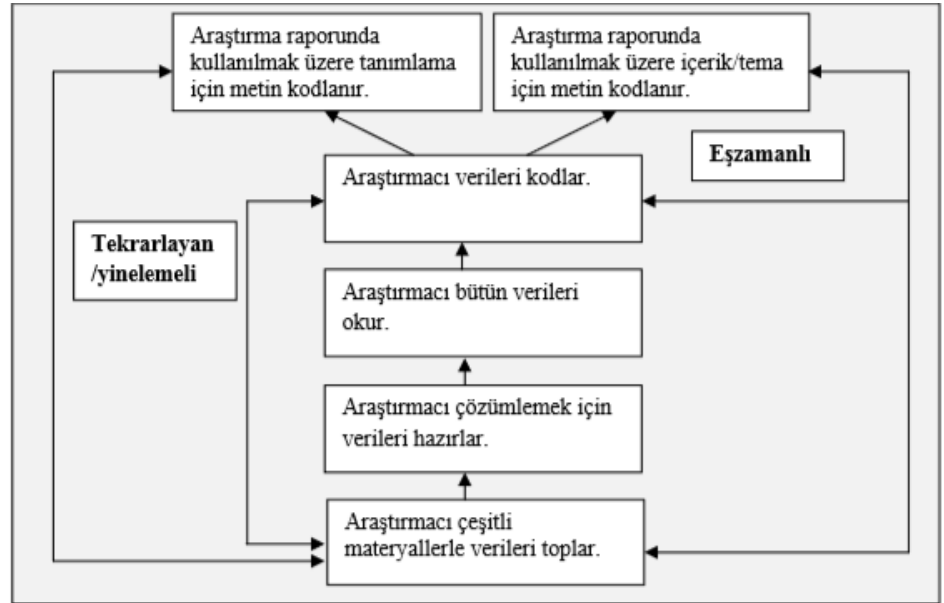
Lichtman (2006)'a göre nitel araştırma sürecine şekil 1'de yer verilmiştir (s.171).

Şekil 1 Lichtman'a (2006) göre nitel yöntemle veri çözümü süreci

Şekil 18 nitel yöntemle veri çözümü sürecini özetlemektedir. Burada nitel verinin; soru ile veri ve anlam arasındaki etkileşimden anlam çıkarma süreci olduğu vurgulanmaktadır. Şekil 18'deki anahtar unsurlar; yinelenebilirlik, döngü ve herhangi bir noktaya girebilmedir (Lichtman, 2006, s.171).

Nitel verilerin çözümü aşamasında araştırmacının içinde bulunduğu süreç Şekil 2'de belirtilmiştir (Creswell, 2008, s.244).

Şekil 2 Creswell'e (2008) göre nitel veri çözümü süreci

Şekil 2'de görüldüğü üzere araştırmacı ilk olarak verileri toplar ve sonra veri çözümü için hazırlar. Bu çözümleme, başlangıçta veriler hakkında genel bir

izlenim geliştirirken, sonrasında araştırılan olgu hakkında kodlama yoluyla temalar ve tanımlar oluşturur (Creswell, 2008, s.244).

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kars ili Sarıkamış ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan gönüllük esasına göre belirlenmiş ilkokul 4. Sınıfta eğitim veren 30 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların 18'i kadın ve 12'si erkektir. Çalışma grubuna ilişkin bulgular Tablo 2 ve Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine İlişkin Bilgiler

Kategoriler	f
Kadın	18
Erkek	12

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 18 tanesi bayan, 12 tanesi erkektir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Hizmet Yıllarına İlişkin Bilgiler

Kategoriler	f
0-5 yıl	24
6-10 yıl	2
11-15 yıl	2
16-20 yıl	0
21 yıl ve üzeri	2

3.3. Araştırma Verilerini Toplama Teknikleri

Araştırma verilerinin toplanmasında görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacının görüşme sorularını önceden hazırladığı, oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine ve tartışılmasına izin verdiği tekniktir (Ekiz, 2015, s.63). Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular hazırlanmadan önce alan yazın taranmış ve bu tarama ışığında bir soru havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan havuzdaki sorular bir araya getirilerek görüşme formu oluşturulmuştur. Soru havuzundaki 16 Aday soru eğitim bilimleri alanında iki uzmanın görüşleri doğrultusunda sorularda gerekli

düzeltilmeler yapılmış ve soru sayısı 13'e indirilmiştir. Görüşme formu (Ek-1)'de sunulmuştur.

Çalışma grubunda bulunan öğretmenlerle yapılan görüşmeler Sarıkamış Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırmayla ilgili gerekli izinler alındıktan sonra 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı 1. döneminde gerçekleştirilmiştir.

Görüşme öncesi çalışma grubundaki öğretmenler ziyaret edilerek araştırmaya gönüllü olarak katılıp katılamayacakları teyit edilmiştir. Görüşmeler öğretmenlerin doğal çalışma ortamlarında yani çalıştıkları okullarda gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları öğretmenlere yazılı olarak verilmiş, sorular teker teker okunarak, ihtiyaç duydukları açıklamalar yapılmış, sonda sorular ve anahtar kavramlar açıklanmıştır. Öğretmenlerin soruları cevaplaması 17 dakika ile 40 dakika arasında gerçekleşmiştir.

3.4. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde betimsel ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Veri analizinde ilk aşamada önceden belirlenen temalara göre hazırlanan çerçeve dikkate alınarak betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. İkinci aşamada ise her tema çerçevesinde toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ulaşmak amacıyla içerik analizi yapılmıştır. “İçerik analizinde kodlayıcılar tarafından kodlamalar yapılarak ortak temalara ulaşılmış, bu temalara ilişkin öğretmenlerin görüşleri ortaya çıkarılmıştır” (Creswell 2014, Yıldırım ve Şimşek, 2015).

Nitel araştırmalarda betimsel ve içerik analizi olmak üzere iki veri analiz süreci bulunmaktadır. Betimsel analizde amaç; görüşme ve gözlem sonucu elde edilen verilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulmasıdır. Veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulur ve gerekirse olgular arasında karşılaştırmalar yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2015, s.239).

Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde betimlemektir. Daha sonra yapılan betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve bir takım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi,

anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da, araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.239-240).

İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım- Şimşek, 2016,s. 227).

Görüşme formu yoluyla elde edilen veriler araştırma alt problemlerindeki sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenmiştir. Elde edilen veriler öncelikle düzenli ve açık bir şekilde ortaya konmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar, her soru ayrı ayrı olmak üzere kodlanmıştır. Görüşme verilerinin nasıl kodlandığına ilişkin kodlama örneği Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: *Verileri Kodlama Örneği*

Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı Eğitimine İlişkin Bilgiler

Materyal tasarımı ile ilgili seminerlere katıldım. Öğrenci merkezli materyal tasarımı eğitimi anlatıldı (Ö.1) (hizmet içi).

Eğitim fakültesinde müfredat içerisinde aldım (Ö.11) (hizmet öncesi).

İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretimine Yönelik Materyallerin Özellikleri

Olayların kavratılmasında ezberi önler (Ö.12) (kalıcılık)

Anlaşılır, sebep sonuç bağlamı olmalı (Ö.13) (açıklık)

İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Öğretim Materyalleri Kullanım Biçimi

Hazırlanan materyaller sık sık kullanılmalı geriye ket vurmamaları için belirli bir zaman sonra tekrar edilmelidir (Ö.1). pekiştireç)

Maketlerle somutlaştırılarak (Ö.9). (konuyu somutlaştırma)

Araştırmada katılımcıların kimlik bilgilerinin korunması amacıyla, isimleri kullanılmamıştır. Öğretmenlere Ö1, Ö2..., şeklinde kod numaraları verilmiştir. Nitel çalışmalarda kodlamaların güvenilirliği önemli bir noktadır. Kodlamanın güvenilirliği için Miles ve Huberman (1994) ilkelerinden yararlanılmıştır. Bu ilkeler görüşmelerde elde edilen verilerin azaltılması, ham verinin önemli kısımlarının seçimi, belli

kısımlara odaklanma, basitleştirme, özetleme ve dönüştürmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2015, s.233).

Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak için, kodlamalar eğitim bilimleri alanında yüksek lisans yapan üç araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılmıştır. Birinci, ikinci ve üçüncü araştırmacının analizleri karşılaştırılarak örtüşen ve örtüşmeyen kodlamaların sayısı belirlenmiştir. Kodlamaların güvenilirliği, güvenilirlik düzeyi formülü Uzlaşma Yüzdesi = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) * 100 (Miles ve Huberman, 1994; akt. Türnüklü, 2000, s.555) kullanılarak %91, 5 bulunmuştur. Bu formülden edilen %70 ve üzerinde değerler güvenilirlik için yeterli görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2015, s.233). Örtüşmeyen kodlamalar üç araştırmacı tarafından kontrol edilerek ortak kararla düzeltilmiştir.

Kodlama sonunda elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuş, yorumlar frekans dağılımları üzerinden yapılmıştır. Her tablonun altında öğretmenlerin görüşlerinden örnekler verilmiş, öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar onların ifade ettikleri şekilde aktarılmış ve literatürle desteklenmiştir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde izlenen yöntem sonucunda ulaşılan nitel veriler araştırmanın temel amacı dikkate alınarak çözümlenmiştir.

Araştırmanın alt amaçları ile ilişkili temaların açıklandığı ve bulguların belirli bir bütünlük içinde yansıtılmaya çalışıldığı bu aşamada görüşme verilerinin irdelenmesi sonucunda temalar, alt temalar ve kategoriler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

4.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt amacı; “Sınıf öğretmenlerinin öğretim teknolojileri ve öğretim teknolojileri materyali tasarımı (ÖTMT) eğitim durumları nedir?” sorusu ile ifade edilmiştir. Oluşturulan bu alt amacı çözümlenmek üzere görüşme formları irdelenmiş ve veriler temalar altında toplanmıştır. Bunlar: 1) Öğretmenlerin öğretim teknolojileri ve materyali tasarımı ile ilgili eğitim durumu ve 2) Öğretmenlerin tasarladıkları öğretim materyalleri temaları olup bu temalara ilişkin tablolar ve yorumlar aşağıda verilmiştir:

Tablo 4. *Öğretmenlerin Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı Eğitimlerine İlişkin Bulgular*

Kategoriler	f
Hizmet Öncesi Eğitim	25
Hizmet İçi Eğitim	2
Eğitim Almamış	2
Hizmet Öncesi Ve Hizmet İçi Eğitim	1
Toplam	30

Tablo 4 de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin 25’inin hizmet öncesi eğitim aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin 2’sinin hizmet öncesi eğitimin yanı sıra hizmet içi eğitime de katıldıkları görülmektedir. Öğretmenlerin 2’sinin ise herhangi bir eğitim almadıkları görülmektedir.

Bu bulgular öğretmenlerin öğretim materyali tasarımı bilgi ve becerisinin büyük ölçüde hizmet önesi eğitim süreçleriyle sınırlı olduğunu göstermektedir. Oysa teknolojiye hızlı değişim, bilginin de hızlı eskimesine neden olmaktadır. Bu bakımdan öğretmenlerin öğretim materyali bilgisinin yenilenmesi konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu da hizmet içi eğitimi gerekli kılmaktadır.

Hizmet içi eğitimin genel olarak amacı; değişen ve gelişen dünya şartlarında eğitim öğretim sisteminde idarecilerin ve öğretmenlerin bu gelişmeleri takip etmesini ve uyum sağlamasına yardımcı olmaktır (Önen, Mertoğlu, Saka ve Gürdal, 2009).

Ayvacı, Bakırcı ve Yıldız'ın (2014) yaptıkları “Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri ve Beklentileri” adlı çalışmasında öğretmenler ağırlıklı olarak; bilim ve teknolojiye meydana gelen değişimlerin eğitimdeki yansımalarına uyum sağlama bilinmesi için hizmet içi eğitim faaliyetlerinin düzenli ve belirli aralıklarla yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Ergin, Akseki ve Deniz'in (2012), “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçları” adlı çalışmalarının sonucunda ortaya çıkan en önemli bulgu sınıf öğretmenlerinin bilimsel, teknolojik ve toplumsal değişimlere uyum sağlayabilmek, eğitim alanındaki yenilik ve gelişmelerin gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışları kazanabilmek, kendilerini geliştirebilmek için hizmet içinde eğitilmeyi gerekli görmeleridir olmuştur. Araştırma sonuçları sırasıyla, dikkat eksikliği, öğrenme güçlüğü, hiperaktivite eğitim teknolojisi (bilgisayarlı öğretim amaçlı kullanma vd.) konularında hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının öncelikli olduğu şeklinde olmuştur.

Ümran ve Adil'in (2019), “Sınıf Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi” adlı çalışmasında öğretmenlerin teknoloji ve materyal tasarımı alanındaki hizmet içi eğitim almadıkları, hizmet içi eğitime ara sıra ihtiyaç duydukları yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Ergani'nin (2010), yapmış olduğu “İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Yöntem Ve Teknikleri İle Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinin sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde; öğretimde kullanılan öğretim yöntem ve teknikler ile materyallerin çeşitlendirilmesi, sosyal bilgiler öğretiminde gerek sınıf öğretmenlerinin gerekse branş öğretmenlerinin

katkılarının sağlanması ve dersi veren öğretmenlere hizmet içi eğitim programlarının uygulanması gerektiğini ortaya koymuştur.

Bu araştırmanın bulguları hizmet içi eğitime duyulan ihtiyaç yönüyle yapılan bu araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Öğretmenlerin yöneltilen “Görsel öğretim materyali yaptınız mı? Yaptıysanız ne tür öğretim materyali tasarladınız?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 5’de görülmektedir:

Tablo 5. Öğretmenlerin Tasarladıkları Öğretim Materyallerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	f
Üç Boyutlu	19
İki Boyutlu	9
Tasarım Yapmayan	2
Toplam	30

Tablo 5’e göre öğretmenlerin 28’i materyal tasarımı yapmaktadır. Öğretmenlerin 19’u üç boyutlu materyalleri daha fazla tasarladıkları görülmektedir. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Evet yaptım. Fen bilgisi dersinde çiçeğin kısımları konusunda üç boyutlu bir materyal yaptım (Ö.6)... , Açılan küp içine trafik işaretlerini içeren sokak yaptım, kendi enerjisini üretene beyaz ev projesi yaptım (Ö.11)... , ... Evet yaptık. Manyetik tahta yaptım. Bölgelerde yetişen sebze ve meyveleri eşleştirme vardı (Ö.18)... , ...Evet, yaptım üç boyutlu gezegen yaptım (Ö.2)... , ... Kabartma harita yaptık (Ö.29)...”. Öğretmen ifadelerinden öğretmenlerin 9 tanesi iki boyutlu materyaller tasarladıklarını görülmektedir. Öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Lisans eğitiminde derste materyal tasarımı yaptım. Türkiye’de yetişen bitki türlerini gösteren bir harita yaptım (Ö.15)... , ... Evet yaptım, tarih şeridi, bilgi haritaları ve kavram haritaları yapmıştım (Ö.22)... , ... Evet. Hem bireysel hem de grup halinde materyal çalışmalarımız oldu. Bireysel olarak Türkiye Haritası yaptım (Ö.24)...”. Öğretmenlerin ikisi ise herhangi bir materyal tasarımı yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin bazılarının ifadesi şu şekildedir; ... “Yok eğitim materyalleri tasarımı yapmadım (Ö.17)”... “Hayır (Ö.26)”...

Öğretmenlerden elde edilen bulgular daha çok üç boyutlu öğretim materyali tasarladıklarını göstermektedir. Ancak bunların çok azının sosyal bilgiler dersiyle ilgili olduğu görülmektedir.

Oysaki ilkökul öğrencileri soyut olan sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde üç boyutlu öğretim materyallerinin somutlaştırmada daha fazla yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Ulusoy ve Gülüm' ün (2009), “Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Ve Coğrafya Konularının İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları” adlı çalışmasının bulgularında öğretmenlerin derslerde gerek tarih, gerekse coğrafya konuları olsun en çok kullandığı materyaller harita, fotoğraf ve resim olduğu görülmektedir.

Taşkaya ve Bal'ın (2010), “Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Araç Gereçlerini Kullanma Durumları” adlı çalışmasında araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin tamamına yakını, Sosyal Bilgiler dersinde ders araç gereci olarak en çok harita kullandıklarını belirtmişlerdir. Çalışmaların bulgularında öğretmenlerin daha çok iki boyutlu öğretim materyali tasarladıkları görülmekte ve bu araştırmanın bulgularıyla çelişmektedir. Bu çelişkiyi çalışma gruplarındaki öğretmenlerin deneyimleriyle açıklamak olasıdır. Öğretmenler deneyim kazandıkça daha pratik ve iki boyutlu öğretim materyallerine yöneldikleri şeklinde çıkarım yapılabilir.

Diğer taraftan oranı küçük olmakla birlikte öğretim materyali tasarımı yapmayan öğretmenlerin olduğuna ilişkin bulgu öğretmenin materyal tasarımı eğitim yoksunluğuyla açıklanabilir. Çünkü materyal tasarımı eğitimi almayan öğretmen oranıyla öğretim materyali tasarlamayan öğretmen oranı örtüşmektedir.

4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt amacı “Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde tarih öğretimine ilişkin görsel öğretim materyali kullanım durumları nedir?” sorusu ile ifade edilmiştir. Oluşturulan bu alt amacı çözümlmek üzere görüşme formları irdelenmiş ve veriler “Öğretmenler ne tür görsel öğretim materyallerini kullanmaktadırlar?” ve “Öğretmenlerin görsel öğretim materyali kullanımına ilişkin bilgileri” teması altında toplanmıştır.

Öğretmenlere yöneltilen “*Sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyallerini nasıl kullanıyorsunuz?*” sorusuna ait bulgular Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6. *Öğretmenlerin Tasarladıkları Görsel Öğretim Materyallerinin Kullanımına İlişkin Bulgular*

Kategoriler	f
Konu Anlatırken	15
Öğrencileri Aktif Kılarak	6
Sınıfta Sergileyerek	4
Değerlendirme	2
Derse Güdüleme	1
Toplam	28

İlkokul 4. Sınıf okutan sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde tarih şeridi, kronoloji, harita, milli mücadele treni, kurtuluş savaşı treni, resim, fotoğraflar, videolar, soy ağacı, kitap, zaman şeridi, bilgisayar, çalışma yaprakları, kavram haritaları, tombala, bilgi haritası, yapboz, kavram karikatürleri gibi öğretim materyalleri kullandıkları bulunmuştur. Bu konudaki öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Fotoğraf, video v.b materyalleri sınıf içerisinde etkin olarak kullanıyorum (Ö.6)...” , “...Atatürk’ün hayatını Atatürk köşesi şeklinde, savaş yıllarında gerçekleşen olayları zaman şeridi şeklinde öğrencilere aktarabiliyorum (Ö.15)...” .

Tablo 6’da görüleceği üzere öğretmenler öğretim materyallerini daha çok ders anlatırken kullanmaktadırlar. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde en çok tercih ettikleri materyaller harita, tarih şeridi ve kronoloji olmuştur. Bu konudaki öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Tarih şeridini devir açıp kapatma olaylarını somutlaştırmak için kullanıyorum (Ö.8)...” , “...Haritalar ve maketler kullanıyorum. Haritaları yapboz şeklinde kullanıyorum (Ö.9)...” , “...En çok tarih şeridini kullanıyoruz (Ö.14)..” “...Tarih şeridi sınıfa asabilir. Öğrenciler o şeridi görerek hafızada kalmasını sağlarlar (Ö.18)...” “...Tarihle ilgili derste kronolojik sıralama yaparak kullanıyorum (Ö.21)...” şeklindeki ifadeleri sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde Tarih şeridi ve kronoloji kullandıklarını destekler niteliktedir.

Yukarıdaki öğretmen ifadelerinden de görüleceği üzere ilkokul 4. sınıflara eğitim veren sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde hangi tür öğretim materyallerini ne şekilde kullandıkları sorusuna öğretmenler tarih şeridi, kronoloji, harita, milli mücadele treni, kurtuluş savaşı treni, resim, fotoğraflar, videolar, soy ağacı, kitap, zaman şeridi, bilgisayar, çalışma yaprakları, kavram haritaları, tombala, bilgi haritası, yapboz, kavram karikatürleri gibi öğretim materyallerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler benzer materyalleri derslerde farklı şekillerde kullanmışlardır. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Fotoğraf, video v.b materyalleri sınıf içerisinde etkin olarak kullanıyorum (Ö.6)...” , “...Atatürk’ün hayatını Atatürk köşesi şeklinde, savaş yıllarında gerçekleşen olayları zaman şeridi şeklinde öğrencilere aktarıyorum (Ö15).

Öğretmenler öğretim materyallerini öğrenci ile birlikte tasarlayarak, sınıfta sergileyerek en çok da ders anlatırken kullandıkları yönünde ifadelerde bulunmuşlardır. Sınıf Öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde en çok tercih ettikleri materyaller harita, tarih şeridi ve kronoloji olmuştur. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Tarih şeridini devir açıp kapatma olaylarını somutlaştırmak için kullanıyorum (Ö.8)...” , “...Haritalar ve maketler kullanıyorum haritaları yapboz şeklinde kullanıyorum (Ö.9)...”, “...En çok tarih şeridini kullanıyoruz (Ö.14). “...Tarihle ilgili derste kronolojik sıralama yaparak kullanıyorum (Ö.21)...” .

Yine öğretmenler öğretim materyallerini öğrencilerle birlikte tasarlayarak ve kullanımında öğrenciyi aktif kılarak kullanmışlardır. Öğrencinin materyallerin yapımına katkıda bulunması konuyu yaparak ve yaşayarak öğrenmesini sağlamaktadır. Yapılan materyallerin sınıfta sergilenerek öğrencilerin her gün görmesi sağlanarak öğrenilen bilginin daha kalıcı olmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Öğrencilerle birlikte fon kartonu ile birlikte soy ağacı yaptık. Her öğrenci önce fon kartonu ile birlikte soy ağacını yaptı, daha sonra aile bireylerini soy ağacını uygun yerlerine yazdı (Ö.1)...” “...Tarih şeridini sınıfa asabilir. Öğrenciler o şeridi görerek hafızada kalmasını sağlar (Ö.18)...” “...Fon kartonunun üzerine çizilmiş bir haritayla Kurtuluş Savaşı’nda mücadele ettiğimiz cephelemler renkli kalemler kullanarak daha görsel hale getirdim. Tabi ki de bu çalışmayı öğrencilerle birlikte

yaptık (Ö.24)...” “...Haritalar yap-bozlar kullanılabilir öğrencilerin de aktif olacağı şekilde kullanılır (Ö.27)...”

Öğretmenlerin öğretim materyallerini öğretilen konunun değerlendirme aşamasında ve pekiştirme amaçlı olarak da kullandıkları görülmektedir. Yine öğretmenler öğretim materyallerini derse karşı güdülemede ve dersin dikkat çekme aşamasında kullandıkları görülmektedir. Ayrıca öğretmenler öğretim materyallerini oyunlaştırarak da kullanmaktadırlar. Bu durumun dersi öğrenci için eğlenceli kılarak ve dersi öğrenmeye istekli hale getireceği düşünülmektedir. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Resimleri dersin giriş kısmında kullanıyorum, çalışma yapraklarını dersin bitiminde değerlendirme kısmında kullanıyorum, dersin genel tekrarında kavram haritalarını kullanıyorum, sene başında konulara genel bakabilmek için tarih şerhlerini kullanıyorum (Ö.22)...” “...Kavram karikatürü yanlış öğrenmeleri belirlemek için kullanılabilir (Ö.30)...”

Çelikkaya'nın (2013) yaptığı “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri” adlı çalışmasında araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim araç gereç ve materyallerini okul yönetimi aracılığıyla temin ettikleri, edemedikleri durumda ise ya kendileri bireysel olarak hazırladıkları ya da öğrencileriyle birlikte hazırladıkları görülmektedir. Aynı çalışmada öğretmenlerin yaklaşık olarak yarısı (%62) derste kullanmak üzere power point sunular, grafikler, haritalar, çalışma kâğıtları, fotoğraflar, krokiler ve şemalar gibi basit görsel öğretim materyalleri hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Çelikkaya'nın (2013) bulguları bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Er ve Bayındır (2015), “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Tarih Konularının Öğretimine İlişkin Öğretmen Unsuru ile Fiziki Koşullar ve Materyal Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi” adlı çalışmasında öğretmenlerin derslerinde sesli ve görsel materyalleri kullanamadıklarını, bunun nedeninin ise okullarda teknolojik imkanların (sinevizyon, akıllı tahta, projeksiyon ve bilgisayar) yetersizliği olduğunu belirtmişlerdir. Literatürden elde edilen bulgular bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Öğretmenlere yöneltilen “İlkokul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı denince ne anlıyorsunuz?” sorusuna ait bulgular Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyali Kullanımına İlişkin Bilgilerine Ait Bulgular

Kategoriler	f
Somutlaştırma	7
Haritalar	6
Tarih Şeridi	3
Kronoloji	3
Afişler	2
Öğretici Kartlar	2
Maketler	2
Etkinlik	1
İki Boyutlu Görseller	1
Tarihi Eşyalar	1
Kabartma Haritalar	1
Kitaplar	1
Zaman Şeridi	1
Bilgisayar Kullanımı	1
Sıkıcılıktan Kurtarma	1
Akıllı Tahta	1
Tarih Atlası	1
Toplam	41

Tablo 7 de görüldüğü gibi öğretmenler, *İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde öğretim materyali kullanımı denilince ne anlıyorsunuz?* sorusuna öğretmenlerin çoğunluğunun cevabı somutlaştırma olmuştur. Bunun nedeni olarak sosyal bilgiler dersi tarih konularının doğası gereği geçmişte yaşanan olayları konu alması, öğrencilerin gözleyemedikleri ve şahit olamadıkları soyut konularla baş başa bırakmasıdır (Paykoç,1991, s.93). Bu durum nedeniyle öğrenciler tarafından anlaşılması zor, soyut bir alan olarak görülmektedir. Bu yüzden öğretmenlerin bu konuları somutlaştırmaya daha fazla ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir. Bunu da öğretim materyalleri ile sağlamak istemektedirler. Öğretmenlerin “...Soyut konuları somutlaştırmak geliyor (Ö.9)...” , “...Soyut hikâye tarzı konuları materyal

yardımıyla somutlaştırıp akılda kalıcılığını sağlamak, konuları görselleştirmek anlıyorum (Ö.18)... , “*...İlkokul sosyal bilgiler dersindeki tarih konularının somut şekilde görülüp anlaşılması, öğrenilen bilgilerin kalıcılığının sağlanması için öğretim materyalleri kullanılmalıdır (Ö.7)...*” şeklindeki ifadeleri bu görüşü desteklemektedir.

Öğretmenlerin öğretim materyalleri kullanımı denince akıllarına gelen ikinci şeyin haritalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Haritaların sosyal bilgiler dersinin daha çok coğrafya konularında kullanıldığı bilinmektedir. Ancak haritalar hem tarih hem coğrafya için vazgeçilmezdir. Çünkü tarih biliminin tanımında geçen yer ve zaman bir olayın tarihi bir olay olarak adlandırılabilmesi için gerekli iki unsurdur. Her olayın bir zamanı yani tarihi vardır ve her olay bir yerde yani bir mekânda yaşanır. Bu mekânların bilinmesi tarihi olayların daha net anlaşılabilmesi açısından yararlı olacaktır. Bütün tarihi olaylar belirli bir mekânda gerçekleşmektedir. Mekânın betimlenmesi, olayların daha doğru değerlendirilmesi açısından çok önemlidir (Köstüklü, 1999). Tarih programlarında üzerine basarak vurgulanan mekânı algılama becerisi tarih konularının öğretimi kapsamında kazandırılması planlanan temel becerilerden biridir (MEB, 2018). Öğrencilerde mekân algısının gelişmesi soyut olayların somutlaşması ve öğrenci zihninde canlandırılması açısından faydalı olacaktır. Bu yüzden sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde haritaların kullanımının konuların öğretimini kolaylaştırdığı ve mekânı algılama becerisini arttırdığı düşünülmektedir. Öğretmenlerin “*...Tarih bilgileri çok iyi olmalı sosyal bilgiler dersi işlenirken mutlaka dersle ilgili harita kullanılması harita üzerinde gösterilerek dersin anlatılması sosyal bilgiler tarih konularında haritasız işlenen ders susuz tarlaya benzer (Ö.17)...*”, “*...Sözel bir ders olduğu için öğrencilerin görsel açıdan çeşitli materyallerle desteklenmesi gerekir. Örneğin; Milli Mücadele Dönemi’ni işleyecek bir öğretmen bu konuyu sınıfta öğrencilerle birlikte bir mukavva üzerinde basit bir harita yaparak düşman tarafından işgal edilmiş toprakları renklendirerek daha iyi kavramasını sağlayabilir (Ö.24)...*” şeklindeki ifadeleri de sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde harita kullandıkları görüşünü desteklemektedir.

Öğretmenler öğretim materyali denince akıllarına gelenleri tarih şeridi ve kronoloji olarak adlandırmışlardır. Tarih şeritleri ve kronolojinin tarih konularının

öğretiminde yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Kronoloji, tarihte yaşanan olayları oluş sırasına göre sunuyor olmasından dolayı öğrencilerin değişimi fark edip olaylar arasında sebep sonuç ilişkisinin anlamalarına yardımcı olmaktadır (Demircioğlu ve Akengin, 2012, s.192). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin erken yaştan itibaren öğrencilere kazandırılmasında sınıf öğretmenlerinin görsel öğretim materyallerinin önemli etken olduğu düşünülmektedir. Zaman doğası itibariyle soyut olduğu için öğrenciler onu birden bire anlamakta, kavramakta zorlanırlar. Bunun için öğretmenler bu becerinin öğretirken zamanı belli bir sıra dahilinde sistemli bir şekilde öğretmelidirler. Bu konu da en büyük yardımcılarının tarih şeritleri ve kronoloji olduğu düşünülmektedir. Bu konuda öğretmenlerin “...Tarih şeridi, kronoloji (Ö.2)...” , “...Tarih konulu alakalı zaman şeridi ya da kronoloji anlarım (Ö.14)...” , “...Kronoloji aklıma geliyor (Ö.21)...” şeklindeki ifadeleri sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde tarih şeridi ve kronoloji kullandıklarını destekler niteliktedir.

Öğretmenlerin öğretim materyali denince akıllarına gelen diğer değişkenler afişler, öğretici kartlar ve maketlerdir. Bu konuda öğretmenlerin “...Atatürk köşesi, afişler kim bende kartları, meslekler kartları (Ö.10)...” , “...Asetatlı haritalar, maketler, resimli kartlar (Ö.11)...” , “...Afişler Atatürk köşesi (Ö.4)...” şeklinde ifadeleri sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde afiş, öğretici kartlar ve maketler kullandıklarını göstermektedir. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde öğretim materyal kullanımı denince öğretmenlerin bu soru ile anlamlandırdıkları diğer cevaplar da “Etkinlik, iki boyutlu görseller, tarihi eşyalar, kabartma haritalar, kitaplar, zaman şeridi, bilgisayar, sıkıcılıktan kurtarma, akıllı tahta, tarih atlası, tarihi dergiler, ezberden uzaklaştırma, küre, yaprak test, görseller ve ek destekler” olmuştur. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin çoğu öğretim materyali kullanımını çeşitli öğretim teknolojileri ve öğretim materyalleri ile anlamlandırmıştır.

Ulusoy ve Gülüm (2009), tarafından “Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Ve Coğrafya Konularında Öğretmenlerin Materyal Kullanımı” adlı araştırmanın sonuçlarında öğretmenlerin derslerde en çok harita, fotoğraf ve resim kullandıkları sonucuna varılmıştır. Tarih derslerinde coğrafya öğretmenleriyle işbirliği yapılmasının gerekli olduğu ve tarih derslerinde harita kullanımıyla eğitimsel açıdan

daha verimli sonuçlar ortaya konulduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlar bu araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Şengül Bircan ve Safran' nın (2013), yaptıkları araştırmada, lise tarih dersi becerileri arasında yer alan mekânı algılama becerisinin öğrenciye kazandırılmasında tarih haritalarının ve haritalı tarih öğretim etkinliklerinin tasarlanarak uygulanmasının öğrencilerin tarih konularını somutlaştırması, olayların geçtiği mekânın farkına vararak değerlendirilmesini sağlaması açısından yararlı olacağı ve harita kullanımının mekânı algılama becerisini geliştirmek için gerekli bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları bu yönüyle bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Yine Sağlam, Tınaz ve Hayal'in (2015) Sınıf Öğretmenlerinin “Zaman Ve Kronolojiyi Algılama Becerisini Öğretme Deneyimlerine Fenomonolojik Bir Bakış” adlı çalışmasında araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisini öğretirken mevsim şeridi, tarih şeridi ve yaş şeridi gibi zaman şeritlerinden; müze gezisi, okul sergisi ve sanal gezi gibi gözlem gezilerinden; oyun oynama, şarkı yazıp söyleme, hikayeleştirme, sözlü tarih çalışması gibi eğitici ve eğlendirici etkinliklerden yararlandıkları yönündeki sonuçları bu araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt amacı “Öğretmenlerin tarih öğretimine ilişkin görsel öğretim materyali kullanımı ile ilgili görüşleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Oluşturulan bu alt amaçları çözümlmek üzere görüşme formları irdelenmiş ve veriler şu kodlar altında toplanmıştır:

Tablo 8. *Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyallerinde Bulunması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular*

Kategoriler	f
Seviyeye Uygun	11
Açıklık	11
Somutluk	6
Kalıcılık	4
Görsellik	4
Dikkat Çekici	4
Konuya Uygunluk	4
Kullanışlı	3
Sadelik	2
Pekiştireç	1
Toplam	50

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğretmenlerin “*İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde kullanılacak olan öğretim materyallerinde bulunması gereken en önemli özellikler sizce neler olmalıdır?*” sorusuna öğretmenlerin en çok “öğrenci seviyesine uygunluk” ve “açıklık” olarak yanıt verdikleri görülmektedir. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...*Tekrar kullanılabilir olması, konu dışına çıkmaması, kalıcılığı artırması, açık ve anlaşılır olması (Ö.18)...*”, “...*Dikkat çekici sade ve anlaşılır olması (Ö.10)...*”, “...*Dikkat çekici ve öğrenci seviyesine uygun olmalı (Ö.22)...*” şeklindedir.

Ördekçi’nin (2016), “İlkokul 4. Sınıf Öğrencileri İçin Hazırlanan Müzik Eğitiminde Öğrenmeyi Kolaylaştırıcı Görsel Materyallerin Kullanımına İlişkin Bir İnceleme” adlı çalışmasında ilkokul 4. sınıf müzik dersi programına yönelik olarak hazırlanan görsel materyallerin, materyal hazırlama ilkeleri olan basitlik ve anlaşılabilirlik, etkinliğe yönlendiricilik, ekonomiklik, ilgi çekicilik, kullanışlılık, dayanıklılık, güzellik, öğrenciye görelilik, açıklık, tutarlılık, geçerlik, güncellenebilirlik ve amaçlarla bağdaşıklık ilkelerine uygun olduğu ve iyi bir

materyalde bulunması gereken özellikleri taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar bu araştırmamızın sonuçlarını ile benzerlik göstermektedir.

Öğretmenlere yöneltilen “İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyalleri nasıl kullanılabilir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 9’ da görülmektedir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyallerini Nasıl Kullandıklarına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Kategoriler	f
Konuyu Destekleme	10
Öğrenciyi Derse Katma	5
Dikkat Çekme	5
Sınıfta Sergileme	4
Konuyu Somutlaştırma	4
Değerlendirme	3
Pekiştireç	2
Dersi Eğlenceli Kılma	2
Ezberden Uzaklaştırma	2
Oyun	2
Toplam	37

Tablo 9’ a göre öğretmenlerin ilkökul 4. Sınıf öğretimlerinin görsel öğretim materyallerini derslerinde daha çok konuyu destekleme için kullandıkları bulgusuna ulaşılmaktadır. İlkokul sosyal bilgiler dersi tarih konuları sözel konular olduğu için ilkökul öğrencileri için soyut kalabilmektedir. Bu yüzden öğretmenlerin öğretim materyallerini daha çok konuyu desteklemek için kullandıkları düşünülmektedir. Bu konuda öğretmenlerin bazılarının ifadeleri şu şekildedir: “...Ders bitiminde konuyu pekiştirmek için, ders sırasında konuyu somutlaştırmak için ve konuyu desteklemek için kullanılabilir...” , “...Ders anlatırken anlatımı desteklemek amacıyla olabilir...” , “...4. sınıf sosyal bilgiler öğrenci kitabımız hala gelmediği için ve düz anlatımla konular çok anlaşılmadığı için çok daha fazla materyal kullanıyorum. Aynı zamanda

eğlenerek öğreniyoruz” , “...Konular soyut olduğu için işleyiş aşamasında kullanılabilir...” şeklinde olmuştur.

Tablo 9’da görüldüğü gibi ilkokul 4. Sınıf eğitimi veren sınıf öğretmenlerinin öğretim materyallerini dikkat çekme ve öğrencinin ilgisini derse yönlendirmek için kullandıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Materyallerin dikkat çekme yani öğrenilecek konularda öğrencinin ilgisini çekerek öğrenmeyi kolaylaştırmada etkisinin oldukça fazla olduğu ortaya konulmaktadır. İlkokul öğrencilerin yaşları itibari ile dikkat seviyeleri oldukça düşüktür. Bu yüzden öğretmenlerin öğretim materyallerini dikkat çekmek için kullandıkları düşünülmektedir. Öğrenciyi derse katmak 2005 yılında kabul edilen yapılandırmacı yaklaşımın gereğidir. Derse katılan öğrenci yaparak yaşayarak öğreneceğinden öğrenilen bilginin kalıcılığının artması beklentisinden dolayı öğretmenlerin öğretim materyali kullandığı düşünülmektedir. Bu konuda öğretmenlerin bazılarının ifadeleri şu şekildedir; “...*Girişte dikkat çekme amaçlı (Ö.3)...*” , “...*Dersin başında dikkat çekmek ve gelişme kısmında öğrencinin kendi öğrenmesine yardımcı olacak şekilde kullanılmalıdır (Ö.22)...*” , “...*Öğrencinin etkin katılımı için öğrencinin birebir yararlanması sağlanmalıdır (Ö.6)...*” , “...*Materyaller öğrenci kullanımına açık olmalıdır. Materyallerin çocuklarla birlikte hazırlanması süreci verimli kılmaktadır (Ö.20)...*”.

Öğretmenlere yöneltilen “İlkokul 4. Sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretimin kullanılan öğretim materyallerini nasıl kullanırsınız?” sorusuna sınıfta sergileyerek ve konuyu somutlaştırma aracı olarak kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin bazılarının ifadeleri şu şekildedir; “...*Tarih şeridi sınıfa asabilir. Milli mücadele döneminde Atatürk’ün gittiği yerler sırasıyla defterlerine çizdirilip, asılabilir (Ö.18)...*” , “...*Tarih şeridini sınıfa asarız (Ö.19)...*” öğretmen ifadelerinde de görüldüğü gibi yapılan materyaller kullanıldıktan sonra da sınıfta sergilenerek hem öğrenciyle aynı ortamda bulundurularak konuyu pekiştirmesi hem de ona sürekli inceleme imkanı sunarak bireysel öğrenmesine imkan sağlayacağı düşünülmektedir. Öğretmenlerin “...*Maketlerle somutlaştırılarak (Ö.9)...*” , “...*Dikkat dağıtmayacak şekilde somutlaştırılarak ve öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde (Ö.26)...*” , “...*Ders bitiminde konuyu pekiştirmek için, ders sırasında konuyu somutlaştırmak için ve konuyu desteklemek için kullanılabilir (Ö.2)...*” ifadelerinden de öğretim

materyallerini soyut olan tarih konularının somutlaştırma aracı olarak da kullandıkları anlaşılmaktadır. Soyut olan sosyal bilgiler dersi tarih konularının ilkokul öğrencileri için somutlaştırmak oldukça önemlidir. Bu yüzden sınıf öğretmenlerin tarih konularını somutlaştırmada öğretim materyallerinden yararlandıkları düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden bir kısmı öğretim materyallerini değerlendirme aracı olarak kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir; “...*Ders anlatıldıktan sonra değerlendirme aşamasında öğretimin niteliğinin ölçülmesi için kullanılabilir (Ö.25)...*”, “... *Ders bitiminde konuyu pekiştirmek için, ders sırasında konuyu somutlaştırmak için ve konuyu desteklemek için kullanılabilir (Ö.2)...*” şeklindeki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere öğretmenlerin konu anlatımının yanında ders sonunda konunun öğrenilme durumunu tespit etmek amacıyla da öğretim materyallerini kullandıkları görülmektedir.

Yine Tablo 9’da görüleceği üzere sınıf öğretmenleri öğretim materyallerinin konuyu ezberden uzaklaştırmak için ve dersi eğlenceli kılmak için kullandıkları anlaşılmaktadır. Bu konuda öğretmen ifadeleri şu şekildedir; “...*Kim bende kartlarını drama yoluyla kullandım çok eğlenceli oldu (Ö.10)...*”, “...*Oyun düzeyinde ve öğrencinin bilgiyi hissetmesini sağlayan aynı zamanda bilgiyi günlük hayatta işlevsel kullanmasını sağlayan bir yapıda oyun ve aktif öğretim yapılarak kullanılabilir (Ö.28)...*”, “...*Ezber dışında yöntemlerle açık ve zihinsel faaliyetlere katkıda bulunacak şekilde kullanılmalıdır (Ö.13)...*” öğretmen ifadelerinden de anlaşılacağı üzere sınıf öğretmenleri materyalleri oyunların içine yerleştirerek hem dersi eğlenceli hale getirip hem de aktif öğrenme ortamı oluşturdukları anlaşılmaktadır.

Öğrenciler tarafından sosyal bilgiler dersi ezber ders olarak görülmektedir. Bunun nedeni öğretmenlerin dersi kitap ağırlıklı bir yol ile işlemesi, öğrencilerin pasif kılınması, dersin günlük hayattan kopukluğu, dersin uygulamadan yoksun olması olabilir (Otluoğlu ve Öztürk, 2002). Bu yüzden öğretmenler dersi ezberden uzaklaştırmak, dersi edilgenlik ve ağırlıktan kurtarmak için görsel öğretim materyallerine ihtiyaç duymaktadırlar.

Doğan'ın (1998), "İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıflardaki Sosyal Bilgiler Dersi için Gerekli Görsel ve İşitsel Materyal Üzerine Bir Araştırma" başlıklı çalışmasında; ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin yaklaşık % 50'sinin Sosyal Bilgiler dersinde araç gereç kullanmamakta olduğu, görsel ve işitsel materyallerin kullanıldığı sınıflarda derslerin daha zevkli bir şekilde işlendiği ve öğrencilerin konuyu daha iyi kavradıkları, Sosyal Bilgiler öğretiminde, görsel ve işitsel araç ve gereçlerin neler oldukları, niçin gerekli oldukları, nasıl elde edildikleri, nasıl kullanıldıkları, araç ve gereç seçimindeki ölçütlerin iyi bilinmesi halinde eğitim ve öğretimde kalitenin artacağı, daha başarılı öğrencilerin yetişeceği gibi sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmanın öğretmenlerin materyal kullanma durumları bu araştırmanın bulguları ile örtüşmemekle birlikte diğer bulgular araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Szabo, Dwyer ve De Melo (1981), görsel malzemenin sınıfta öğrenmenin eğitim ve değerlendirme aşamalarındaki rolünü araştırmışlar ve görsel materyallerin eğitimin sunum ve değerlendirme basamaklarında etkin olarak kullanılması gerektiğini, sözlü eğitim ve görsel materyallerin birbirini tamamladığını ve birlikte kullanılmaları halinde öğrencinin başarısının artacağını savunmuşlardır (Kuvvetli, 2008). Bu çalışmalarının sonuçları ile bu araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Öğretmenlere yöneltilen "*İlkokul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanmanın öğrenme-öğretme sürecine etkileri sizce nelerdir?*" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 10'da görölmektedir.

Tablo 10: Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyali Kullanımının Öğrenme-Öğretme Sürecine Etkilerine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Kategoriler	f
Kalıcılığı Arttırır	18
Öğrenmeyi Kolaylaştırır	8
Aktif Öğrenme Sağlar	6
Konuyu Somutlaştırır	6
Zamandan Tasarruf Sağlar	2
Ders Sürecini Tamamlar	1
Olumlu Tutum Geliştirir	1
Toplam	42

Tablo 10’ da görüldüğü gibi öğretmenler ilkökul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde öğretim materyallerinin etkileri ile ilgili olarak öğretim materyallerin en büyük etkinin öğrenmenin kalıcılığını arttıracacağı olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...*Konu ile alakalı ne kadar çok materyal olursa öğretmen öğrenme sürecinde öğrencinin kazandıkları o derece çok olur ve öğrenilen bilgiler o kadar kalıcı olur (Ö.1)...*” “...*Kalıcı öğrenme sağlar (Ö.10)...*” “...*Bilgilerin kalıcılığını arttırır (Ö.19)...*”.

Ayrıca öğretim materyallerinin öğrenmeyi kolaylaştıracağı, aktif öğrenme sağlayacağı ve konuları somutlaştıracağı şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler öğretim materyallerinin zamandan tasarruf sağlayacağı ve öğrencinin derse karşı olumlu tutum geliştirmesine katkı sağlayacağı sonuçlarına ulaşmışlardır. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...*Zamandan tasarruf sağlar, daha etkili öğretim olur, kalıcı öğrenme olur, somut gözlem sağlar (Ö.5)...*” “...*Öğrencilerin içinde olduğu, aktif katıldığı bir süreç öğrenme ortamını verimli kılmaktadır. Materyallerin öğrencilerle birlikte hazırlanması süreci verimli kılacaktır (Ö.20)...*” “...*Öğrenci materyaller sayesinde geçmişte yaşanmış olayları daha iyi kavrayacaktır. Görsellerle somutlaştırılmış bir konu öğrencinin ilgisini çekecek merak duygusu oluşacak ve öğrenmesi daha kolaylaşacaktır.*

Somutlaştırılmış materyaller öğrencinin sonraki eğitim hayatında da kalıcı bir yer edinmiş olacaktır (Ö.24)...

Çetin (2014), “Öğretim Materyallerinin Öğrenme-Öğretme Sürecindeki İşlevine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Analizi” adlı çalışmasında öğretmenlerin öğretim materyali olarak en çok ders kitabı ve yazılı doküman ile yazı tahtasını kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Aynı çalışmada öğretmenlerin öğretim materyallerinin en çok ilgi ve dikkat çektiğini, bilgiyi somutlaştırdığını ve öğrenciyi güdüleme yönünde etkilerinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmanın sonuçlarında kullanılan materyallerin araştırmanın bulguları ile örtüşmemesine rağmen, öğretim materyallerin öğretim sürecine yararları yönündeki bulgular bu araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Nalçacı ve Erçoşkun (2005) “İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Materyaller” adlı çalışmalarında öğrenmeyi gerçekleştirmek için kullanılan öğretim yöntemlerinin öğretim materyalleri ile desteklenmesi gerektiği önerisinde bulunmaktadırlar. İlköğretim sosyal bilgiler dersinin öğrenme öğretme sürecinde materyali etkili kullanabilen öğretmen; öğretim sürecini zenginleştirir, kolaylaştırır, somut ve kalıcı hale getirir. Bu sonuçlar bu yönüyle araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Öğretmenlere yöneltilen “*İlkokul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı öğrenciye hangi beceriler kazandırır?*” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 11: *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Öğretim Materyali Kullanımının Öğrenciye Kazandırdığı Becerilere Ait Bulgular*

Kategoriler	n=	f
Yaratıcı Düşünme		13
Eleştirel Düşünme Becerisi		10
Araştırma Becerisi		4
Zaman ve Kronolojiyi Algılama		3
Değişim ve Sürekliliği Algılama		2
Türkçeyi Güzel Kullanma		1
İşbirliği		1
Problem Çözme		1
Analitik Düşünme		1
Psiko Motor Beceriler		1
Toplam		37

Tablo 11’de görüldüğü gibi öğretmenlerin ilkokul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde öğretim materyali kullanımının öğrenciye kazandırdığı beceriler arasında en çok yaratıcı düşünme becerisi kazandırdığı görüşünde bulunmuşlardır. Sönmez (2009, s.364) yaratıcı düşünmeyi; özgün, akıcı, mantıklı alabildiğine esnek ve alışılmışın dışında düşünme olarak tanımlamıştır. Özcan’a göre (2000, s. 80) yaratıcı düşünce, yeni fikirlere yol açan bir düşüncedir. Bu düşünce sonucu ortaya konan ürünün özelliği, daima bir ilk olmalıdır. Kısaca bu düşünce, kendine benzer düşüncelerin en niteliklisidir. Düşünce ve hayal dünyası geniş olan, yaratıcı düşünen ve yaratıcı ürünler ortaya koyan öğrenciler, çağın gereklerine ayak uydurabilmekte hatta çağın yeniliklerine katkı sağlamaktadırlar. Ülkemizde bu tarz çağın gereklerine uygun düşünen ve ülkemizin geleceğine katkı sağlayacak yeni nesillere ihtiyaç vardır. Bu yüzden sınıf öğretmenleri sınıflarında yaratıcı düşünen öğrencileri yetiştirmelidir. Bu konu da öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Geçmiş ve gelecek arasında bağ kurma becerisi, anlamlandırma ve yorumlama becerileri kazandırır (Ö.8)...” “...Analiz ve sentez yapma becerileri kazandırır (Ö.14)...” “...Görsel zekâsı gelişir. Öğretmen öğrenciyle beraber yapıyorsa

öğrencinin yaratıcılığı gelişir (Ö.24)...” “...Araştırma düşünme analiz ve sentez yapma becerilerini kazandırır (Ö.26)...” .

Araştırmamıza katılan öğretmenlerde öğretim materyalleri kullanımının sınıf ortamında yaratıcı düşünme becerisi kazandırdığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin öğretim materyallerinin kazanımları arasında gördükleri diğer bir beceri ise eleştirel düşünmedir. Akınoğlu'na göre (2001) eleştirel düşünme, bilgi edinme sırasında bilgiyi farklı yönlerden bakıp sorgulayabilme, düşünme süreçlerini yeni durumlara, ölçütlere bağlı olarak değerlendirme ve geliştirmeyi kapsayan bilişsel ve duyuşsal bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak eleştirel düşünmenin çağdaş eğitimin gereği olduğu söylenebilir. Eleştirel düşünme becerilerinin ilkökul seviyesinden verilmeye başladığı bununda kullanılan öğretim materyalleri etkili olduğu öğretmen görüşlerinde görülmektedir. Bu konu da öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Öğrenciye eleştirel düşünme, soru sorma, takip etme, bilgiyi yapılandırma becerileri kazandırır (Ö.5)...” “...Duyuşsal alan becerilerini geliştirir, yorum yapabilme ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirir (Ö.6)...” “...Eleştirel düşünme becerisi, araştırma becerisi, problem çözme becerisi... (Ö.22)...”.

Öğretmenlere göre öğretim materyali kullanımının öğrenciye kazandırdığı diğer becerilerden bazıları zaman ve kronoloji algılama ve zaman ve sürekliliği algılama becerileri olmuştur. Sosyal bilgilerin tarih konularının sağlıklı bir biçimde öğretilmesi için, öğrencilerin zaman ve kronolojik düşünmeyi öğrenmiş olmaları gerekmektedir. Yani sosyal bilgiler dersinin tarihe konularının anlamlandırılabilmesi için, tarihteki olayların meydana geldiği zaman dilimini ve belirli dönemlerin nasıl nitelendirildiğini bilmek zorundadırlar (Haydn ve diğ., 1997'den akt., Demircioğlu ve Akengin, 2012, s.189). Ayrıca geçmişten günümüze yaşanan olayların nasıl bir süreç izlediğini olayların günümüzde yaşanan olaylarla benzerliğinin ve farklılıklarını ayırt edebilmelidir. Bunun için öğrencinin değişim ve sürekliliği algılama becerisinin kazanmış olması gerekmektedir. İlkokulda tarih konularının öğretiminin sağlam bir zemine oturtulması için değişim ve süreklilik becerisi büyük önem taşımaktadır (Özen ve Sağlam, 2010, s.4). Sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde bu kadar önemli değişim sürekliliği algılama ve zaman kronolojisi algılama becerisi kazanılmasında görsel öğretim materyallerinin etkili

olduğu öğretmen ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Geçmiş ve gelecek arasında bağ kurma becerisi, anlamlandırma ve yorumlama becerileri kazandırır (Ö.8)...” “...Zaman ve kronolojiyi anlama becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi kazandırır (Ö.18)...” “...Görsel anlama ve görsel sunu, zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, değişimi ve sürekliliği algılama becerisi (Ö.19)...”.

Yine öğretmen ifadelerinden öğretim materyallerinin kazandırdığı düşündüğü diğer beceriler; Türkçeyi güzel kullanma, analitik düşünme, işbirliği, problem çözme becerisi, psikomotor beceriler kazandırdığı görüşünü taşıdıkları görülmektedir. Bu beceriler diğer becerilere göre daha az tercih edilmiştir. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “... Empati yapma, sebep-sonuç ilişkisi kurma, zamanı yönetme becerileri kazandırır (Ö.4)...” “...eleştirel düşünme becerisi, araştırma becerisi, problem çözme becerisi... (Ö.22)...” “...Bilişsel süreci destekler, Yapıp gösterme becerisini, soru sorma, araştırma, girişimcilik becerileri kazandırır (Ö.23)...” “...analitik düşünme becerisi kazandırır (Ö.25)...”.

Öğretmenlere yöneltilen “İlkokul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı öğrencilerin derse yönelik tutumlarını nasıl etkiler?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12. Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyali Kullanımının Öğrencilerin Derse Yönelik Tutumlarına Etkisine İlişkin Görüşleri Ait Bulgular

Kategoriler	f
Olumlu	30
Toplam	30

Tablo 12’ye göre öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi tarih konularında öğretim materyali kullanmanın öğrencinin derse karşı olumlu tutum geliştireceği yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu konuda öğretmen ifadelerinde bazıları şu şekildedir; “...Derse karşı olumlu tutum beslemesini sağlar (Ö.5)...” “...Derse karşı olumlu tutum geliştirirler (Ö.22)...” “...Derse olan ilgileri artar ve istekli olurlar (Ö.23)...” “...Derse daha çok ilgi duymalarını sağlar, dersi daha zevkli hale getirerek olumlu etki yaratır (Ö.26)...”.

Öğretmenlere yöneltilen “İlkokul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanmanın öğrenciler üzerindeki etkileri sizce nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 13’de görülmektedir

Tablo 13. Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyali Kullanımının Öğrencilere Etkisine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Kategoriler	f
Etkili Öğrenme Sağlar	9
Derse Katılım Sağlar	6
Kalıcı Öğrenme Sağlar	5
Derse Karşı Güdüler	5
Olumlu Tutum Geliştirmesi Sağlar	3
Özgüven Sağlar	1
Dersi Sevdirebilir	1
Derse Motive Eder	1
Eğlenerek Öğrenme Sağlar	1
Toplam	32

Tablo 13’de görüldüğü gibi öğretmenlerin öğretim materyallerinin öğrenci üzerinde en büyük etkisinin “ etkili öğrenme sağladığı” görüşü olmuştur. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Derse karşı motive olmalarını sağlar, etkili bir öğrenme ortamı sağlar, dersi sevmelerine yardımcı olur (Ö.8)...” “...Öğrenciler konuyu daha somut bir şekilde anlayıp kavrarlar (Ö.9)...” “..Sosyal Bilgiler dersinin tarih konuları sunuş yöntemiyle anlaşılabilir hale getirilebilir ama materyal hazırlanarak o konu öğrencinin hafızasında daha iyi işlenmiş olur. Öğrencinin kolay ve severek öğrendiği bir konu öğrencinin o derse karşı daha da ilgili olmasını sağlayacaktır. Öğrenci ezber eziyetinden kurtulacak soyut olanlar onun dünyasında zevkli, eğlenceli bir hal alarak somutlaşacaktır. Öğrencinin tarih bilincini kazanmasına yardımcı olacaktır (Ö.24)...”.

Öğretmen ifadelerinden görsel öğretim materyallerinin öğrenmeyi kolaylaştıracağı ve öğrencinin derse karşı ilgisini arttıracığı görülmektedir. Bu konu da öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Öğrenmesini kolaylaştırır, derse

karşı olumlu tutum sergiler, soyut konuları somutlaştırdığı için kalıcı öğrenme sağlar (Ö.5)... “...Derse olan ilgilerini artırır analiz edebilme becerileri kazandırır (Ö.12)...” “...Derse karşı ilgileri artar (Ö.25)...”.

Görsel öğretim materyalleri ile yapılan öğretimin öğrenciyi derse güdülediği ve öğrencinin dersi sevmesini sağladığı anlaşılmaktadır. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Materyal sayesinde öğrenciler soyut olan sosyal bilgiler dersinde sıkılmıyor ve katılımcı olarak derse devam ediyorlar (Ö.1)...” “...Eğlenerek öğrendikleri için olumlu tutum geliştirirler (Ö.2)...” “...Öğrenciyi derse karşı güdüleyici yönde etki yapıyor. Olumlu öğrenme ortamları oluşmasını sağlıyor (Ö.22)...”

Ayrıca görsel öğretim materyallerinin öğrencinin özgüvenini geliştireceği ve öğrenmeye istekli olmasını sağlayacağı anlaşılmaktadır. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Öğrencilerin öğrenmesi daha eğlenceli hale geldiğinden çok dikkatleri artar (Ö17)...” “...Özgüvenleri gelişir, tarihi süreci kronolojik olarak öğrenirler, öğrenilenler kalıcı olur (Ö.23)...” “...Derse karşı ilgileri artar (Ö.25)...”.

Görsel öğretim materyallerinin öğrenilen bilgilerin kalıcılığını arttırarak yeni öğrenilecek bilgiler için öğrencinin istekliliğini artırdığı görülmektedir. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Bilginin kalıcılığını arttırır. Merak uyandırır. Derse katılımı arttırır (Ö.18)...” “...Kalıcı öğrenme sağlar (Ö.20)...” “...Öğrencilerde bilgilerin kalıcılığını sağlayacak şekilde etki gösterir (Ö.26)...”.

Şahin’in (2014) yaptığı “Öğretim Materyallerinin Öğrenme-Öğretme Sürecindeki İşlevine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Analizi” adlı araştırmanın bulgularına göre öğretmenlerin öğretim materyali olarak en çok ders kitabı ve yazılı doküman ile yazı tahtasını kullandıkları bulgularına ulaşılmıştır. Aynı çalışmada öğretmenlerin öğretim materyallerinin en çok ilgi ve dikkat çektiği, bilgiyi somutlaştırdığı, öğrenciyi güdülediği görüşünü taşıdıkları yönünde bulgulara da ulaşılmış olup bu araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Öğretmenlere yöneltilen “İlkokul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı konusunda karşılaşılabileceğimiz sorunlara ilişkin düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna ait bulgular Tablo 14’de görülmektedir.

Tablo 14. *Öğretmenlerin Görsel Öğretim Materyali Kullanımı Konusunda Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular*

Kategoriler	f
Materyal Yapım Zorluğu	6
Boyut Problemi	3
Konu Alanı Sıkıntısı	3
Materyal Temin Zorluğu	3
Konuya Uygun Olmayan Materyal	2
Seviyeye Uygunsuzluk	2
Görselliğin Az Olması	1
Dikkat Dağıtma	1
Teknolojiye Uyum Zorluğu	1
Amaca Hizmet Etmeme	1
Materyal Çeşitliliği Sorunu	1
Öğrenme Ortamının Uygun Olmaması	1
İmkanların Yetersiz Olması	1
Yaşayarak Öğrenme Sorunu	1
Toplam	27

Tablo 14'e göre öğretmenlerin öğretim materyali kullanımlarında karşılaştıkları en büyük sorunun materyal yapma zorluğunun olduğu görülmektedir. Öğretmenler materyal yapımında zorlanmalarını çeşitli nedenlere bağlamaktadırlar. Bunlar, genellikle öğretilen konunun sözel bir ders olması, dersin soyut içerikli olması, araç gereç temininde sıkıntı yaşanması, konu alanı sınırlılığı şeklinde sıralanmaktadır. Öğretmenler derslerde kullandıkları materyallerde boyut problemi yaşayabildiklerini ifade etmişlerdir. Aynı şekilde öğretmenlerin öğretim materyallerinde seviyeye uygunluk olmaması sorunu yaşadıkları yönünde ifadeler kullandıkları görülmektedir. Öğretmenlerin yaşadıkları diğer bir zorluk ise tarih konularının soyut nitelikte olmasından dolayı materyal tasarlamakta güçlük yaşadıkları yönünde olmuştur. Öğretmenler yeni teknolojinin daha önce ellerinde olan materyalleri kullanmalarında zorluk oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Öğretim

materyali kullanan öğretmenler materyallerin çeşit sayısının az olmasından dolayı zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler materyaller kullanırken materyallerin parlak ve renkli olarak çok dikkat çekici olmasının öğrencilerin dikkatini dağıtabileceğini, bu şekilde öğretim materyali kullanmanın amacından çıkacağı yönünde endişeleri olduğunu da dile getirmişlerdir. Öğretmenler öğretim materyalinin birden çok konuya hitap ediyor olması durumunda konuların soyut olması nedeniyle öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyeceği görüşünü taşımaktadırlar. Öğretmenler öğretim materyalinin kullanılacağı öğretim ortamının materyal için uygun olmaması durumunda da zorluklar yaşanacağı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Öztürk, Keskin ve Keskin (2004), “İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Materyal/Teknoloji Kullanım Durumu” adlı çalışmalarında İlköğretim okulu 4. ve 5. Sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlasının (%55.8) Sosyal Bilgiler derslerinde materyal/teknoloji kullanmama nedeni olarak materyalin okulda bulunmayışını gösterdikleri yönünde bulgulara ulaşmışlardır. Araştırmanın bulguları bu araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Ulusoy ve Gülüm (2010) “Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları” adlı çalışmalarında materyal kullanımı konusunda öğretmenlerin istekli olduğunu, ancak gerek materyal bulma konusunda eksiklikler olması, gerek bilgi teknolojisi sınıflarının olmaması, gerekse zaman ve maddi olanağın olmaması gibi gerekçelerle materyal kullanma konusunda tam olarak istenilen düzeyin yakalanamadığını belirtmektedirler. Bu sonuçlar bu araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Kurtdede Fidan’ın (2008) “İlköğretimde Araç Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmasında öğretmenlerin; teknolojik gelişmelere ve eğitim teknolojisine karşı geliştirdikleri tutumların olumlu olduğu sonucu görülmektedir. Aynı şekilde öğretmenlerin eğitim teknolojilerini yeterli oranda kullanmadıkları yönünde de bulgulara rastlanmıştır. Araştırmada öğretmenlerin eğitim teknolojilerini yeterli oranda kullanmadıklarının farkında oldukları ve bu yetersizliği kendi dışındaki sebeplere bağladıkları görülmektedir. Bu sonuçlar bu araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Öğretmenlerin “İlkokul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde ne tür görsel öğretim materyallerine ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 15’de görülmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt amacı “İlkokul sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde ne tür öğretim materyallerine ihtiyaç duymaktadırlar?” sorusu ile ifade edilmiştir. Oluşturulan bu alt amacı çözümlemek üzere görüşme formları irdelenmiş ve veriler şu kodlar olarak sıralanmıştır:

Tablo 15. *Öğretmenlerin İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde İhtiyaç Duydukları Görsel Öğretim Materyallerine İlişkin Bulgular*

Kategoriler	f
Videolar	4
Konuyu somutlaştırıcı materyaller	4
Kronoloji	3
Bilgi haritaları	2
Animasyonlar	2
Tarih şeridleri	2
Tarih Haritaları	1
Levhalar	1
Zaman kartları	1
Zaman şeridi	1
Öğrenciyi aktif kılacak materyaller	1
Klavuz kitap	1
Etkileşimli tahta	1
Görseller	1
Kitaplar	1
Kabartma haritalar	1
Maketler	1
Resimler	1
Metinler	1
Kavram karikatürleri	1
Dergiler	1
Yapboz	1
Küreler	1
Toplam	34

Tablo 15'e göre 4. Sınıf okutan sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde en çok ihtiyaç duyduğu materyaller videolar ve konuyu somutlaştırıcı materyaller olmaktadır. Öğretmenler videoların öğrenci seviyesine uygun olması ve öğretici nitelikte olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu konuda

öğretmenlerin ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Konuların somutlaştırılmasına ve çocukların izlerken daha çok anlayabileceği videolara ihtiyaç duyuyorum (Ö.6)....” , “... Öğrencilerin izleyebileceği nitelikli videolara ihtiyaç duyuyorum (Ö.7)...”, “...Daha çok görsellerden ve videolardan yararlanırım (Ö.27)...”. Öğretmenlerin ifadelerinden ikinci olarak en çok kronoloji materyaline ihtiyaç duydukları bulgusuna ulaşılmıştır. Kronoloji tarihsel olayları oluş sırasına göre sıralayan bir materyal olmaktadır. Öğretmenler tarihsel olayların oluş sırası ile sıralanmasının öğrencilerin tarihsel olayları öğrenmelerini kolaylaştıracağını düşünmektedirler. Bu konuda öğretmenlerin ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Tarihi olayların akışını gösteren materyallere tarihi devirlerin değişimini somutlaştıran materyallere, etkili öğrenme sağlayacak materyallere ihtiyaç duyuyorum (Ö.8)...” , “...Atatürk’ün hayatı, tarih şeridi, kronolojik haritalara ihtiyaç duyuyorum (Ö.2)...”. Aynı şekilde öğretmen ifadelerinden bilgi haritaları, animasyonlar ve tarih şeritlerine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Tarih şeridi, internet, çeşitli kitaplar, akıllı tahta derse pozitif yönde katkı sağlar (Ö.13)...” , “...Kavram haritası, bilgi haritası iyi olur (Ö.30)...” , “...Film, animasyonlar, dergiler ve broşürler olabilir (Ö.26)...”. Öğretmenlerin tarih şeritleri, tarih haritaları, levhalar, zaman kartları, zaman şeridi gibi öğrenciyi aktif kılacak materyaller, kılavuz kitaplar, etkileşimli tahtalar, görseller, kitaplar, kabartma haritalar, maketler, resimler, metinler, kavram karikatürleri, dergiler, yapboz küreler gibi materyallere ihtiyaç duydukları yönünde bulgular elde edilmiştir. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Konuların somutlaştırılıp kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesine yönelik materyallere ihtiyaç duyuyorum (Ö.23)...” , “...Kılavuz kitap, etkinlik ve materyal kitabı olabilir (Ö.11)...” , “...Etkileşimli tahta, görseller, olayların animasyonlarla anlatılması için gerekli materyaller (Ö.12)...” , “...Tarih şeridi, internet, çeşitli kitaplar, akıllı tahta derse pozitif yönde katkı sağlar (Ö.13)...”. Öğretmenlerin ifadelerinden yola çıkılarak öğretmenlerin en çok ihtiyaç duydukları materyallerin başında görsel öğretim materyalleri ve görsel işitsel öğretim materyalleri geldikleri görülmektedir. Öğretmenler genel olarak konuyu somutlaştıracak her türlü materyale ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir.

Ergani'nin (2010) "İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Yöntem Ve Teknikleri İle Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri" adlı yüksek lisans çalışmasından elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin olarak, en sık soru – cevap yöntemini, en az ise gezi ve gözlem yöntemini; kullandıkları materyallere ilişkin olarak da, en sık resim materyalini, en az ise akıllı tahtayı kullandıkları belirlenmiştir. Araştırmanın bulguları bu yönüyle bu araştırmanın bulgularıyla farklılık göstermektedir.

Çelikkaya (2013) "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereç Ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri" başlıklı çalışmasında; öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%62) derste kullanmak üzere power point sunular, grafikler, haritalar, çalışma kâğıtları, fotoğraf, kroki, şemalar gibi basit görsel materyaller hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Aynı araştırmanın sonuçlarından bir diğeri de okullarda bulunması en kolay olan haritaların ve yer kürenin Sosyal Bilgiler dersinde vazgeçilmez materyal olarak kullanıldığı bulgusu olmuştur. Katılımcıların bir kısmı tarafından konu ile ilgili sunum, film, resim vb. içeren CD'ler ve projeksiyonun derslerde kullanıldığı ancak bunu kullanan öğretmen sayısının çok az olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Çelikkaya'nın (2016), "Pedagojik Formasyon Alan Tarih Öğretmen Adaylarının Öğretim Teknolojisi Ve Materyal Tasarımı Dersine İlişkin Görüşleri" adlı çalışmasında öğretmen adayları en çok film-video materyalini en az ise diorama materyalini kullanmayı tercih edeceklerini ifade etmişlerdir Çelikkaya (2016)'nın bulguları bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

4.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt amacı " Öğretmenlerin tarih öğretimine ilişkin görsel öğretim materyali kullanımı ile ilgili beklenti ve önerileri nelerdir? sorusu ile ifade edilmiştir. Oluşturulan bu alt amacı çözümlmek üzere görüşme formları irdelenmiş ve veriler şu kodlar altında toplanmıştır:

Öğretmenlere yöneltilen "*İlkokul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı ile ilgili başka görüş ve önerileriniz var mı?*" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 16 ve Tablo 17' de görülmektedir.

Tablo 16. *Öğretmenlerin İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Öğretim Materyali Kullanımı ile İlgili Öğretmenlerden Beklenti ve Önerilerine İlişkin Bulgular*

Kategoriler	f
Öğrenciyi Aktif Kılma	3
Öğrenciye Göre Materyal	2
Öğretmenler Arası Etkileşim	2
Oyunlaştırma	1
Eğlenceli Hale Getirme	1
Drama Kullanımı	1
Toplam	10

Tablo 15'e göre öğretmen ifadelerinden 10 tanesi öğretmenlere yönelik önerilerle ilgili olmaktadır. Öğretim materyali tasarımına ve kullanımına ilişkin önerilerde bulunan öğretmenlerin ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Hazırlanan materyaller öğrencinin seviyesine uygun olmalı ve materyaller öğretmen değil öğrenci odaklı olmalıdır (Ö.1)...” , “...Materyal tasarımı ile ilgili sosyal medyada gruplar kurulmalı ve öğretmenler arasında etkileşim sağlamalıdır (Ö.7)...” , “...Akıllı tahtalar etkin kullanılmalı, haritalar etkin kullanılmalı, materyaller öğrencilerle birlikte tasarlanmalı, bu şekilde öğrenciler için yaparak ve yaşayarak öğrenme sağlanmalıdır (Ö.9)...” , “...Tabi ki de materyal kullanımı çok önemlidir. Aslında tarih konularının öğretiminde öğrencinin yaşına, düzeyine uygun tarihi filmler izletmek ve imkan varsa tiyatro oyunları yoluyla çocuklara tarih bilinci kazandırmak çok önemlidir (Ö.24)...” ,.. “Öğrenmeyi daha zevkli ve etkili hale getirecek materyallerin tasarlanması gerekmektedir (Ö.26)...”

Tablo 17. *Öğretmenlerin İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Öğretim Materyali Kullanımı ile İlgili MEB'den Beklenti ve Önerilerine İlişkin Bulgular*

Kategoriler	f
Hazır Materyal	2
Hizmet İçi Eğitim	2
Her Sınıfa Özgü Materyal	2
Malzeme ve Ödenek	1
Hizmet İçi Eğitim	1
Yönetimsel Kolaylık	1
Fiziksel Koşullarda Düzenleme	1
Toplam	8

Öğretmen ifadelerinden 8 tanesi MEB'e yönelik önerileri kapsamaktadır. Öğretmenler MEB'den hazır materyallerin yanında materyal yapacak malzemelerinde verilmesini talep etmektedirler. Öğretmenler MEB tarafından materyal havuzu oluşturulması önerisinde bulunmalarının yanı sıra öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilmesi önerisinde bulunmuşlardır. Bu konuda öğretmen ifadelerinden bazıları şu şekildedir; “...Her konuya uygun materyaller geliştirilmelidir. Bakanlıkta oluşturulacak bir havuzda internet yoluyla erişime uygun materyal havuzu oluşturulmalı materyal hazırlama maliyetini düşürecek uygun koşullar yaratılmalıdır (Ö.8)...” , “...Sosyal bilgiler dersi içerik bakımından yoğun ve sözel bir ders olduğu için materyal hazırlamak kolay değildir. Ama hizmet öncesi ve hizmet için eğitimle birçok materyal tasarlanabilir. Sadece yeterli zaman ve malzemenin karşılanması halinde bile ortaya güzel materyaller çıkabilir (Ö.14)...” , “...Materyal yapımının zorlu ve maliyetli olması nedeniyle materyaller MEB tarafından hazırlanmalı ya da malzemeleri ve hazırlanma yönergeleri öğretmenlere gönderilerek hazırlanmaları sağlanabilir (Ö.22). Öğretmenlere her yıl materyal tasarımı ve drama seminerleri verilmelidir. (Ö.22)...”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun görsel öğretim materyallerini kullanmaya ve tasarlamaya istekli oldukları görülmektedir. Ancak

materyal tasarlama konusunda önlerindeki engellerin kaldırılması ve materyal kullanımı ve tasarımı konusunda desteklerin verilmesi beklentisinde oldukları görülmektedir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı sonuçlara ve bu sonuçlara dayalı önerilere yer verilmiştir.

5.1.Sonuçlar

İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi görsel materyallerle desteklenmiş tarih konularının öğretimine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre araştırmaya katılan öğretmenlerin 24'ü meslekte ilk beş yılının içerisinde yer almaktadır. Yine öğretmenlerin 25'i hizmet öncesinde öğretim materyalleri konusunda eğitim aldıkları hatta 2'sinin hizmet öncesinin yanı sıra hizmet içi eğitim aldıkları görülmektedir. Bu durum eğitim fakültelerinin öğretmen eğitiminde öğretim materyalleri konusunda gerekli eğitimi verdiğini göstermektedir.

Öğretmenlerin demografik özelliklerinin incelemesi sonucunda; cinsiyet, mezuniyet durumu ve mesleki kıdem değişkeni ile görsel öğretim materyali kullanımını arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre araştırmaya katılan büyük çoğunluğu materyal tasarımı yapmaktadır. Bu durum öğretmenlerin materyal tasarımı ile ilgili sorunlarının olmadığı materyal tasarımı yapabilecek yeterliğe sahip oldukları sonucuna ulaştırır.

İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde öğretmenlerin materyal tasarımında daha çok üç boyutlu materyalleri tercih ettikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı ile ilgili bilgilerinden somutlaştırma öncelik taşımaktadır. Yine öğretmenlerin öğretim materyali kullanmayı çeşitli görsel öğretim materyalleri ile anlamlandırdıkları görülmüştür. Bunlar sırasıyla; harita tarih şeridi, kronoloji, afişler, öğretici kartlar, maketler, iki boyutlu görseller, zaman şeridi,

tarih atlası, sıkıcılıktan kurtarma, ezberden uzaklaştırma, v.b olarak ifade etmeleri soyut ve sözel olan sosyal bilgiler dersi tarih konularını somutlaştırmak, ezberden uzaklaştırmak, sıkıcılıktan kurtarmak için daha çok görsel öğretim materyallerini kullanmayı tercih ettikleri sonucuna ulaştırmaktadır.

Öğretmenlerin ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyallerini en çok konuyu desteklemek için kullanmaktadırlar. Bu öğretmenlerin en çok ders işleme aşamasında görsel öğretim materyallerine ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Ayrıca öğretmenler görsel öğretim materyallerini öğrenciyi derse katma ve öğrencinin dikkatini derse çekmek için kullandıkları sonucuna da ulaşılmıştır.

Öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde en fazla kullandıkları görsel öğretim materyalleri harita, tarih şerdi ve kronoloji olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyallerinin en büyük etkisinin kalıcılığı artırma olduğu ifadesine rastlanmıştır. Ayrıca görsel öğretim materyallerinin öğrenmeyi kolaylaştırdığı, aktif öğrenme sağladığını ve konuyu somutlaştırdığını, zamandan tasarruf sağladığı ve öğrencinin derse karşı olumlu tutum geliştirdiği yönünde de ifadelerde bulunmuşlardır.

Öğretmenlerin ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyalleri kullanımının öğrencilere yaratıcı düşünme becerisi, eleştirel düşünme becerisi, araştırma becerisi, zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, değişim sürekliliği algılama, Türkçeyi güzel kullanma becerisi, problem çözme becerisi, analitik düşünme becerisi, psikomotor becerileri kazandırdığı bulgulanmıştır. Bu durum ilkokulda kazandırılması gereken temel becerilerin kazandırılmasında görsel öğretim materyallerinin önemli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Öğretmenler ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyalleri kullanmanın öğrencinin derse yönelik olum tutum geliştireceğini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan bütün sınıf öğretmenleri bu konu hem fikir olmuşlardır.

Öğretmenler ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyalleri kullanımının öğrenci üzerindeki en önemli etkisinin etkili öğrenme ortamı oluşturacağını düşünmektedirler. Ayrıca görsel öğretim materyalleri öğrencinin derse katılımını sağladığı, kalıcı öğrenme sağladığı, öğrenciyi derse karşı güdülediği, öğrenciye eğlenerek öğrenme imkânı verdiği ve öğrenciye derse sevdirdiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Öğretmenlerin ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler der tarih konularının öğretiminde görsel materyal kullanımı konusunda karşılaştıkları en büyük sorun materyal yapım sorunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin görsel öğretim materyalleri kullanma karşılaştıkları diğer sorunlar, dikkat dağıtma, görselliğin az olması, materyalin seviyeye uygun olmaması, materyal temini sorunu, öğrenme ortamının uygun olmaması, teknoloji kaynaklı sorunlar olması ve kullanılan materyalin amaca hizmet etmemesi gibi sorunların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin materyal yapımında zorluk çekmelerinin sebebi ise ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının soyut içerikli ve geçmişe dönük konuların olmasından kaynakladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin tasarladıkları materyallerin bazılarını sınıf ortamında kullanamadıkları sınıf mevcudunun ve sınıfın yapısının buna elverişli olmadığı ifade etmişlerdir. Bu durum bazı sınıfların görsel materyal kullanımı için elverişsiz olduğu sonucuna ulaştırır.

Köy öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali temininde daha fazla sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak köylerdeki imkânların yetersizliği gösterilmiştir.

Öğretmenlerin ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde en ihtiyaç duydukları materyallerin başında videoların olduğu görülmüştür. Kronoloji, tarih şeritleri, resimler, tarih levhaları, kabartma haritalar, kavram karikatürleri, maketler, yapbozlar, animasyonlar, zaman kartları, bilgi haritaları, küreler, kılavuz kitap metinler, konuyu somutlaştırıcı ve öğrenciyi aktif kılacak her türlü görsel öğretim materyallerinin öğretmenler tarafından ihtiyaç duyulanlar arasında yer almıştır. Bu durum öğretmenlerin ayırt etmeden bütün görsel öğretim materyallerini derslerde ihtiyaç duydukları sonucuna ulaştırmaktadır.

Öğretmenlerin materyal yapımı ve kullanımını etkileyen faktörlerden biride okul idaresinin olduğu görülmektedir. Okul idaresinin bu konuda teşvikleri ve engelleri öğretmenin materyal tasarlaması ve kullanmasını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.Öneriler

Araştırmanın ulaşılan sonuçlarına göre aşağıda ki önerilerde bulunulabilir:

Öğretmenlerin gelişen teknolojilere uyum sağlamaları için görsel öğretim materyallerinin tasarlanması, geliştirilmesi ve kullanımı ile ilgili olarak sıklıkla periyodik olarak hizmet içi eğitimler verilebilir.

Öğretmenlere materyal yapımı konusunda kılavuz kitaplar oluşturulabilir.

Sınıf ortamları gerekli tüm görsel öğretim materyallerini kullanılabilir duruma getirilmelidir.

Sınıf mevcutları öğretim teknolojileri ve materyallerini rahatça kullanma imkânı sağlayacak öğrenci sayılarına göre düzenlenmelidir.

Öğretim materyali tasarımı ve kullanımı ile ilgili sosyal medyada gruplar kurulmalı ve öğretmenler arası etkileşim sağlanmalıdır.

İlkokul 4. Sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretimi için Bakanlıkça materyaller geliştirilerek, bakanlıkça internet erişimine uygun oluşturulacak materyal havuzlarda öğretmenlere sunulabilir.

Öğretmenlere materyal tasarımı konusunda malzeme desteği ve ödenek verilebilir.

Bütün okullarda fırsat eşitliği yaratabilmeli için yıl için kullanılacak görsel öğretim materyalleri öğretmene veya okula hazır olarak MEB tarafından gönderilebilir.

Öğretmenler materyal tasarımı konusunda kendilerini geliştirmelidir.

Okullarda derslerin daha rahat işlenmesi materyallerin daha rahat bir ortamda kullanılabilmesi ve sergilenebilmesi için sosyal bilgiler sınıfı oluşturabilir.

Öğretmenler materyal tasarlarken öğrenciyi de tasarıma dahil etmeli öğrencinin aktif katılımı sağlamalıdır.

Araştırma ilkokul sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretimi için yapılmıştır. Araştırma ilkokul ya da ortaokuldaki diğer dersler için de yapılabilir.

Araştırmacıların görsel materyal konusuna daha fazla eğilmeleri önerilmektedir.

6. KAYNAKÇA

- Açıkgöz, M. (2006). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi – Gözlem ve İnceleme Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaba, B. (2003). *Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaba, B. (2010). Tarih öğretiminde görsel kaynaklardan yararlanma. Mustafa Safran (Ed.). *Tarih Nasıl Öğretilir?* Yeni İnsan, s.172-187.
- Akınoğlu, O. (2001). *Eleştirel düşünme becerilerini temel alan fen bilgisi öğretiminin öğrenme ürünlerine etkisi*. Unpublished Doctoral Thesis), Hacettepe University, Social Sciences Institute, Ankara.
- Aktay, S. (2005). *İlköğretiminin eğitim ve öğretim ilkelerinin gerçekleşme düzeyi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Aktekin, S. ve Çoban, Z. (2012). Tarih derslerinde tarihi film ve dizilerinin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri: Trabzon örneği. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 7(13), 141-160.
- Akgün, İ. H. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler 7. sınıf öğrencilerinin grafik okuma ve hazırlama becerisini kazanma düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Alkan, C. (1998). Eğitim Teknolojisi. Yenilenmiş 6. Baskı. Ankara :Anı Yayıncılık.
- Altıntaş, G. ve Altıntaş, S. U. (2008). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde Kavram haritası kullanımının öğrenci akademik başarısı üzerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 61-66.
- Arslan, H. (2000). *İlköğretim İkinci Kademesinde Okutulan Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Kullanılan Metotlar Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Alaslan, F. ve Şimşek, A. (2013). Bibliyografya: Tarih yazımı, Metodolojisi ve Felsefesiyle İlgili Türkçe Eserler Bibliyografyası. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi(TUHED)*, 2(2), 129-191.

- Ata, B. (1998). *Tarih Öğretimine Bilimsel Problem Çözme Yönteminin Uygulanmasına Yönelik Bir Model*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ata, B. (2000). İsmail Hakkı Baltacıoğlu Ve Tarih Öğretimi. *Türk Kültürü Dergisi*, (450), 590-602.
- Ata, B. (2002). Tarih derslerinde dokümanlarla öğretim yaklaşımı. *Türk Yurdu*, 175, 80-86.
- Ata, B. (2002a). *Müzelerde Ve Tarihi Mekânlarda Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin Müze Eğitimine İlişkin Görüşleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Atasoy, B. (2002). *Fen Öğrenimi ve Öğretimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2005). *Öğretimde denetim: Durum saptama, değerlendirme ve geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ayvacı, H., Bakırcı, H. ve Yıldız, M. (2014). Fen bilimleri öğretmenlerinin hizmet içi eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri ve beklentileri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 357-383.
- Bal, M. S. ve Yiğittir S. (2012). Okul duvarlarındaki görsellerin tarih öğretimi açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (3), 999-1016.
- Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997). İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi. YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Öğretmen Eğitimi Dizisi, Ankara.
- Başbüyük, A., ve Çıkkılı, Y. (2002). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler coğrafya konularında çalışma yaprağı ve dilsiz harita kullanımının öğrenci motivasyon ve başarısı üzerine etkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*.(16).29-38.
- Baykara, T. (2014). *Tarih metodu: Öğrenme, araştırma ve yazım*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Baykul, Y. (1999). *İlköğretim birinci kademedeki matematik öğretimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Binbaşoğlu, C. (2004). Eğitimde Günlük Olaylar Ve Öğretimi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, S: 315, 14-16.

- Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat Bilgisi Öğretimi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bilici, L. (1998). İlkokul ders kitaplarında tarih bilgileri ve ilkokul çocuğu. S. Özbaran (Haz.), *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Bircan, T. Ş. ve Safran, M. (2013). Tarih Öğretiminde Haritaların Önemi Ve Kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 461-476
- Boydak, H. A. (2006). Öğrenme Stilleri.(11. Basım). *İstanbul: Beyaz Yayıncılık*.
- Burke, P. (2003). *Afişten heykele, minyatürden fotoğrafa, tarihin görgü tanıkları*. (Çev. Z. Yelçe,). İstanbul: Kitap Yayıncılık
- Bütüner, S. Ö. Ve Gür, H. (2008). Açılar ve üçgenler konusunun anlamlı öğrenme araçlarından v diyagramları ve zihin haritaları kullanılarak öğretimi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 2(1), 1-18.
- Can, S. K. (2009). *İlkokul 4.ve 5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde (Araç-Gereç)Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Candan, A.S. (2003). Tarih Öğretiminde Ayrıntılı Okuma Becerilerinin Geliştirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara:
- Creswell, J.W. (2008). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (3 rd edition). New Jersey: Pearson International Education.
- Creswell, J.W. (2014).Research Desing Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches. Fourthed. Lincoln:Sage.
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereç Ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri. *Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 32(1), 73-105

- Çelikkaya, T. (2016). Sosyal bilgiler programındaki değerlere ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer öncelikleri ve gerekçelerine ilişkin görüşleri. Değişen Dünya ve Sosyal Araştırmalar Uluslararası Konferansında, (ICWSR'2016) Ekim (pp. 14-16). Dergisi, 32(1).
- Çetintürk, F. (2014). *Okul duvarlarında yer alan görsel materyallerin Sosyal Bilgiler öğretimindeki yerine ilişkin öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çiftçi, Ü. (2002). *Sosyal Bilgiler 6, 7 ve 8. Sınıf Derslerinde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumlarına Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çilenti, K. (1986). Resimli ders kitaplarının tarihçesi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1 (2), 117-120.
- Çilenti, K. (1992). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Coşkun, S. (2001). *İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Materyal/Teknoloji Kullanım Durumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, Y. (2008). *Kavram Yanılgılarının Belirlenmesinde Kavram Karikatürlerinin Kullanılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Demiralp, N. (2007). Coğrafya eğitiminde materyaller ve 2005 coğrafya dersi öğretim programı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 373-384.
- Demirel, Ö. Seferoğlu, S. S., ve Yağcı, E. (2002). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2018). *Eğitim Sözlüğü*.(6. Basım).Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2017). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*.(9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demircioğlu, I. H. (2005). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*. Ankara: Ani Yayıncılık.
- Demircioğlu, İ. H. ve Akengin, H. (2012). Zaman ve mekâna ilişkin becerilerin öğretimi. Sosyal bilgiler öğretimi, 187-224.
- Demircioğlu, İ. H. ve Kaymakçı, S. (2010). Tarih öğretmenlerinin çalışma yaprakları hakkındaki görüşleri: Trabzon örneği. *Karadeniz Araştırmaları*, 27(27), 141-159.

- Demircioğlu, İ. H. ve Turan, İ. (Eds.). (2012). *Tarih öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Pegem Akademi
- Deveci, H. (2011). Türk eğitim tarihinde Sosyal Bilgiler eğitimi. Turan, R. ve Ulusoy, K. (Editörler), *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Maya Akademi.
- Deveci, H. ve Çengelci, T. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Haritalarının Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi. II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi-Van.
- Dilek, D.(2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme Ve Düşünme Gelişimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler anlayışı ışığında yeni Sosyal Bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (78).
- Doğaner, Y. (2005), “Yükseköğretimde Atatürk İlke ve İnkılaplarının Öğretimi ile İlgili Düşünceler”, *İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*”, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay., s. 281-286.
- Doğdu, S. ve Aslan, Z. (1993). *Eğitim teknolojisi uygulamaları ve eğitim araç gereçleri*. Ankara: Tekışık Ofset.
- Doğan, Y. (1998). *İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıflardaki sosyal bilgiler dersi için gerekli görsel ve işitsel materyal üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Doğanay, A. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dursunoğlu, H. (2010). İlk Okuma Yazma Öğretiminde Sesi Sezdirmeye Yönelik Olarak Yararlanılabilecek Bazı Görseller. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12-1
- Duru, K. ve Gürdal, A. (2002). İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersinde Kavram Haritasıyla ve Gruplara Kavram Haritası Çizdirilerek Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi. V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Bildiriler Kitabı, Cilt: 1, s: 310-316, ODTÜ, Ankara.

- Duru, M. K. ve Gürdal, A. (2001). İlköğretim Fen Bilgisi Dersinde Kavram Haritasıyla Ve Gruplara Kavram Haritası Çizdirilerek Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi 1.
- Ekiz, D. (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Er, H. Yavaşer, R. ve Aydın, E. (2014). Sosyal Bilgiler öğretiminde alternatif bir yöntem: Karikatür. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2). 151-163.
- Er, A. R. ve Bayındır, N. (2015). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Tarih Konularının Öğretimine İlişkin Değer Kazanımı İle Öğretim Programı Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 357-379.
- Erden, M. (2000). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Alkım Yayınları.
- Ergani, K. (2010). *İlköğretim 4 ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim yöntem ve teknikleri ile materyal kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Ergin, İ., Akseki, B. ve Deniz, E. (2012). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 55-66.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1996). *Eğitime Giriş*. Ankara: Alkım Kitabevi.
- Gezgin, S. (2002). *Basında fotoğrafçılık*. (2. Baskı). Der Yayınları.
- Görgen, İ. (2001). Metni anlama tekniğinde “bilgi haritaları”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6).
- Görgen, İ. (2008). Bilgi haritalarındaki yapısal farklılıkların etkileri. *Eurasian Journal of Educational Research (Ejer)*, 33.
- Günay, E. ve Özdemir, M. A. (2012). *Müzik öğretimi teknolojisi ve materyal geliştirme*. Bağlam Yayıncılık.
- Günden, S. (1995). Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış, İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları. *Türk Eğitim Derneği XIII. Toplantısı Kitabı içinde*, 21-46.

- Güngör Akıncı, B. A. ve Dilek, D. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde temsili resim kullanımıyla tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, 5-23.
- Güngör, D. (2004). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Kavramların Öğretiminde Bilgi ve Kavram Haritası Kullanımının Başarıya Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güneş, L. (1993). İlkokul Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Eğitim Teknolojisine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürol, A. (2002). *İlköğretim 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında bulunan resimlerin çocuğun eğitimine etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güven, İ. (Ed.). (2014). *Tarih öğretimi kuram ve uygulama*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel.
- Hali, S. S. (2003). *İlköğretim 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde fotoğraf ve resim kullanımının öğrenci başarısına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Işık, Y. (2001). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programının sınıf ortamında öğretilmesinde karşılaşılan güçlüklerle ilgili uzman, müfettiş ve öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Işık, H. (2008). *Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine etkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kalaycı, N. (2001). *Sosyal bilgilerde problem çözme ve uygulamalar*. Gazi Kitabevi.
- Kalaycı, N. (2008). *İki boyutlu öğrenme ve öğretme araçları. Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. (29.Baskı).Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kan, Ç. (2006). Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Anlayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 537-544.

- Kaptan, F. (1999). Fen bilgisi öğretimi.
- Karabağ, G. (2002). *Postmodernizm ve tarih öğretimi*. Türk Yurdu. (175), 61-67
- Karagözoğlu, G. (1966). *İlkokullarda sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara.
- Karadeniz, O., Tangülü, Z. ve Faiz, M. (2013). Ortaokul 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde zihin haritalama tekniğinin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 131-142.
- Karaköse, H. (2003).“*Sosyal Bilgiler Programlarında Tarih Konuları Ve İşlenmesi*”, Cemalettin, ŞAHİN, (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim Yay.
- Karamustafaoğlu, O., Yaman, S., ve Karamustafaoğlu, S. (2005). *Fen ve teknoloji eğitiminde öğrenme ve öğretim materyalleri. İlköğretimde Fen ve Teknoloji Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karamustafaoğlu, O. (2006). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin öğretim materyallerini kullanma düzeyleri: Amasya ili örneği. *Atatürk Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 90-101.
- Kaya, R. (2005) *Öğrencilerin Tarih Sunum Araçlarına Yaklaşımı (Erzurum Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kıncal, R. Y. ve Yazgan, A. D. (2010). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin formal operasyonel düşünme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(2).
- Kılıçoğlu, G. (2012). Sosyal Bilgiler öğretimi. (2. Baskı). Safran, M.(Editör). *Sosyal Bilgiler programı ve öğretmen yeterlilikleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kırcal H. (2003). *Coğrafya Öğretiminde Kullanılan Teknolojik Materyallerin Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi*. (Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Koçoğlu, E. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Akıllı Tahta Kullanımı. R.SEVER Ve E. KOÇOĞLU(Yay. Haz.). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı İçinde* (S.170-182). Ankara: Pegem Akademi.

- Koşar, E. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Köken, N. (1995). İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Köksal, H. (2003), *Ders Kitaplarında Görsel Materyaller*, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. Leyla Küçükahmet.(ed.), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Köstüklü, N. (2003). Sosyal Bilimler Ve Tarih Öğretimi, Konya: Günay Ofset.
- Kurtdede Fidan, N. (2008). İlköğretimde Araç-Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Afyon Kocatepe Üniversitesi, *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 1(1).
- Kuş, Z. ve Çelikkaya, T. (2010). Sosyal Bilgiler öğretimi için Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 69-91.
- Kuvvetli, E. (2008). Görsel okumanın ortaöğretim öğrencilerinin fizik dersi başarılarına etkisinin araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Küçükahmet, L. (2001). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kütükoğlu, M. S. (1998). *Tarih araştırmalarında usûl*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Mamur Yılmaz, E. (2014). *Görsel sanatlar öğretmen adaylarının ilköğretim okulları öğrencilerine sanatsal düzenleme ilkelerinin öğretimine yönelik öğretim materyali tasarım süreçleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Mamur Yılmaz, E. ve Bilici, S. (2016). Görsel Sanatlar Dersinde Öğretim Teknolojileri Ve Materyali Kullanım Durumları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1).
- Gücükoğlu, B. ve Türker, F. M. (2015). Yabancı Dil Olarak Web Tabanlı Türkçe Öğretiminde Materyal Hazırlama Süreci. *Electronic Turkish Studies*, 10(15).
- MEB, (2018). Ortaöğretim Kurumları Tarih Programı Lise Müfredat Programı. *Tebliğler Dergisi*, (2146). Ankara.
- MEB, (2018). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı. Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.

- MEB, (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programı Ve Kılavuzu, Ankara: MEB. Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Meydan, A. (2001). *İlköğretim birinci kademe sosyal bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde laboratuvar ve görsel-işitsel materyal kullanımının öğrencilerin niteliksel gelişimine etkisinin değerlendirilmesi*, Doktora Tezi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Meydan, A. (2010). *Sosyal Bilgiler disiplininde coğrafyanın yeri ve önemi*. Turan, R. Ve Ulusoy, K. (Editörler), Sosyal Bilgilerin Temelleri. Ankara: Maya Akademi.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Nalçacı, A. ve Ercoşkun, M. H. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Materyaller. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 141-154.
- Oğuzkan, A. F. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Okan, Y. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde görsel materyal kullanımı ile coğrafya konularının eğitim ve öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, (163).
- Önen, F., Mertoğlu, H., Saka, M., Ve Gürdal, A. (2009). Hizmet içi eğitimin öğretmenlerin öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin bilgilerine etkisi: Öpyep örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 9-23.
- Ördekçi, Ş. (2016). *İlkokul 4. sınıf öğrencileri için hazırlanan müzik eğitiminde öğrenmeyi kolaylaştırıcı görsel materyallerin kullanımına ilişkin bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Özalp, O. (2000). İlköğretim Okulları Ve Liselerde Tarih Eğitiminin Gözden Geçirilmesi İhtiyacının Ana Nedenleri Ve Bu Konudaki Çalışmalar. Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Özbaran, S. (1992). *Tarih ve öğretimi*. İstanbul: Cem.
- Özdamlı, F. (2011). *Görsel Materyallerin Tasarımı, Hazırlanması ve Seçimi*, H. Uzunboylu, (Ed). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, (Genişletilmiş 2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Özen, R., ve Sağlam, H. İ. (2010). İlköğretim öğrencilerinin değişim ve sürekliliği algılayışı. *Akademik Bakış Dergisi*, 22, 1-15.
- Özdemir, K. (2014). *Ortaöğretim Tarih Derslerinde Kullanılan Görsel Materyallerin Öğrenci Akademik Başarı Ve Tutumuna Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, K. C. (2006). İlköğretim hayat bilgisi sosyal bilgiler müfredatlarının tarih konularında eğitim materyali olarak resmin kullanılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Özden, D. Ö. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Film Ve Fotoğraf Kullanımı* R. Sever ve E. Koçoğlu(Yay. Haz.)Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri Ve Materyal Tasarımı İçinde Ankara: Pegem Akademi.
- Öztaş, S. ve Turan, R. (2009). İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Tarih Ünitelerinin İşlenişinde Öğretmenlerin Kullandıkları Öğretim Yöntemleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 903-932.
- Öztürk, C., Keskin, S., ve Keskin, Y. (2004). İlköğretim okulu 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler derslerinde materyal/teknoloji kullanım durumu. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*,(19), 107-120
- Öztürk, C. (2009). *Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk C. ve Deveci, H. (2011). *Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler programlarının değerlendirilmesi*. Öztürk, C. (Ed.) Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler programları. Ankara: Pegem Akademi
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller. Ankara: Pegem Yayınları.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Paykoç, F. (1991). Tarih öğretimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları
- Pekgöz, M. ve Hancılar, R. (1970). *Eğitimde görme ve işitme araçları*. Ankara: Güvendi.
- Safran, M. ve Köksal, H. (1998). Tarih öğretiminde yazılı kanıtların kullanılması. *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 71-86).

- Safran, M. (2000). Değişik öğrenim basamaklarında Tarih dersine ilişkin tutumlar üzerine bir araştırma. *Türk Yurdu*, (175), 73-79.
- Safran, M. (2008). *Sosyal bilgiler öğretimine bakış*, Ankara : Pegem A Yayıncılık.
- Sağlam, H., Tınmaz, E. ve Hayal, M. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin “Zaman Ve Kronolojiyi Algılama” Becerisini Öğretme Deneyimlerine Fenomonolojik Bir Bakış. *Turkish History Education Journal*, 4(1), 49-66.
- Şahin, T. Y., ve Yıldırım, S. (2017). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. (14. Baskı). Anı Yayıncılık
- Şahin, Y. T. (1997). İlköğretimde sosyal bilgiler derslerinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Çağdaş Eğitim*, 231, 41-43.
- Sambur, E. (2009). *Yeni fen ve teknoloji müfredatında yer alan “su arıtımı” konusunun çalışma yaprakları ile öğretiminin öğrencilerin su ile ilgili bilgi düzeylerine ve tutumlarına etkisi*. Yüksek lisans tezi. Celal Bayar Üniversitesi.
- Saritaş, M. (2007). *Öğretimde ararlanılan Araç-Gereçlerin Sınıflandırılması*. Editör: Mustafa SARITAŞ), Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı.
- Saritaş, M. (2009). *Öğretim Teknolojileri ve materyal tasarımı*. Pegem Akademi.
- Sever, R. (2011). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, R. (2015). Sosyal Bilgiler Mekânsal Öğrenme Ortamları ile İlgili Temel Kavramlar. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekânsal Öğrenme Ortamları, 1-15.
- Sever, R. ve Koçoğlu, E. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, Ankara: Pegem Akademi
- Sönmez, Ö. F. (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Karadeniz Bölgesi Konusunun Görsel Araç-Gereçlerle Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisinin Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sönmez, V. (2005). Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretim Öğretmen Kılavuzu. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1994). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Sökmen, N. ve Bayram, H. (2000). Eğitimde kavram haritasının önemi. *MÜ Eğitim ve Bilim Dergisi*, 115, 39-42.

- Sözer, E. (1998). *Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan araç-gereçler*. Sosyal Bilgiler Öğretimi, 121-139.
- Sözer, E. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- Sungu, İ. (2002). *Tarih Öğretimi Hakkında* (B. Ata, Çev.). *Millî Eğitim Dergisi*, (153-154), 52-59.
- Sığan, C. (1997). *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinin Etkililiğini Azaltan Faktörlerin Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, Ü. ve Türkoğlu, A. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 14(2).
- Şimşek, A. (2003). Tarih öğretiminde görsel materyal kullanımı, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 141-155
- Taşkaya, S. M. ve Bal, T. (2009). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim yöntemlerine ilişkin görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 173-185.
- Taşkaya, S. M. Ve Bal, T. (2010). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders araç gereçlerini kullanma durumları. Kırgızistan İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 22, 1-22.
- Tanırlı, H. (2007). *Demokrasi Ve İnsan Hakları Eğitimi İle İlgili Konuların İlköğretim Kurumlarında Okutulmakta Olan Ders Kitapları İçerisindeki Yerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Türk Dil Kurumu. (2018). Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu Yayını, Sayfa: 850, Ankara.
- Toklu, S. (1997). *Öğretmen Algısına Göre İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Sorunlar*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Turan, R. Ulusoy, K. (2011). “*Sosyal Bilgilerde Tarihin Yeri Ve Önemi*”, *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Refik, Turan, (Ed.). 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Tunçay, M. (1998). *Tarih öğretiminin iyileştirilmesine yönelik düşünceler. Tarih öğretimi ve ders kitapları*, İzmir: Dokuz Eylül, 55-57.
- Ulusoy, K. (2008). *Sosyal Bilgiler Programında Tarih Öğretimi*, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-1. Refik Turan, (Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yay
- Ulusoy, K. ve Gülüm, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.
- Ünlüer, G. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi*, Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Uşun, S. (2012). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarım: tasarım seçim, geliştirme, kullanım, yönetim değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Wendt, P., R. (1972). *Görme-işitme yoluyla öğretim*. (çev. Hüseyin Işık), Ankara: Film Radyo-Tv. ile Eğitim Merkezi Yayınları.
- Yağdıran, E. (2005). *Ortaöğretim 9. sınıf matematik dersi kapsamındaki fonksiyonlar ünitesinin çalışma yaprakları, V diyagramları ve kavram haritaları kullanılarak öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Yalın, H. İ. (2015). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, (27.Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Yanpar, T. (1997). *İlkokul sosyal bilgiler ve matematik derslerinde öğretmen-öğrenci etkileşim sıklığının öğrenme düzeyine ve akademik benlik kavramına etkisi*, Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yaşar, Ş. ve Gültekin, M. (2011). *Anlamlı öğrenme için etkili öğretim stratejileri*. Öztürk, C. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi, 77-109.
- Yazıcı, A. İ. (2001). *İlköğretim Okulları birinci ve ikinci kademe Sosyal Bilgiler Öğretiminin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde.
- Yazıcı, K. (2006). Sosyal bilgiler ve okuma becerileri, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 26, Ankara

- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yeşiltaş, E. (2009). *Sosyal Bilgiler öğretiminde öğretim materyalleri ve öğretim teknolojileri*. Safran, M. (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi, 223-242.
- Yılmaz, H. (2008). *İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Dersinde Kavram Haritalarının Kullanılmasının Başarıya Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yıldız, F. Ü. ve Şener, T. (2003). *Okul öncesi dönemde yaratıcılık eğitimi ve yaratıcı etkinliklerde kullanmak için materyal hazırlama*. Nobel.
- Yiğit, N. ve Diğerleri, (2005). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Trabzon : Süzer Yayınevi.
- YÖK, (1997). Fakülte-Okul İşbirliği Kılavuzu. Öğretmen Eğitimi Dizisi, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara ISO 690
- Günindi, Y. (2005). *Kullanılan yöntem ve araç-gereçlerin ilköğretim sosyal bilgiler dersinin işlenmesine etkileri*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yuvalı, A. (1990). Türkiye’de Tarih Öğretimi. Tarih Metodolojisi Ve Türk Tarihinin Meseleleri Kolokiyumu. Elazığ: Fırat Üniversitesi.

EKLER**(EK1). ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU****ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU**

Değerli Meslektaşlarım,

Sarıkamış İlçesi Şehitemin Köyü'nde sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktayım. Aynı zamanda Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim. “**Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Görsel Öğretim Materyalleriyle Desteklenmiş Tarih Öğretimine İlişkin Görüşleri (Sarıkamış İlçesi Örneği)**” konulu bir tez hazırlamaktayım.. Tez çalışmam için sizlerin sosyal bilgiler dersinizde tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı ile ilgili görüşlerinize ihtiyaç duymaktayım. Aşağıda bu amaçla 13 açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır.

Formda bulunan her bir soruyu altında bırakılan boşluğu kullanarak cevaplayabilirsiniz. Sorulara verdiğiniz cevaplar ve kimlik bilgileriniz hiçbir kişi ve kurum ile paylaşılmayacak olup araştırmada kodlama yapılarak kullanılacaktır. Katılım sağladığınız için teşekkür ederim.

10/11/2017

Fatih

ÜNLÜ

Cinsiyetiniz:

Kadın ()

Erkek ()

Hizmet Yılıınız:

0-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 11-15 yıl () 21 yıl ve üzeri ()

1. Daha önce görsel öğretim materyali tasarımı ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı? Aldınızsa ne tür bir eğitim aldınız?
2. Şimdiye kadar görsel öğretim materyali tasarımı yaptınız mı? Yaptınızsa ne tür öğretim materyali tasarladınız?

3. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı denilince ne anlıyorsunuz?
4. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde kullanılacak olan görsel öğretim materyallerinde bulunması gereken en önemli özellikler sizce neler olmalıdır?
5. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyalleri nasıl kullanılabilir?
6. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde hangi görsel öğretim materyallerini ne şekilde kullanıyorsunuz?
7. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımının öğrenme-öğretme sürecine etkileri sizce nelerdir?
8. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı öğrenciye hangi becerileri kazandırır?
9. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı öğrencilerin derse yönelik tutumlarını ne şekilde etkiler?
10. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımının öğrenciler üzerindeki etkileri nelerdir?
11. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı konusunda karşılaşılabileceğiniz sorunlara ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
12. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde ne tür görsel öğretim materyallerine ihtiyaç duyuyorsunuz?
13. İlkokul sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyali kullanımı ile ilgili başka görüş ve önerileriniz var mı? Varsa nelerdir?

(EK2). İZİN FORMU

T.C.
SARIKAMIŞ KAYMAKAMLIĞI
İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 71881587-903.99-E.20185623
Konu: Fatih ÜNLÜ

28/11/2017

SARIKAMIŞ KAYMAKAMLIK MAKAMINA

İlgi: Fatih ÜNLÜ'ye an 10/11/2017 tarihli dilekçe.

İlçemiz Şehitlerin İlkokulu Sınıf Öğretmeni Fatih ÜNLÜ'nün, yüksek lisans öğrencisi olduğu için "İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Öğretmenlerin Görsel Materyal Kullanımı" ile ilgili tez çalışmasına veri toplamak üzere 11 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formuyla 4.sınıf öğretmenlerinin görüşlerini almak istediğine dair ilgi dilekçe ve görüşme formu ilişikte sunulmuş olup 4.sınıf öğretmenlerinden görüş alınmasında Müdürlüğümüzce sakınca görülmemektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınızla rica ederim.

Atakan KARABAG
İlçe Millî Eğitim Müdürü

OLUR
28/11/2017

Yusuf İzzet KARAMAN
Sarıkamış Kaymakamı

Eki:
İlgi Dilekçe ve Eki (5 Adet)